

**T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MÜFTÜLÜKLERE VERİLEN NİKÂH KIYMA YETKİSİNİN
KAPSAMI VE PROBLEMLERİ**

Saadet KÜÇÜKKAYA

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hasan MAÇİN**

ADİYAMAN-2020

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Müftülüklere Verilen Nikâh Kıyma Yetkisinin Kapsamı ve Problemleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12.08.2020
Saadet KÜÇÜKKAYA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Müftülüklere Verilen Nikâh Kıyma Yetkisinin Kapsamı ve Problemleri

Saadet KÜÇÜKKAYA

Adıyaman Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

İslam Hukuku Bilim Dalı

Ağustos, 2020

Neslin devamını sağlayan aile müessesesinin kuruluşu nikâh akdiyle gerçekleşir. Geçmişten günümüze kadar bütün hukuk sistemlerinde evlilikler akidle kurulur. Evlilik sözleşmesi hususunda hukuk sistemleri arasında farklılıklar her dönem mevcuttu.

İslâm hukukunda her akid gibi nikâh akdi için de belli unsurlar ve şartlar belirlenmiştir. İslâm hukukunda nikâh akdi, evlenmelerine engel bulunmayan erkek ve kadının kendi iradelerini açıklamalarıyla gerçekleşir. Nikâh akdinin unsurları taraflar ve onların evlilik isteklerini açıklamalarını ifade eden irade beyanıdır. Nikâh için gerekli şartların sağlanması gerekir. Aksi takdirde nikâhın geçerliliği hususunda sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Mer'î hukuka göre ise evlenme evlendirme memuru önünde irade açıklamasıyla gerçekleşir. Evlenme için mer'î hukukta da belirli şartlar vardır. Söz konusu şartların sağlanamaması durumunda evlilik yok hükmünde kabul edilir.

25.04.2006 Tarih ve 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda 19.10.2017 tarih ve 7039 Sayılı Kanun'la yapılan değişiklik sonrası İçişleri Bakanlığının ilgili oluru ile il ve ilçe Müftüleri de evlendirme memurları arasına dahil edilmiştir. İlgili yasalar çerçevesinde Müftülere verilen evlendirme yetkisi incelendiğinde, asıl görevi, İslam Dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek olan Müftülerin birtakım problemlerle karşı karşıya geleceği öngörülmektedir. Çalışmamızda ilgili yasa değişikliği ile müftülere verilen evlendirme memurluğu görevinin yol açacağı problemler dile getirildi.

Anahtar Kelimeler: İslâm hukuku, Medeni Hukuk, Nikâh, Müftü.

ABSTRACT
Master Thesis
The Scope and Problems of the Authority Granted to Muftiates
for Performing Marriage Ceremony
Saadet KÜÇÜKKAYA
Adıyaman University
Institute of Social Sciences
Basic Islamic Sciences Department
Islamic Law Discipline
August, 2020

The establishment of the family institution that ensures the continuation of the generations takes place with the marriage contract. From past to present, marriages are established in all legal systems with a contract. Differences between the legal systems in terms of marriage agreements existed in all periods.

In Islamic law, like every contract, certain elements and conditions are determined for the marriage contract. In Islamic law, the marriage contract takes place when men and women, who do not have any obstacles for their marriage, express their will. The elements of the marriage contract are the parties and the declaration of will which expresses their statement about their wishes for marriage. Necessary conditions must be met for the marriage. Otherwise, problems arise regarding the validity of the marriage.

According to the positive law, the marriage takes place with a declaration of will in front of the marriage officer. There are also certain conditions in the positive law for marriage. In case the conditions in question are not met, the marriage is declared null and void.

After the amendment made in the Law on Population Services, together with the relevant consent of the Ministry of Interior, the provincial and district Muftis were also included among the marriage officers. When the marriage authority granted to the Muftis within the framework of the relevant laws is examined, it is envisaged that the Muftis, whose main task is to carry out the works related to the beliefs, worship and moral principles of the Islamic Religion, to enlighten the society on religion and to administer the places of worship shall be confronted with certain problems. In our study, the

problems caused by the marriage officer duty given to the muftis with the related law amendment were expressed.

In our study, the problems that shall be caused by the duty of being marriage officer granted to the muftis with the related law amendment are expressed.

Key Words: Islamic Law, Positive Law, Marriage, Mufti.

ÖNSÖZ

Aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Güçlü toplumların varlığı güçlü ailelerle mümkün olabilir. İslâm dini, güçlü bir aile yapısının inşası için birçok tedbir almıştır ki bu tedbirlerden biri de ailenin temelini oluşturan ve kadın erkek birlikteliğini zinadan ayırt eden nikâh akdi (evlilik sözleşmesi)dir.

Nikâh akdi/evlilik sözleşmesi, birbiriyle evlenmelerinde dinî/hukukî bir engel bulunmayan bir erkekle bir kadının bir hayat ortaklığı kurmak üzere aralarını birleştiren ve bunun için karşılıklı hak ve görevler belirleyen bağıdır. İslâm'ın evlilik ile ilgili esaslarının belirlenmesinden sonra, Müslüman toplumlarda yapılan evlilikler, nikâh akdi ile birlikte yapılan törenle ilan edilerek çevreye duyurulması da sağlanmıştır. Devletin kurumsallaşmasına bağlı olarak yapılan evlilikler de kayıt altına alınmıştır. Müslümanların gerilemesiyle başlayan batılılaşma süreci İslâm dünyasında birçok değişimi beraberinde getirdi. Hukuk alanında da bazı yapısal değişimler oldu. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte 1926 yılında yürürlüğe konulan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile birlikte din, mezhep ve inanç farkı gözetilmeden toplumu oluşturan tüm bireylerin nikâhlarının aynı usulle evlendirme memuru tarafından kıyılması zorunlu hâle getirildi. Dinî hassasiyeti olan vatandaşlar zorunlu hâle getirilen resmî nikâhla birlikte dinî nikâh için de merasimler yapmaya devam ettiler. 19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun "Evlendirme Yetkisi" başlıklı 22. maddesinin evlendirmeye yetkili memurları belirleyen ikinci fıkrasına "il ve ilçe müftülüklerine" ibaresi eklenerek Müftüler için de nikâh memurluğu yolu açıldı. İlgili kanunun 03.11.2017 tarih ve 30229 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesinden ve İçişleri Bakanlığı'nın ilgili olurundan sonra Müftüler de resmî evlendirme memurları arasında dâhil edildi.

Çalışmamızda ilgili yasa değişikliği ile Müftülere verilen evlendirme memurluğu görevi ve yetkisinin kapsamı ve problemleri ele alınmıştır. Müftülerin 22.06.1965 tarih ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ve 25.01.2014 tarih ve 28893 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği ile belirlenmiş görevleri ve ilgili yasa değişikliği ile Medeni Kanun kapsamında verilen evlendirme memurluğu görevi, konunun hem İslâm

hukuku hem de mer'î hukuk ile ilintili bir şekilde işlenmesini zorunlu kılmaktadır. Konunun her iki hukuk sistemi ile olan ilişkisinden dolayı çalışmanın ilk bölümünde İslâm hukukuna göre nikâh akdi, Müftülere verilen yeni görev ile alakalı hususlara ağırlık verilerek ele alındı. Mer'î hukuka göre evliliğin ele alındığı ikinci bölümde de konu, ağırlıklı olarak Müftülere verilen görev çerçevesinde ele alındı. Üçüncü bölümde ise ilgili yasa değişikliği ile Müftülere verilen görevin kapsamı ve yol açtığı ve açması muhtemel olan problemler ele alındı. Sonuç kısmında çalışma boyunca tespit edilen problemler ve konu ile ilgili çözüm önerilerimiz yer almaktadır.

Başta konu seçimi olmak üzere çalışmanın tamamlanmasına kadar devam eden süreçte yardımlarından istifade ettiğim değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hasan MAÇİN'e teşekkürü bir borç telakki ederim. Aynı şekilde tezimi okuyarak gerekli düzeltme ve önerileriyle katkı sunan jürideki kıymetli hocalarıma şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca çalışmamızda işbirliği içerisinde bulunduğumuz kurum olan Adıyaman İl Müftülüğüne katkılarından dolayı teşekkür ederim. Adıyaman İl Müftüsü Mehmet TAŞCI ve görev yaptığım Ağrı/ Diyadin İlçe Müftüsü Ayhan AVAN'a ve müftülük çalışanlarına paylaşımlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Maddi ve manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Saadet KÜÇÜKKAYA

Adıyaman-2020

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Ülkemizde Anayasanın 2. maddesi gereği sosyal hukuk devlet ilkesi kabul edilmiştir. Sosyal hukuk devleti olmak toplumdaki güçsüzleri güçlülere karşı korumayı, gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve sosyal dengeyi sağlamayı gerektirir. Sosyal hukuk devleti din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımı yapmadan vatandaşın sorunlarını giderir. Vatandaşın menfaatini sağlayacak uygulamalar sosyal eşitliği sağlamaya yönelik olarak yapılır. Günümüzde bu hususta yapılan uygulamalardan biri de Müftülere evlendirme yetkisi verilmesidir. Yetkinin verilmiş amacı, dinî hassasiyeti olan vatandaşın resmî nikâh sonrası yapmak istediği dinî nikâh işlemlerinin ortaya çıkardığı zaman kaybının önüne geçmektir. Bu anlamda Müftülere verilen yetki ile vatandaşın evlilik işlemleri kolaylaşmıştır. Vatandaşlara nikâhlarını müftülükte akdedebilme özgürlüğü verilmesi, Müslüman vatandaşın devlete karşı bağına güçlendirmek adına önemli bir uygulama olmuştur.

Müftülere evlendirme yetkisi verilmeden önce evlendirme memuru belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde ise muhtar idi. İçişleri Bakanlığının gerekli görmesi halinde il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve ilgili dış temsilciliklere evlendirme görev ve yetkisi verilebilmekteydi.

03.11.2017 tarihli ve 30229 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la, Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun “Evlendirme Yetkisi” başlıklı 22 inci maddesinin, evlendirmeye yetkili memurları belirleyen ikinci fıkrasına “*il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir*” ibaresi eklenmiş ve böylelikle müftülüklerin nikâh işlemi yapmasının önü açılmıştır.

İçişleri Bakanlığının 30.11.2017 tarihli ve 132911 sayılı oluru ile de evlendirme memurluğu yetkisi il ve ilçe Müftülerinde verilmiştir. Verilen yetki özellikle vatandaş açısından birtakım kolaylıklar getirmiş olsa da kurumsal olarak müftülükler, kişisel olarak da Müftüler için bazı yeni sorumluluk ve problemleri beraberinde getirmiştir. Çalışmamızda ise il ve ilçe Müftülerine verilen evlendirme memurluğu yetkisi sonrası, kurumsal anlamda müftülüklerin ve kişisel anlamda Müftülerin karşılaştığı ve karşılaşması muhtemel olan problemler ele alınmıştır.

Konunun güncel olması hasebiyle akademik anlamda bu alanda fazla bir çalışma yapıldığı söylenemez. Bununla birlikte çalışma boyunca yaptığımız araştırmalarda gerek pozitif hukuk açısından gerekse de İslâm hukuku açısından bazı çalışmaların yapıldığına şahit olduk. Muhammet Erinç'in İslam Hukuk Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan "Dinî Nikâh- Resmî Nikâh Karşılaştırması ve Müftülere Nikâh Görevinin Verilmesi" adlı makalesi, M. Zeki Uyanık'ın, yine İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan "Müftülüklere Resmî Nikah Kıyma Yetkisinin Verilmesi ve İslam Hukuku Açısından Uygulamada Karşılaşılabilecek Muhtemel Problemler", adlı makalesi, Ahmet Bayraktar'ın Eskiye'de "Müftülere Nikah Kıyma Yetkisi Verilmesi Sonrasında Türk İnsanın Nikaha Bakış Açısı" adlı makalesi ve Özlem Tüzüner'in İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan "Müftülerin Evlendirme Memurları Arasına Katılması Hakkında Güncel Hukukî Gelişmeler ve Öneriler" adlı makalesi bu alanda yapılmış başlıca çalışmalar olarak sayılabilir. Çalışmamızın Müftülere verilen evlendirme yetkisinin ortaya çıkardığı problemlerin tespitine ve giderilmesine bir katkı sağlayacağını umut ediyoruz.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAYNAKLARI	2

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE NİKÂH

1.1. NİKÂH (EVLENME) AKDİ	4
1.1.1. Tanımı ve Mahiyeti	4
1.1.2. Evlilik Öncesi İlişkiler	6
1.1.2.1. Görüşme	6
1.1.2.2. Nişan.....	7
1.1.2.3. Düğün Merasimi	9
1.1.3. Nikâh Akdinin Unsurları ve Şartları	9
1.1.3.1. Nikâh Akdinin Unsurları (İn‘ikâd Şartları)	10
1.1.3.2. Sıhhat Şartları	15
1.1.3.3. Nefaz Şartları.....	17
1.1.3.4. Lüzum (Bağlayıcılık) Şartları.....	17
1.1.4. Evliliğin Çeşitleri	18
1.1.4.1. Sahih evlilik.....	18
1.1.4.2. Fasid Evlilik.....	18
1.1.4.3. Batıl Evlilik	19

1.1.4.4. Mevkuf ve Lazım Evlilik.....	20
1.1.5. Evlenme Engelleri.....	20
1.1.5.1. Sürekli Evlenme Engelleri.....	20
1.1.5.2. Geçici Evlenme Engelleri.....	22
1.1.6. Evliliğin Sonuçları	25
1.1.6.1. Mehir	25

İKİNCİ BÖLÜM

MER'Î HUKUKTA EVLİLİK

2.1. EVLENME KAVRAMI VE EVLENMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ ..	27
2.1.1. Evlenme Kavramı.....	28
2.1.2. Evlenmenin Hukuki Niteliği	28
2.2. EVLENMENİN ŞARTLARI	29
2.2.1. Evlenmenin Maddi Şartları	30
2.2.1.1. Evlenme Ehliyetinin Olması.....	30
2.2.1.2. Evlenme Engellerinin Bulunmaması.....	32
2.2.2. Evlenmenin Şekli Şartları	36
2.2.2.1. Evlenme Öncesi İşlemler.....	36
2.2.2.2. Evlenme Sırasındaki İşlemler ve Evlenme Töreni	38
2.2.2.3. Evlenme Töreninde Şekle Uymamanın Sonuçları	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜFTÜLÜKLERE VERİLEN EVLENDİRME YETKİSİNİN KAPSAMI VE PROBLEMLERİ

3.1. MÜFTÜLÜKLERE VERİLEN EVLENDİRME YETKİSİ	44
3.1.1. Müftülerin Yetki Alanı.....	45
3.1.2. Müftülerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları.....	46
3.2. MÜFTÜLERE VERİLEN EVLENDİRME YETKİSİNİN PROBLEMLERİ	51
3.2.1. Yetkili Sınırlamasından Kaynaklanan Problemler.....	52
3.2.2. Evlenme Engellerinden Kaynaklanan Problemler	54

3.2.2.1. Din Farkı.....	54
3.2.2.2. Süt Akrabalığı.....	55
3.2.2.3. Evlatlık	56
3.2.2.4. Birden Fazla Evlilik.....	58
3.2.3. Temsil ile İlgili Problemler	59
3.2.3.1. Vekâlet ile Evlenme	60
3.2.3.2. Veli İzni	60
3.2.3.3. Şahitlik.....	61
3.2.3.4. Küçüklerin Evlendirilmesi.....	63
3.2.4. Dul Kadının Durumundan Kaynaklanan Problemler	64
3.2.4.1. İddet	65
3.2.4.2. Talâk	66
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	72
ÖZGEÇMİŞ	80

KISALTMALAR

- b.** : İbn, bin
bkz. : Bakınız
Çev. : Çeviren
DİA : Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Ed. : Editör
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
m. : Madde
M.Ü : Marmara Üniversitesi
s. : Sayfa
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti
thk. : Tahkik eden
vb. : ve benzeri

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Aile ilk insandan günümüze kadar büyük bir önem taşımaktadır. Yüce Allah insanoğlunu birbirinden istifade etmek ve huzur bulmak için erkek ve kadın olarak yaratmıştır.¹ Erkek ve kadının aile birliği kurması için geçmişten beri farklı uygulamalar yapılagelmıştır. Yazının bulunmadığı dönemlerde sözlü olarak gerçekleşen evlilikler, yazının bulunmasıyla aşamalı olarak kayıt altına alınmıştır.²

İnsanoğlunun çoğalması ve devletler kurmasıyla artık evlilikler kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Tarihsel süreçte evliliğin kayıt altına alınması aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber döneminde İslâm hukukuna göre evlenme engeli bulunmayanların nikâhları gerçekleştirilirdi. Dört halife döneminden sonra İslâmiyet'in yayılmasıyla birlikte nikâhlar kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Sonraki İslâm devletlerinde de nikâhlar kayıt altına alınmıştır.³ Nikâh işlemleri için kâdılar görevlendirilmiştir. Kâdı'nın yetki verdiği kimseler de nikâh kıyabilmiştir. Osmanlı devletinde Hukuk-ı Âile Kararnâmesi'yle nikâhların tescil edilmesi kararlaştırılmıştır. Yapılan uygulamalar tarihte nikâhın ne kadar önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Nikâhın kayıt altına alınması hak kaybının önüne geçmeye ve nesebin korunmasına yardımcı olmuştur.⁴

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte birçok alanda olduğu gibi hukuk alanında yeni düzenlemeler yapıldı. Yapılan düzenlemeler arasında Medeni Kanun'un kabulü ve aile hukuku ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Evlendirme işlemleri ise kanunun yetki verdiği makamlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Yetki verilen makamlar tarafından yapılan evlenme işlemleri, toplumu dinî anlamda tatmin etmediği için nikâh dinî hükümleri iyi bilen kimselere de yaptırılıyordu. Günümüzde ise vatandaş hem resmî hem de dinî nikâhı ayrı kurumlarda yaptırmaktadır. Bu nikâhların farklı kurumlarda yaptırılması vatandaşın işini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple Medeni Kanun'da hiçbir

¹ Rûm: 30/21.

² Ahmet Kırtay, İslâm Hukuku ile Medeni Hukuk Işığında Kanunî ve Dinî Nikâhın İkilemi Sorunu, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl, 2018, s. 1.

³ Abdullah Çolak, İslam Aile Hukuku, 3. Baskı, Öncü Basım Yayım Tan. Ltd. Şti., Ankara, 2017, s. 26.

⁴ Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Hukukunda İzzinâme ile Nikâh", Türk Hukuk Araştırmaları, Sayı:2, 2006(Güz), s. 49.

değişikliğe gidilmeden vatandaşın evlendirme işlemlerini kolaylaştırmak, daha kolay ve seri bir şekilde hizmet almasını sağlamak adına il ve ilçe Müftülerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmiştir.

Verilen yetki toplum vicdanını rahatlatmış olsa da İslâm hukuku ve Medeni Hukuk arasındaki farklılıklardan kaynaklı, Müftülere dinî ve hukuksal anlamda büyük sorumluluklar yüklemiştir. Araştırmamızda Müftülere verilen evlendirme memurluğu yetkisinin dinî ve hukukî bağlamda ortaya çıkarabileceği muhtemel problemler ele alınmıştır. Çalışmanın ortaya çıkabilecek problemlerin fark edilmesine ve çözüm bulmasına bir nebze de olsun katkı sağlayacağını umut ediyoruz.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisinin kapsamı Medeni Kanun'a dayanmaktadır. Söz konusu yetki kapsamında İslâm hukuku ve Medeni Kanun açısından ortak hükümler olduğu gibi ve farklılık arz eden hükümler de yer almaktadır.

İslâm hukuku açısından aykırılık teşkil eden bazı hususların Müftülere verilen evlendirme yetkisi çerçevesinde Müftüler tarafından yerine getirilmesi, İslâm'ı temsil durumundaki Müftüleri maddi-manevi anlamda birtakım sıkıntılara maruz bırakabilir. Zira yapılan yasal değişiklik Müftülere İslâm ahkamına göre evlendirme yetkisi vermemekte aksine Müftüleri mevcut yasal düzenlemede evlendirme memurları arasına dahil etmektedir. Bu durumda Müftülerin mer'î hukuka uygun olup İslâm hukuku açısından problem teşkil eden bir evlilik işlemini gerçekleştirmeleri İslâm hukukuna, aksi durumda yapacakları bir evlendirme işleminde ise mer'î hukuka aykırı hareket etme gibi bir durumla karşılaşılabilir. Çalışmamızın amacı bu yetkiyle birlikte ortaya çıkan ve çıkması muhtemel olan problemleri ve bu problemlerle ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAYNAKLARI

Yapılan yasal değişiklikle Müftülerin nikâh memurları arasına dahil edilmeleri ile ortaya çıkan ve çıkması muhtemel olan problemlerin doğru bir şekilde anlaşılması için konu ile ilgili İslâm hukukunun ve mer'î hukukun hükümlerinin bilinmesi gerekmektedir.

Bundan dolayı çalışmada öncelikle İslâm hukuku ve mer'î hukuk açısından nikâh ele alınmış sonrasında ise Müftülere verilen evlendirme memurluğu yetkisinin kapsamı ve hukuk sistemi açısından oluşturduğu ve oluşturması muhtemel problemler ele alınmıştır.

İslâm hukukuna göre nikâh konusu ele alınırken başta Kur'ân-ı Kerîm ve temel hadis kaynaklarından yararlanıldı. Klasik dönem fıkıh eserleri ve çağdaş İslâm hukuk kitapları müracaat ettiğimiz başlıca kaynaklar oldu. Mer'î hukuka göre evlilik konusunda ise başta Anayasa, Türk Medeni Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Evlendirme Yönetmeliği ve 01.02.2018 tarihli Diyanet İşleri Başkanlığı Genelge'si başvurduğumuz başlıca yasal metinler oldu. Ayrıca aile hukuku ile ilgili eserler de çalışmamızda sıklıkla müracaat ettiğimiz kaynaklar oldu.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE NİKÂH

İnsan için en değerli hazine ailedir. Aile insanların dinî değerlerini korumaya yardımcı olan en güzel müessesesidir. Aile müessesesinin kuruluşu için evlilik şarttır. İslâm hukukunda nikâh alelade bir antlaşma olarak değil, aksine “kuvvetli bir misak”⁵ olarak görülmüştür. Bu sebepten evlilik için belli şartlar belirlenmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde İslâm hukukunun nikâh akdi ile ilgili şartları ele alınacaktır. Ancak öncesinde İslâm’da nikâhla ilgili teorik bilgilere yer verilecektir.

1.1. NİKÂH (EVLENME) AKDİ

Nikâh karşılıklı hak ve sorumluluklar belirleyen bir akit ve antlaşmadır.⁶ Doğal bir ihtiyaç olan evlilik, insan yaratılışının bir gereği ve nesli devam ettirmenin bir şartıdır. Bundan dolayı geçmişten beri bütün toplumlar evlilik kutsal bilinmiş, evlilik için ön şartlar ve esaslar getirilmiştir. Bu esaslar toplumun din ve kültürüne göre şekillenmiştir. Biz de bu ana başlık altında İslâm hukukuna göre nikâh akdi için gerekli şartları ve esasları ele alacağız.

1.1.1. Tanımı ve Mahiyeti

Nikâh kelimesi sözlükte, birleştirme, bir araya getirme, evlenme, cinsel ilişki ve evlilik gibi anlamlara gelir.⁷ Bir İslâm hukuku terimi olarak nikâh, “evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder.”⁸

Evliliğin temelini oluşturan aile geçmişten günümüze bütün milletlerde var olan bir kurumdur.⁹ Aile kurumunun devamlılığının sağlanması için hukuken atılan ilk adım

⁵ Nisâ: 4/21.

⁶ Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ensar Neşriyat, 7. Basım, İstanbul, 2019, s. 456; Hasan Akay, İslâmi Terimler Sözlüğü, 3. Baskı, İşaret Yayınları, İstanbul, 2005, s. 127.

⁷ Ebû'l-Fadl Cemâluddin Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, Dâr-u Sadr, Beyrut 1993, II, s. 625.

⁸ Fahrettin Atar, "Nikâh", DİA, İstanbul 2007, XXXIII, s. 112.

⁹ Muhsin Koçak ve diğerleri, İslâm Hukuku, 5. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 139.

nikâh akdidir. Evlenme ve aile ile ilgili hükümler, Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet’te genişçe yer alır. Bu da İslâm dininin evlilik ve aile kurumuna verdiği önemin bir göstergesidir. Mesela Kur’ân-ı Kerîm de şöyle buyrulur “*Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah’a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.*”¹⁰

Hiz. Peygamber de “*Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.*”¹¹ “*Ey gençler! Evlenme imkânı bulunanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur.*”¹² buyurmaktadır. Konuyla ilgili ayet ve hadislerden anlaşılacağı üzere nikâh, dinî korumak, namusu korumak, eşlerin haklarına riayet etmek, topluma sağlıklı bir nesil sağlamak, ümmetin çoğalmasını sağlamak ve Hiz. Peygamberin takip ettiği yolu devam ettirmek gibi birçok bireysel ve toplumsal yararı sağlamaktadır.¹³

İslâm âlimleri, İslâm’ın iki temel kaynağından hareketle evlenmeyi çeşitli durumlara göre değişen farz, vacip, sünnet, mekruh hatta haram bir davranış olarak nitelemişlerdir. Şahsın durumuna göre evlenmenin hükmü değişebilmektedir; Evlenmemesi durumda şehvi arzuları galip olduğu için zina etmekten korkan kimse için farz/vacib,¹⁴ evlenmediği zaman zina endişesi olmayan kimseye müekked sünnet, evleneceği kişiye kötü muamelede bulunacağından korkan kimse için tahrimen mekruh,¹⁵ evleneceği kişiye kötü muamele edeceğinden emin olan kimse için haram ve sadece arzularını tatmin etmek için evlenmek mubah¹⁶ olarak görülmüştür.

¹⁰ Nisâ: 4/1.

¹¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid İbn Mâce, es-Sünen, thk. Şuayb Arnavut (b.y.: Dâru’r-risâleti’l-âlemiyye, 2009), Nikâh 1; Mehmet Görmez ve diğerleri, Hadislerle İslam, Numune Matbaacılık, Ankara, 2013, IV, s. 31.

¹² Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, el-Câmi’u’s-sahîh, thk. Muhammed Zühreir b. Nasr en-Nâsir (Dimaşk: Dâru Tavki’n-Necât, 2001), Nikâh, 3; Görmez ve diğerleri, IV, s. 33.

¹³ Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğnî*, (Delilleriyle Hanbelî Fıkhi el-Muğnî Muhtasarı), çev. A. Alpaslan Tunçer, Ravza Yayıncılık, İstanbul, 2015, III, s. 533; Hayreddin Karaman, Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku, 21. Baskı, İstanbul, 2019, II, s. 65.

¹⁴ Ebû’l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Kurtûbî Endelûsî İbn Rüşd, Bidâyetü’l-muctehid ve nihayetu’l-muktesid, çev. Ahmed Meylânî, Ensar Neşriyet, İstanbul, 2015, II, s. 332; Eşref Ali et-Tehanevî Zafer Ahmed el- Osman et- Tehanevî, Hadislerle Hanefî Fıkhi, çev. İbrahim Tüfekçi, Misvak Neşriyat, İstanbul, 2009, VIII, s. 314.

¹⁵ Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd el-Mevsîlî, el-İhtiyar li talîli’l-Muhtâr, çev. Tevhit Ayengin, Ravza Yayınları, İstanbul, 2016, s. 327; Orhan Çeker, Akidler, 2. Baskı, Tekin Kitabevi, Konya, 2019, s. 181.

¹⁶ Talip Türcan (Ed.), İslam Hukuku, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017, s. 282.

İslâm hukukuna göre nikâhın esas ve şartlarının dinî naslara dayandırılarak tespit edilmesi, nikâhın da dinî olmasını gerektirmez.¹⁷ İslâm’da ruhbanlık ve din adamlığı gibi mukaddes bir sınıf mevcut olmadığı gibi evlenme akdinin imam tarafından veya camide yapılması da şart değildir. İslâm tarihinde bazı zamanlarda nikâh akdinin camilerde yapılması, karı ve koca arasındaki hak ve sorumluluklardan bahseden ayet ve hadislerin okunması ile başlaması akdın sıhhat şartlarından olmayıp evlilik akdine verilen önemin bir ifadesi olarak görülebilir.¹⁸ Asıl önemli olan nikâh akdinin İslâm hukukunun şartlarına uygun biçimde yapılmasıdır. Bu noktada İslâm’a uygun bir evlilik akdinin aşamalarını özetlemek çalışmanın bütünlüğü açısından yararlı olacaktır.

1.1.2. Evlilik Öncesi İlişkiler

Nikâh evlilik birliği için önemli bir akitir. Kur’ân-ı Kerim’de nikâh akdinden “kuvvetli bir misak/misak-ı galiz” olarak bahsedilmiştir.¹⁹ Yapılacak olan bu sözleşmeden önce tarafların sağlıklı bir şekilde karar vermeleri adına geçmişten beri süregelen nassa ve örfe dayalı birtakım uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamaları üç başlık altında incelemek mümkündür.

1.1.2.1. Görüşme

Nikâh akdi yapılmadan önce, diğer akidlerden farklı olarak bir hazırlık dönemi bulunur. Bütün toplumlarda evlenecek olan taraflar, akdi yapmadan önce kısa veya uzun süren bir hazırlık dönemine ihtiyaç duyarlar.²⁰

Nikâh akdinden önce evlenecek olan iki tarafın eş seçiminde titiz davranması gerekir. Çünkü seçilecek eşle kişi hayatını birleştirir ve çocuk sahibi olur. Bu sebepten kişi seçim yaparken hayatına alacağı kişiyi her açıdan değerlendirmelidir. Meydana gelecek olan birlikteliğin sağlıklı ve mutlu ilerlemesi için tarafların görüşmesine İslâm dini müsaade etmiştir.²¹

¹⁷ Nuri Kahveci, İslâm Aile Hukuku, 2. Baskı, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2017, s. 101.

¹⁸ Hayreddin Karaman, Mukayeseli İslam Hukuku, 9. Baskı, İz Yayıncılık, İstanbul, 2014, I, s. 304.

¹⁹ Nisâ: 4/21.

²⁰ Kahveci, Aile Hukuku, s. 53.

²¹ Çolak, s. 33.

İslâm dini, evlenme engeli olmayan bir erkekle kadının, kimsenin olmadığı ortamda bir arada bulunmalarını hoş karşılamamıştır. Hz. Peygamber de aralarında nikâh bağı olmayan kadın ve erkeğin baş başa bulundukları sırada üçüncülerinin şeytan olacağını belirtmiştir.²² Ancak evlilik maksadıyla akid yapılmadan önce tarafların birbirini görüp tanınması uygun görülmüştür. İslâm dini bu uygulama ile hem aşırılıktan uzaklaşmış hem de amaca hizmet etmiştir. İslâm'a göre yanlarında üçüncü bir şahsın bulunması kaydıyla tarafların birbirleriyle görüşüp konuşmaları uygun görülmüştür.²³

Nikâh öncesi görüşme, Hz. Peygamber'in uygulamasıyla sabittir. Rivayete göre Muğire b. Şu'be evlenmek üzere bir kadına talip olmuş, Hz. Peygamber de ona, kadını görüp görmediğini sormuştur. "Görmedim" deyince: "Ona bak; çünkü bu ileride birbiriniz ile anlaşıp uyuşmanız için en uygun davranıştır."²⁴ buyurmuştur.

Erkek ve kadın görüşmeden sonra birbirilerini beğenip evlenmeye karar verirlerse, bundan sonra birbirilerini daha yakından tanımak ve evlilikle ilgili konuları konuşmak maksadıyla nişanlılık dönemi başlar.

1.1.2.2.Nişan

Aile kurumunun kuruluşunun ön hazırlıklarından olan nişanlanma, kadın veya erkek tarafının evlenme niyetiyle karşı tarafa bir teklif bildirilmesiyle başlar. Nişanın sözlük anlamı "evlenme öncesi söz kesim merasimi" demektir.²⁵ Bir İslâm hukuku terimi olarak nişan, "Evlenmeleri câiz olan iki kişinin birbiriyle evlenmeyi karşılıklı olarak vaad etmesi" olarak tanımlanmaktadır. Fıkıhta, evlenme niyetini açıklama hıtbeye, niyeti açıklayan erkek hâtıbe, kendisine bu yönde niyet açıklanan kadın mahtûbe diye isimlendirilir. Hıtbeye geniş anlamıyla nişanlılık ilişkisi için de kullanılmaktadır.²⁶ Kur'ân-ı Kerîmde "Bu kadınlarla evlenme isteğinizi (hıtbeye) üstü kapalı bildirmenizde veya içinizde saklamanızda bir sakınca yoktur. Allah bu kadarını onlara söyleyeceğinizi bilmektedir. Fakat meşrû söz söylemeniz dışında onlarla gizli sözleşme yapmayın.

²² Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, es-Sünen, thk. Ahmed Muhammed Şakir-Muhammed Fuad Abdülbâkî (Mısır: Matbaat-u Mustafa el-Bâbî, 1975), Rada 16.

²³ Karaman, Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku, II, s. 71, 72.

²⁴ Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, el-Câmi'u's-sahîh, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ts.), Nikâh 74.

²⁵ Erdoğan, s. 458.

²⁶ H. İbrahim Acar, "Nişan", DİA, İstanbul 2007, XXXIII, s. 152.

Bekleme emri süresine ulaşmadıkça evlenme akdi yapmaya kalkışmayın. Bilin ki Allah içinizde olanları bilmektedir. O'ndan sakının ve bilin ki Allah çok bağışlayıcıdır, halîmdir."²⁷ Ayette hitbe kavramı bir kadınla evlenme isteği anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır.

Evlilik teklifi genelde erkeğin kendisine helal olan bir kadına veya ailesine evlenme isteğini bildirmesiyle meydana gelir. Fakat bu, evlenme teklifini sadece erkeğin yapabileceği anlamına gelmez. Böyle bir teklifi kadının da yapabileceğinin bilinmesi gerekir. Hz. Şuayb'ın Hz. Musa'ya "*Şu iki kızımın birini sana nikâh etmek istiyorum...*"²⁸ şeklinde teklifi ve Hz. Hatice'nin, Hz. Muhammed'e evlilik teklif etmiş olması,²⁹ uygun aday olması durumunda kız tarafının da erkek adaya evlilik teklifinde bulunabileceğine delil gösterilebilir. Bu hususta önemli olan evlilik gibi ciddi bir yapının ilk taşlarını erkek veya kadından herhangi birinin doğru bir şekilde yerleştirmesidir.³⁰

Nikâh akdinden önce nişanlılık gibi bir sürece ihtiyaç duyulması tarafların ve ailelerin birbirlerini daha iyi tanımaları içindir. Hayatlarının geri kalanını birbirine emanet edecek olan erkek ve kadın nişanlılık sürecine gereken önemi vermelidir. Fakat nişanlılığın bir evlilik vaadi olduğunu bu sebeple nişanlı olan kimselerin evliliğe kadar birbirine yabancı konumda olduklarını unutmamaları gerekir.³¹ Çünkü nişan, evliliğin kişilere verdiği hakları vermemektedir. Osmanlı Devleti'nde 25 Ekim 1917 tarihinde yürürlüğe giren Hukuk-ı Âile Kararnâmesi³² de "Nişanlanmakla veya va'd ile nikâh münakid olmaz."³³ Maddesi ile nişanlılığın evlilik haklarını doğuran bir akit olmadığını, sadece evliliğe giden yolda bireyi ve toplumu bu sürece hazırlamak için yapılan bir söz olduğunu hükme bağlamıştır.

İslâm hukuku, bireylerin nişanlanması konusunda iki önemli husus üzerinde durmaktadır. Birincisi, evlenme engeli olmayan kişiler birbiriyle nişanlanabileceğidir. İkinci önemli husus ise nişanlanma işleminden sonra ortaya çıkmaktadır. Nişan sonrası, taraflar birbirine uygun olmadıklarını anladıkları zaman süreci sonlandırmaları gerekir.³⁴ Nişanın sonlandırılması durumunda uyulması gereken kurallar fıkıh kitaplarında ayrıntılı

²⁷ Bakara: 2/235.

²⁸ Kasas: 28/27

²⁹ Kasım Şulul, Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebî, Ensar Neşriyat, 3. Basım, İstanbul, 2017, s. 155.

³⁰ Nuri Kahveci, Nişanlılık, 2. Baskı, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 38.

³¹ Türkan, s. 286.

³² Mehmet Âkif Aydın, "Hukuk-ı Âile Kararnâmesi" DİA, İstanbul 1998, XVIII, s. 314.

³³ Orhan Çeker, Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi, 5. Baskı, Mehir Vakfı Yayınları, Konya, 2017, s. 23.

³⁴ Çolak, s. 48.

bir şekilde ele alınmıştır. Konuyu uzatmamak adına bu konuda bir ilke kabul edilebilecek Hukuk-ı Âile Karanâmesi'nin ilgili maddesiyle iktifa edilebilir. “Söz kesildikten sonra tarafeynden biri nikâhtan imtina’ veya vefat etse hâtıbın mehre mahsûben vermiş olduğu şeyler mevcud ise aynen ve telef olmuş ise bedelen istirdâd olunabilir. Amma hediye olarak tarafeynin yekdiğerine verdiği şeyler hakkında hibe ahkâmı cereyan eder.”³⁵ İfadesinden de anlaşıldığı gibi mehir maksadıyla verilenlerin iade edilmesi, bunun dışındaki hediyelerin ise hibe olarak kabul edilmesi mümkündür.

1.1.2.3. Düğün Merasimi

Evlilik için düğün merasimi yapılması insanlık tarihi kadar eskidir. Toplumlara göre farklılık arz etse de düğün merasimlerinin birleştiği ortak nokta eğlenceye yönelik olmasıdır.³⁶

Ömür boyu birlikteliğe giden evliliğin ön hazırlığı olan düğün merasiminin bayram havasında olması gerekmektedir. Hz. Peygamberin “*haram olan ilişki ile helal olan nikâh arasındaki ayırıcı özellik, def çalmak ve şarkı söylemek suretiyle duyurmaktır.*”³⁷ ve “*bu nikâhı ilan edin, onu (topluma açık) mescitlerde yapın ve onda def çalın.*”³⁸ Hadisleri topluma duyurulması için düğün merasimi yapılmasının önemli bir husus olduğunu vurgular.³⁹

Hz. Peygamber’in “*bir koyun keserek de olsa düğün yemeği ver.*”⁴⁰ sözü, düğün merasimlerinde herkesin gücü ölçüsünde ikramda bulunması gerektiğini ifade etmektedir.

1.1.3. Nikâh Akdinin Unsurları ve Şartları

Bir ibadet ya da hukukî olgunun mahiyetini oluşturan ve onsuz düşünülmeyen unsuruna rükün denir.⁴¹ Hukukî bir işlem olan nikâh akdinin de kurulabilmesi ve

³⁵ Çeker, Hukuk-ı Aile Kararnamesi, s. 23.

³⁶ Rahmi Yaran, “Düğün”, DİA, İstanbul 1994, X, s. 15.

³⁷ Tirmizî, Nikâh 6; Görmez ve diğerleri, IV, s. 71.

³⁸ Tirmizî, Nikâh 6; Görmez ve diğerleri, IV, s. 73.

³⁹ Tehanevî, VIII, s. 317.

⁴⁰ Buhârî, Büyû, 1; Görmez ve diğerleri, IV, s. 73.

⁴¹ Tevhit Ayeygin, “Rükün”, DİA, İstanbul 2008, XXXV, s. 286; Ahmet, Yaman ve Halit Çalış, İslâm Hukuku, Bilimsel Araştırma Yayınları, Ankara 2018, s. 230.

dinen/hukuken sahih ve geçerli olması için bazı rükün ve şartları taşıyor olması gerekmektedir. Evlenme akdinin kurulabilmesi için gerekli olan unsurlar akdin in'ikâd şartları olarak da adlandırılır.⁴² Fakihler nikâh akdi için belirlenen şartları gruplandırma hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Cumhur nikâh akdinin unsurlarını taraflar ve irade beyanı olmak üzere iki başlıkta ele alırken, Hanefiler evlilik akdinin irade beyanından (icab ve kabul) ibaret olduğunu kabul etmişlerdir.⁴³ Onlara göre icab ve kabul zorunlu olarak tarafları da kapsar.⁴⁴ Evliliğin hukuken geçerli olması için söz konusu unsurlar dışında başka şartları da taşıması gerekmektedir. Bu şartlar evliliğe olan etkileri bakımından da farklılık gösterir. İslâm hukuk kitaplarında nikâh akdi ile alakalı olarak dört tür şarttan bahsedilir.⁴⁵ Bu şartlar kısaca, bir evliliğin varlığını mümkün kılan, bu evliliğin dinen/hukuken geçerliliğini sağlayan, taraflar açısından bağlayıcılık doğuran ve evlilikten beklenen sonuçların işlerlik kazanmasında etkili olan şartlardır.⁴⁶ Çalışmanın bütünlüğü açısından bu unsur ve şartlara kısaca değinmek istiyoruz.

1.1.3.1. Nikâh Akdinin Unsurları (İn'ikâd Şartları)

Daha önce belirtildiği gibi bir ibadet ya da hukuki işlemin mahiyetini oluşturan ve onsuz düşünülmeeyen unsuruna rükün denilir. Nikâh akdinin olmazsa olmaz unsurları nikâhın rükünlerini oluşturur. Bunlar “taraflar”, “irade beyanı” ve “evlilik engelinin bulunmaması”ndan ibarettir.⁴⁷ Evlilik engelleri ileride ayrıntılı bir şekilde ele alınacağından burada akdin diğer iki şartına değinmek istiyoruz.

1.1.3.1.1. Taraflar

Akidlerde en az iki taraf bulunur.⁴⁸ Nikâh akdinin tarafları aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadındır. Nikâh akdinin en önemli unsurunu taraflar yani evlenecek olan kişiler ve bunların veli ya da vekilleri oluşturur. İslâm hukukuna göre

⁴² Ahmet Yaman, İslâm Aile Hukuku, M.Ü. İlähiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018, s. 40; Çolak, s. 62.

⁴³ Mehmet Birsin, İslâm Aile Hukuku, Çıra Akademi Yayınları, İstanbul, 2019, 43.

⁴⁴ Türcan, s. 287.

⁴⁵ Bkz. Yaman, s. 40-51; Türcan, s. 288-301; Çolak, s. 62, 118, 125.

⁴⁶ Yaman ve Çalış, s. 230.

⁴⁷ Yaman ve Çalış, s. 230.

⁴⁸ Türcan, s. 425.

nikâh akdinde tarafların kendileri bulunabilecekleri gibi taraf olması için üçüncü bir şahsa vekâlet de verebilirler.⁴⁹ Bu durum mer'î hukukta kabul edilmemektedir.⁵⁰ Buna göre İslâm hukuku açısından evlenecek olan tarafın ehliyeti, velayeti ve vekâleti üzerinde durulması gereken önemli hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.3.1.1.1. Evlenme Ehliyeti

Ehliyet sözlükte; “yetki, ehil olma, herhangi bir konuda yeter olma, liyakat, yeterlilik” gibi anlamlara gelir.⁵¹ Bir fıkıh terimi olarak ehliyet bir kişinin lehine ve aleyhine olan haklara sahip olabilmesi ve yükümlülükleri yapmaya layık ve yetkili bulunması demektir.⁵² “Evlenme ehliyeti ise kişinin başkasının izin veya onayına bağlı olmaksızın evlilik kararı alabilmesi ve bunu uygulamaya koyması demektir.”⁵³

Ehliyet, kişilerin akıl ve biyolojik gelişimine bağlı olarak gelişir. Anne karnındaki cenin evresinden başlayıp ergenlik ve rüşd çağıyla devam eden süreci kapsar. Vücûb ve edâ ehliyeti olarak ikiye ayrılır.

Vücûb ehliyeti kişinin lehine ve aleyhine ait meşru hakların sabit olması ve buna elverişli bulunmasıdır. Vücûb ehliyetine sahip olabilmek için insan olmak ve hayatta bulunmak yeterlidir. Vücûb ehliyeti tam vücûb ehliyeti ve eksik vücûb ehliyeti olmak üzere ikiye ayrılır.⁵⁴

Edâ ehliyeti ise kişinin hukuken muteber sayılacak tarzda fiiller ortaya koyabilmesi demektir.⁵⁵ Edâ ehliyetinin temelinde akıl ve temyiz vardır. Temyiz iyiye kötünden, faydayı zarardan ayırabilme gücüdür. Akıl ve temyiz kudreti biyolojik gelişim dönemlerine paralel olarak ilerler. Yaş ilerledikçe akılla birlikte temyiz kudreti de artar. Edâ ehliyeti tam ve eksik edâ ehliyeti olmak üzere ikiye ayrılır. Eksik edâ ehliyetine yedi yaş ve ergenlik çağı arasındaki çocuklar sahiptir. Eksik edâ ehliyetine sahip çocuklar, lehine olan fiilleri bizzat yapabilirler. Fakat aleyhine olan fiilleri velileri izin verse dahi

⁴⁹ İbn Rüşd, II, s. 343; Koçak ve diğerleri, s. 158, 159; Yaman, s. 40.

⁵⁰ Medeni Kanun, m. 142.

⁵¹ Akay, s. 114.

⁵² Ali Bardakoğlu, "Ehliyet", DİA, İstanbul 1994, X, s. 534; Fahrettin Atar, Fıkıh Usûlü, 12. Baskı, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016, s. 191.

⁵³ Yaman ve Çalış, s. 230.

⁵⁴ Saffet Köse, İslâm Hukukuna Giriş, 13. Baskı, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2019, s. 99.

⁵⁵ Zekiyüddin Şaban, İslam Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l- Fıkıh), çev. İbrahim Kâfi Dönmez, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2018, s. 385.

yapamazlar. Ancak iki yönlü olan fiilleri velileri icazet verirse geçerli olur.⁵⁶ Evlilik hususunda ise sağlayacağı bireysel ve toplumsal faydalar göz önüne alınarak velinin izni şartıyla eksik edâ ehliyetine sahip küçükler evlenebilirler.⁵⁷

Nikâh akdinde taraf olacak şahsın tam edâ ehliyetine sahip olması gerekir. Tam edâ ehliyetine sahip olmayan şahısların taraf oldukları nikâh akdi geçersiz sayılır.⁵⁸ Buluğ çağına eren aklı başındaki kişiler tam edâ ehliyetine sahiptir.

Evlilik birliğinin sağlanması için hukuki bir dayanak olan nikâh akdini tarafların gerçekleştirebilmeleri için evlenme ehliyetine sahip olmaları gerekir. Evlilikte ehliyet, kişinin aile hukukuna göre evlilik şartlarını taşımak ve bunu gerçekleştirecek güce haiz olmasıdır. Buna göre evlenme ehliyeti için gerekli olan şartlarda eksiklik bulunanların nikâh akidlerinin muteber olup olmadığı hususunda fakihler arasında farklı görüşler vardır. Bu görüşler velâyet başlığında detaylı olarak açıklanacaktır.

1.1.3.1.1.2. Velâyet

Sözlükte velâyet “İmâre, emirlik, valilik, velilik, ermişlik, çocuğun şahsını ve mallarını idare hususunda ana ve babanın haiz olduğu hak ve vazifeler” manalarına gelmektedir.⁵⁹ Terim olarak velâyet, “rızası olup olmadığına bakılmaksızın bir sözün başkası hakkında geçerli ve sonuç doğurucu kılınması” (tenfîz) demektir.⁶⁰

Velâyeti temsil eden şahsa veli denir. Veli evlendirme, eğitim-öğretim, tedâvi gibi bizzat şahsı ilgilendiren işlemleri yürütür. Evlilikte velâyet denildiği zaman velinin velâyeti altında bulunan kimseleri evlendirmesi anlaşılır.⁶¹

Sözlükte “bir şeye çok yakın olmak, bir kimseyle yan yana bulunmak anlamındaki vely ile birinin işini üstlenmek; bir ülkeyi yönetmek, yardım etmek, sevmek mânâlarındaki velâyet (vilâyet) kökünden türeyen velî, yardımcı, dost” demektir.⁶²

İslâm hukuku veli olmak için genel şartlar belirlemiştir. Bu şartlar akıl sahibi olmak, Müslüman olmak, buluğ çağına girmiş olmak, erkek olmak ve adaletli olmak vb.

⁵⁶ Hamdi Döndüren, Delilleriyle Aile İlmihali, Erkam Yayınları, İstanbul, 2018, s. 275, 276.

⁵⁷ Yaman, s. 40.

⁵⁸ Kahveci, Aile Hukuku, s. 106.

⁵⁹ Erdoğan, s. 602.

⁶⁰ H. Yunus Apaydın, "Velâyet", DİA, İstanbul 2013, XLIII, s.16.

⁶¹ Sabri Erturhan, Temel Fıkıh Bilgileri, 2. Baskı, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2018, s. 64.

⁶² Bekir Topaloğlu, "Velî", DİA, İstanbul 2013, XLIII, s. 24.

Fakat Ebû Hanîfe ve İmam Şâfiî adaleti zorunlu tutmaz.⁶³ Hanefî mezhebine göre velinin erkek olması şart değildir. Asabede erkek bulunmadığında asabedeki yakınlık derecesine göre kadınlara velayet hakkı geçer.⁶⁴

Nikâhta veliler iki grupta incelenir: Hususi veli ve umumi veli.

Hususi veli, velâyet altında bulunan kimseleri evlendirme yetkisine sahip akrabalarıdır.⁶⁵

Umumi veli, asabe derecesinde hısım bulunmadığı zamanlarda velayetin kamuya geçmesi ile oluşur. Böyle bir durumda kamuyu temsilen hâkim, veli görevini üstlenir.⁶⁶

Âlimlere göre tam edâ ehliyetine sahip olan erkek kendi istek ve iradesiyle evlenebilir.⁶⁷ Fakat tam edâ ehliyetine sahip kadınların kendi rızalarıyla evlenmeleri konusunda İslâm âlimleri arasında görüş ayrılığı vardır.⁶⁸ İmam Şâfiî ve İmam Mâlik'e göre balığ olan kızın velisi kendisinden izin almadan onu evlendirmeye yetkilidir, kız kendi başına nikâh akdi yapamaz. Fakat Ebû Hanîfe kızın rızasının olmasını şart koşturmuştur. Velinin rızasının mutlaka bulunması demek velinin kızını zorla nikâhlanması anlamına gelmez.⁶⁹ Yine Ebu Hanîfe'ye göre evlilik ehliyetine sahip kız velisinin izni olmadan kendi başına evlenebilir. Ancak kız dengi olmayan bir erkekle evlenecek olursa veliye aralarını ayırma hakkı doğar.⁷⁰

Tam ehliyetli dul kadının evliliğinde ise dikkat çeken önemli bir husus vardır. Dul kadın kendini evlendirme hususunda velisinden daha çok yetkilidir. Çünkü dul kadını rızası olmadan velisi evlendiremez.⁷¹ Bu konuda İslâm hukukçuları şu delillere dayanmışlardır: *“İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri kendi başlarına (evlenmeksizin) dört ay on gün beklerler. Bekleme sürelerinin sonuna geldiklerinde kendileri hakkında, normal ölçülerde yapıp ettiklerinden size bir sorumluluk yoktur. Allah*

⁶³ İbn Kudâme, III, s. 543.

⁶⁴ Türcan, III, s. 304.

⁶⁵ Kahveci, Aile Hukuku, s. 83.

⁶⁶ Çolak, s. 74,75.

⁶⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş- Şâfiî, El-Umm, çev. Musa Özdemir, Buruc Yayınları, İstanbul, 2015, II, s. 265, 266; Zekiyüddin Şaban, s. 387.

⁶⁸ Karaman, Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku, II, s. 76.

⁶⁹ Ebû'l-Hasen Burhâneddin Ali b. Ebi Bekr el-Merginânî, el-Hidâye fî şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, çev. Ahmed Meylânî, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2015, II, s. 16; Çeker, Akidler, s. 183; İbn Kudâme, III, s. 534.

⁷⁰ İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm el-Halebî, Mülteka, çev. Hüsameddin Vanlıoğlu, Yasin Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 378.

⁷¹ İbn Rüşd, II, s. 337; Şâh Veliyyullah Ed- Dihlevî, İslâm Düşünce Rehberi (Hüccetullâhi'l Bâliğa), çev. Mehmet Erdoğan, Yeni Şafak, İstanbul, 2003, II, s. 325, 326.

yaptığınız her şeyden haberdardır.”⁷² ayetidir. Hz. Peygamber’den nakledilen “kendi onayı olmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bakire kız ile nikâh yapılmaz.”⁷³ ve "Dul nefesine velisinden ehaktır. Bakireden nefsi hususunda izin alınır, onun izni sükütudur."⁷⁴ İlgili nasslarda nikâhta dul kadının velisinden daha çok söz hakkı olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci husus küçüklerin evlendirilmesidir. “İslâm hukukçuları, kişinin dinî-hukukî anlamda hak ve sorumluluk sahibi olmalarına bağlı olarak insan hayatını dört evreye ayırmışlardır. Bunlar: Cenin Dönemi, Temyiz Çağına Kadarki Küçüklük Dönemi, Temyiz Çağı Sonrası Küçüklük Dönemi ve Buluş Çağı Sonrası Dönemdir. Bu dönemlerden ilk üçü isimlerinden de anlaşıldığı gibi küçüklük dönemi olarak kabul edilmektedir.”⁷⁵ İslam âlimleri arasında velinin buluşa ermemiş erkek veya kız çocuğunu evlendirebileceğini düşünenler vardır. Fakat İbn Şubrume, Osman el-Betti ve Ebu Bekir el-Esamm gibi bazı hukukçular ise evlilik çağına ulaşmayan küçükleri velilerinin evlendirmeye yetkilerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Onlar bu görüşlerini “*Evlilik çağına ulaşınca kadar yetimleri deneyin*”⁷⁶ ayetine dayandırmaktadırlar.⁷⁷

Küçük kız ve erkeği hangi velinin evlendirebileceği hususunda mezhepler arasında farklılıklar vardır. Mesela İmam Mâlik’e göre babadan başkası için, İmam Şâfiî’ye göre ise baba ve dededen başkası için küçükleri evlendirme yetkisi yoktur.⁷⁸ İmam Ebû Hanîfe’ye göre ise babadan başkası da küçük kız ve erkek çocuğunu evlendirebilir.⁷⁹

Üçüncü olarak ise temyiz gücüne sahip olmayanlar (Gâyri mümeyyiz çocuk ve akıl hastaları) tartışmalı grupta yer alırlar. Edâ ehliyetinin dayanağı olan akıl ve temyiz kabiliyeti arızalanınca yani akıl hastalığı (cünün) meydana gelirse ehliyet ortadan kalkar.

⁷² Bakara: 2/234.

⁷³ Buhârî, Nikâh, 42; Görmez ve diğerleri, IV, s. 51.

⁷⁴ Müslim, Nikâh 66; Muvatta, Nikâh 4; Tirmizî, Nikâh 12; Süleyman bin el-Eşas Ebû Dâvûd, es-Sünen, thk. Şuayb Arnavut (b.y.: Dâru’r-risâleti’l-âlemiyye, 2009), Nikâh 26; Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, es-Sünen (Halep: Mekteb-u Matbuâtî’l-İslâmiyye, 1986), Nikâh 31, 32.

⁷⁵ Hasan Maçın, “Küçüklerin Evlendirilmesinin Hukuk Yorum Teorileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, F. Karaman (Haz.), İslam ve Yorum-II, I, (s. 381-395), İnönü Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2018.

⁷⁶ Nisâ: 4/6

⁷⁷ H. İbrahim Acar, “İslam Hukukunda Evlenme Ehliyeti Bakımından Küçüklerin Evlendirilmesi Problemi”, Dini Araştırmalar Dergisi, Cilt:6, Sayı: 16, 2003 s.132, 133; Kahveci, İslâm Aile Hukuku, s. 73.

⁷⁸ Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl es-Serahsî, el-Mebsût, çev. Cevat Akşit (Ed.), Gümüşev Yayınları, İstanbul, 2008, IV, s. 397, 398.

⁷⁹ İbn Kudâme, III, s. 553; Mevsilî, s. 335; Merginânî, II, s. 21; Tehanevî, VIII, s. 424.

Mümeyyiz küçükler iyiyi kötünden ayırabilirler fakat buluş çağından sonraki akli seviyeye ulaşamamışlardır. Âlimlerin çoğunluğuna göre bu kişilere velileri icazet verse dahi kendi başlarına evlenemezler. Akıl hastasının evlenmeye ihtiyacı varsa bu evlilik yapıldığında eşi zarar görmeyecekse âlimlerin genel görüşüne göre tıpkı mal velayetinde olduğu gibi babası, dedesi veya hâkim tarafından evlendirebilir.⁸⁰

1.1.3.1.2. İrade Beyanı

Evlilik akdinin ikinci unsuru, tarafların evliliğe dönük rızalarının göstergesi olan irade beyanlarıdır.⁸¹ İrade içsel bir duygu olması nedeniyle bireylerin yapılacak olan akde rızalarını anlamak ancak irade beyanı ile mümkündür. Evliliğin meydana gelebilmesi için tarafların evlenme iradelerini açıkça bildirmesi gerekir. Tarafların bulunmadığı durumlarda vekiller de irade beyanında bulunabilir.⁸²

İrade beyanı icap ve kabulden oluşur.⁸³ İcap, akit için taraflardan birinin akit yapma teklifi, kabul ise diğer tarafın o teklife verdiği olumlu cevaptır.⁸⁴ İcap ve kabul sözlü olabileceği gibi sözsüz de olabilir. Mesela işitme engelli veya dilsizlerin sözsüz icap ve kabulü geçerlidir.⁸⁵

Geçerli bir icap ve kabulün olması için tarafların irade beyanlarının anlaşılır ve birbirlerinin duyacağı şekilde söylemeleri gerekir. Kabulün icaba uygun olması gerekir. Aksi takdirde geçerli bir irade beyanının varlığından söz edilemez.⁸⁶

1.1.3.2. Sıhhat Şartları

Yukarıda bahsedilen kuruluş unsurlarının bulunması bir evlilikten söz etmeyi mümkün kılarsa da, nikâh akdinin sonuçları doğuracak şekilde dinen/hukuken sahih/geçerli olması için başka bazı şartların var olması gerekmektedir. Tarafların iradeleri üzerinde

⁸⁰ Şemsüddin Muhammed b. Ahmed el-Hatib eş-Şirbinî el-Kâhîrî, Muğni'l- Muhtâc, çev. Soner Duman, Mirac Yayınları, İstanbul, 2014, XII, s. 266; Erturhan, s. 50; Türcan, s. 302.

⁸¹ Yaman, s. 48.

⁸² Yaman, s. 48; Koçak ve diğerleri, s. 158.

⁸³ Mevsilî, s. 327.

⁸⁴ Türcan, s.287.

⁸⁵ Karaman, Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku, II, s. 90.

⁸⁶ Türcan, s. 287.

herhangi bir baskının (ikrah) bulunmaması ve irade beyanlarına şahitlerin tanıklık etmesi veya nikâhın ilanı akdin sıhhat şartlarını oluşturur.⁸⁷

1.1.3.2.1. Rıza ve İhtiyar (Serbest İrade Beyanı)

Sözlükte ihtiyar “bir şeyi yapıp yapmamak şıklarından birini tercih etmek, bir işi ikrah ve tehdit olmaksızın yapmak” anlamlarına gelir. “Bu seçim, arzu ve istekle olursa aynı zamanda “rıza” da olur.” Rıza ise sözlükte “ihtiyarın tam ve kâmil olma derecesi” olarak tanımlanır.⁸⁸ Evlilikte ise tarafların irade beyanlarını açıklamaları rızalarını yansıtacak şekilde olmalıdır. İrade beyanı gerçekleşirken herhangi bir baskı olmamalıdır. Çünkü bu durumda ihtiyar (tercih) mevcuttur fakat iradenin ayıplı olmasından kaynaklı rızadan söz edilmesi mümkün değildir.⁸⁹

Evlilikte rıza ve ihtiyar mezhepler tarafından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Hanefî mezhebi dışında, İslâm hukukçularının çoğunluğu, ikrah ve cebir altında yapılan nikâh akdinin geçerli olmayacağını söylemişlerdir.⁹⁰ Hukûk-ı Âile Kararnamesi de “İkrah ile vukû bulan nikâh fâsiddir.”⁹¹ maddesi ile rıza ve ihtiyarı bir sıhhat şartı olarak saymıştır.

1.1.3.2.2. Şahitlik ve İlan

Müftülere verilen evlendirme yetkisinin önemli problemleri arasında yer alması hasebiyle şahitlik ve ilan konusu ayrıntılı bir şekilde ele almayı gerektirmektedir.

Evlilik akdinde îcab ve kabul ile rıza ortaya konulduktan sonra gündeme gelen önemli hususlardan biri de akdin aleni olmasıdır ki bu şahitler veya ilan vasıtasıyla gerçekleşir.⁹² İslâm hukukçuları evliliğin gizli olmaması gerektiği konusunda ittifak halindedir. Şahitlik ve ilan nikâhtaki bu gizliliği açığa vuran hususlardır.

⁸⁷ Karaman, Mukayeseli İslam Hukuku, I, s. 333, Yaman ve Çalış, s. 233.

⁸⁸ Erdoğan, s. 239, 480.

⁸⁹ Yaman ve Çalış, s. 233.

⁹⁰ Yaman ve Çalış, 233.

⁹¹ Çeker, Hukuk-ı Aile Kararnamesi, s. 34.

⁹² Çolak, 118; Dihlevî, I, s. 173.

İslâm hukukçuları nikâh akdinde şahitlik edecek kimseler için birtakım şartlar koşmuşlardır. Buna göre şahidin; hür, akıllı, ergin, Müslüman ve adil olması gerekir.⁹³ Hanefî mezhebine göre ilk dört özelliğin var olması şahitlik için yeterli bulunmuştur.⁹⁴ Fakat Şâfiî mezhebine göre şahitlerin adil olması da şart koşulmuştur.⁹⁵

İslâm hukukuna göre şahitlerle ilgili hususlar arasında şahitlerin sayısı ve cinsiyeti önem arz etmektedir. Mezhepler bu hususlar hakkında farklı görüşler belirtmişlerdir. Hanefî mezhebine göre nikâh iki erkek veya bir erkek iki kadın şahitle olabilir.⁹⁶ Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre nikâh ancak iki erkek şahit huzurunda olabilir.⁹⁷ Mâlikiler ise şahit dışında sadece ilanı yeterli görürler.⁹⁸

1.1.3.3. Nefaz Şartları

İn'ikad ve sıhhat şartlarını taşıdığı için hukuken sonuç doğuran evlilik akdi, bazen bir takım eksikliklerden dolayı yürürlüğe girmeyebilir. Akdin işlerlik kazanabilmesi için gerekli şartlara nefaz şartları denir. Nefaz şartları tam olan akit nafiz; olmayana ise mevkuf denir.⁹⁹

Mesela tarafların veya velilerinin onayının alınması gereken durumlarda, bu onay alınıncaya kadar akid yürürlüğe girmez, mevkuf (askıda) kalır.¹⁰⁰

1.1.3.4. Lüzum (Bağlayıcılık) Şartları

Bir akdin bağlayıcı olabilmesi için bulunması gereken şartlara lüzum şartları denir. Bağlayıcılık, taraflardan herhangi birisinin akdi feshetme hakkının bulunmaması demektir.¹⁰¹ Lüzum şartlarını taşımayan nikâh akdinin bağlayıcılık değeri olmaz. Nikâh akdi doğası gereği bağlayıcı bir akittir, normalde tek taraflı bozulamaz. İslâm hukuku bazı

⁹³ Merginânî, II, s. 6.

⁹⁴ Mevsili, s. 327; Tehanevî, VIII, s. 340.

⁹⁵ İbn Rüşd, II, s. 356.

⁹⁶ Merginânî, II, s. 6.

⁹⁷ İbn Kudâme, III, s. 536.

⁹⁸ İbn Rüşd, II, 356; Çolak, s. 119.

⁹⁹ Yaman, s. 50, 51.

¹⁰⁰ Karaman, Mukayeseli İslam Hukuku, I, s. 334.

¹⁰¹ Yaman ve Çalış, 235.

durumlarda nikâh akdinin lazım olmadığını ve tarafların belli şartlar çerçevesinde nikâh akdini bozabileceklerini hükme bağlamıştır.¹⁰²

Mesela mümeyyiz küçük, babası ve dedesi dışında başka bir velisi tarafından evlendirildikten sonra buluğa erince muhayyerlik hakkını kullanarak nikâh akdini fesh ettirebilir.¹⁰³ Kadın dengi olmayan bir erkekle evlenirse velisi nikâh akdini fesh ettirmek için dava açabilir. Ayrıca kadın layık olduğu mehrin altında bir mehirle evlenirse de veli nikâh akdini fesh ettirebilir. Evlendikten sonra kocada ortaya çıkan ruhsal ve cinsel hastalıklar sebebiyle kadın fesh davası açabilir.¹⁰⁴

1.1.4. Evliliğin Çeşitleri

Evlilik akdi kuruluş, geçerlik, yürürlük ve bağlayıcılık şartlarının tam ya da eksik oluşuna göre çeşitli şekillere ayrılmaktadır. Akdin sonuçları ve hukuki niteliği açısından evlilik akdi; sahih, fasit, batıl, mevkuf ve gayrı lazım şeklinde tasnif edilmektedir.

1.1.4.1. Sahih Evlilik

İn'ikâd ve sıhhat şartları tam olan evlenme akdine sahih evlenme akdi denir. Sahih akid, evliliğin bütün hukuki sonuçlarını doğurur. Bu akdin sonucunda eşler cinsel ilişki kurabilir, kadın nafakaya ve mehre hak kazanır, sıhri hısımlık, nesep ve mirasçılık gibi evliliğin bütün sonuçlarını doğurur.¹⁰⁵

1.1.4.2. Fasid Evlilik

“Sahih bir nikâh akdinin unsurlarını taşımayan nikâh akdi, eksik olan unsurundan dolayı bütün İslâm hukukçularına göre muteber değilse böyle bir nikâh akdine batıl nikâh akdi denir.”¹⁰⁶ Fakat Hanefî mezhebine mensup bazı İslâm hukukçularına göre rükünleri veya in'ikad şartları tam olmakla birlikte sıhhat şartlarında eksiklik bulunan nikâh fasid

¹⁰² Erturhan, s. 87.

¹⁰³ Serahsî, IV, s. 400, 401.

¹⁰⁴ Şirbînî, XII, s. 457.

¹⁰⁵ Yaman, s. 54.

¹⁰⁶ Kahveci, İslâm Aile Hukuku, s. 159.

nikâh olarak adlandırılır. Nikâh akdinde fasid-batıl ayrımını sadece Hanefî Mezhebi yapmaktadır. Örneğin şahitsiz olarak kıyılan nikâh gibi. Fasid evlilikte tarafların evliliği devam ettirmeleri uygun değildir, derhal ayrılmaları gerekir. Taraflar kendileri ayrılmazlarsa hâkim onları ayırır. Taraflar hâkim evliliği sonlandırdıktan sonra isterlerse nikâhı fasid yapan eksikliği giderip sahih evlilik gerçekleştirebilirler.¹⁰⁷

Fasid akidde ilişki olmaksızın kadınla halvette bulunulsa bile evliliğe dair hiçbir hukuki sonuç doğmaz. İlişkide bulunulmuşsa, kadın akitte belirlenen mehri müsemmayı aşmayacak şekilde mehri misli hak eder. Fasid nikâh sonucunda doğan çocuğun nesebi sabit olur.¹⁰⁸ Fasid nikâhla evlenen kadınlar boşanınca yahut nikâhı feshedilince iddet süresini bekler daha sonra isterse evlenebilir.¹⁰⁹

1.1.4.3. Batıl Evlilik

Batıl evlilik, rükünlerinde veya in'ikad şartlarında bir eksiklik bulunan evlilik demektir. Kısaca sahih ve fasid evlilik dışında kalan evliliğe batıl evlilik denir.¹¹⁰ Mesela birbiriyle evlenmelerinde engel bulunan iki kişinin evlenmeleri, mümeyyiz küçüğün veya akıl hastasının kendi başına evlenmesi gibi. Ayrıca üç talakla boşanan bir kadının tekrar kocasına dönebilmesi için geçici olarak başka bir erkekle evlenmesi de batıl evliliktir.¹¹¹ Batıl olan evlilikler yok hükmündedir. Bu tarz bir evlilik hiçbir hukuki sonuç doğurmamaktadır. Fasid evlilikte olduğu gibi batıl evlilikte de eşler derhal ayrılmalıdır. Eşler ayrılmazsa hâkim tarafından ayrılık gerçekleştirilir.¹¹²

Batıl evlilikte Ebû Hanîfe'ye göre cinsel birleşme olmuşsa doğacak çocuğun babasız kalmaması için batıl evlilik, fasid evlilik olarak nitelendirilir. Osmanlı döneminde bu görüş kanunlaştırılmıştır.¹¹³

¹⁰⁷ Koçak ve diğerleri, s. 167.

¹⁰⁸ Halebî, s. 392.

¹⁰⁹ İbn Kudâme, III, s. 536.

¹¹⁰ Akay, s. 324.

¹¹¹ Erturhan, s. 89, 90.

¹¹² Döndüren, s. 207.

¹¹³ Çeker, Hukuk-ı Aile Kararnamesi, s. 38.

1.1.4.4. Mevkuf ve Lazım Evlilik

Yürürlük (nefaz) şartlarında eksiklik bulunan evliliğe mevkuf evlilik denir. Mevkuf terimiyle, yürürlük kazanması başkasının izin ya da onayını gerektiren akidler kastedilir. Mesela velinin izni gerektiği halde bu izin alınmadan yapılan evlilik akdi, velilerin izin ve onayına kadar mevkuftur.¹¹⁴

Diğer şartları tam olduğu halde bağlayıcılık (lüzum) şartlarında eksiklik olan evlenme akdine de gayrı lazım yani bağlayıcı olmayan evlenme denir. Mesela baba ve dede dışında bir velinin mümeyyiz küçükler için akdettiği evlilik, akıllı ve ergin bir kadının velisinden izinsiz olarak dengi olmayan bir erkekle evlenmesi gibi.¹¹⁵

Cinsel birleşmeden önce fesih hakkı kullanılmışsa gayrı lazım evlilik hiçbir sonuç doğurmaz. Eğer birleşme ve sonrasında fesih gerçekleşmişse evlilikten doğan bütün hukuki haklar sabit olur. Kadın hamile durumunda ise evlilik feshedilemez. Doğacak çocuğun yararı gözetilir.¹¹⁶

1.1.5. Evlenme Engelleri

İslâm hukukuna göre evlenme engelleri devamlı ve geçici olmak üzere ikiye ayrılır. Sürekli evlenme engelleri ömür boyu süren, şahıslardan ayrılması mümkün olmayan engellerdir. Geçici evlenme engelleri ise ortadan kalkması mümkün ilişki ve durumlara bağlı olup, ortadan kalkmasıyla engelin yok olmasıdır.¹¹⁷

1.1.5.1. Sürekli Evlenme Engelleri

İslâm hukukuna göre sürekli evlenme engelleri soy engeli, sıhrîyet engeli ve süt engelidir.¹¹⁸ Allah Teâlâ, nikâhı ebedi olarak haram olanları Kur'ân-ı Kerîm'de şu şekilde belirtmiştir: “*Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin*

¹¹⁴ Döndüren, s. 213.

¹¹⁵ Yaman, s. 57.

¹¹⁶ Döndüren, s. 214; Yaman, s. 56, 57.

¹¹⁷ Karaman, Mukayeseli İslam Hukuku, I, s. 324, 327.

¹¹⁸ İbn Rüşd, II, s. 380.

anaları, kendileriyle birleştiginiz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla birleşmiş değilseniz (evliliğiniz son bulduğunda) kızlarını almanızda size bir sakınca yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir, Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”¹¹⁹

Kan hısımlığı sebebiyle evlenilmesi yasak olan kimseler dört grupta incelenir. Birincisi kişilerin usulleridir. Bunlar, annesi, babası, dedesi, ninesi... gibi. İkincisi kişilerin furûlarıdır. Bunlar, oğlu, kızı, bunların çocukları, çocuklarının çocukları... gibi. Üçüncüsü anne ve babanın furûu ve bunların çocukları, çocuklarının çocukları, ... gibi. Anne ve baba bir kardeşler yalnız anne veya baba bir kardeşler, yeğenler. Dördüncü, dede ve ninelerin furûlarıdır. Bunlar amcalar, halalar, dayılar, teyzeler.¹²⁰

Evlenmeden doğan hısımlık nedeniyle evlenilmesi yasak olan şahıslar dört grupta incelenir. Birinci usûlün eşleridir. Bunlar babanın eşi, ananın veya babanın babasının eşleridir.¹²¹ İkinci furûun eşleridir. Bunlar da kaçınıcı dereceden olursa olsun furûun eşleriyle üstlerin evlenmesi yasaktır. Bu engelin var olması için sadece nikâhlanmak yeterlidir, birleşmek şart değildir. Üçüncüsü karının usûlü ile nikâh yapılmaz. Kaynana ve onun usûlüdür. Karının usulünün evlenme engeli teşkil etmesi için sadece nikâhlanmak yeterlidir. Dördüncü karının furûudur. Bir erkek evlendiği kadınla nikâhtan sonra birleşirse artık karısının başka bir erkekten olan çocukları ve bunların çocuklarıyla evlenemez.¹²²

Diğer bir evlenme engeli ise süt akrabalığından kaynaklanmaktadır. İslâm hukukuna göre süt akrabalığı, bir çocuğun annesi dışında başka bir kadının sütünü emmesi ile doğan akrabalıktır. Süt emme yoluyla oluşan akrabalığın meydana gelmesi hususu dinler ve hukuk sistemleri içerisinde sadece İslâm hukukuna özeldir.¹²³ Süt akrabalığının evlenme engeli oluşu bizzat Kur’ân-ı Kerîm ile sabit olup konu ile ilgili ayet şöyledir.” ... sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, ...size haram kılındı.”¹²⁴ Hz.

¹¹⁹ Nisâ: 4/23.

¹²⁰ Mevsili, s. 329; Halebî, s. 358-360.

¹²¹ Nisâ: 4/22.

¹²² İbn Kudâme, IV, s. 7; İbn Rüşd, II, s. 381.

¹²³ Çeker, Akidler, s. 194.

¹²⁴ Nisâ: 4/23.

Peygamber de “doğum (kardeşlik) nedeniyle haram olan (evlilik) süt emme nedeniyle de haramdır.”¹²⁵ sözüyle konuya ilkesel bir boyut kazandırmıştır.

Fakihler soy yakınlığından dolayı kendileriyle evlenilmesi haram olan bütün kadınların, süt sebebiyle de haram olduğu konusunda müttefiktir.¹²⁶ Süt emme ile ortaya çıkan evlilik engeli “emenin emzirene nefsi haram, emzirenin emene nesli haram” şeklinde formüle edilmiştir. Bu formül ile anlatılmak istenen süt emdiği kadına, süt emenin hem kendisi hem de furûu (alt soy), süt emdiği kadının ise süt emene hem usûlünün (üstsoy) hem de furûunun (alt soy) haram olduğu anlaşılmaktadır.¹²⁷

Evlenmeyi haram kılan süt akrabalığının oluşması için belli şartlar vardır. İslâm hukuku açısından evlenme engelinin tespiti için şartların bilinmesi önem arz etmektedir. Bu hususlar süt emme çağı ve emilen sütün miktarıdır. İslâm âlimlerine göre çocuğun iki yaş döneminde emdiği süt akrabalık oluşturur.¹²⁸ Şâfiî mezhebine göre ise süresi içerisinde içilen sütün her biri doyurucu beş defa emme sonucunda süt akrabalığı oluşur.¹²⁹ Fakat Hanefî mezhebine göre süresi içerisinde az veya çok emme fark etmeksizin süt akrabalığı oluşur.¹³⁰

1.1.5.2. Geçici Evlenme Engelleri

Bu türdeki evlenme engelleri belirli hallerde ortadan kalkabilir. Geçici evlenme engellerini meydana getiren nitelikler ortadan kalkınca, nikâh akdi sanki o engel hiç var olmamış gibi yapılabilir. Bu hususta beş tür geçici evlenme engeli mevcuttur.

Din farklılığı geçici evlenme engellerindendir.¹³¹ Aşağıdaki ayetlerden anlaşılacağı üzere Müslüman kadının Müslüman olmayan erkekle, Müslüman erkeğin de Müslüman ve ehli kitap olmayan kadınla evlenmesi haram kılınmıştır.

“İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Mü'min bir cariye, hoşunuza gitse de Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Mü'min

¹²⁵ Müslim, Radâ 2; Görmez ve diğerleri, IV, s. 201.

¹²⁶ Merginânî, II, s. 52.

¹²⁷ Mevsilî, s. 349; Birsin, s. 90.

¹²⁸ İbn Rüşd, II, s. 387.

¹²⁹ Karaman, Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku, II, s. 87.

¹³⁰ Mevsilî, s. 349.

¹³¹ Dihlevî, II, s. 338.

bir köle, hoşunuza gitse de Allah'a ortak koşan bir erkekte daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırılırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler.”¹³²

“... Kâfir kadınları nikâhınız altında tutmayın. Siz harcadığınızı (verdiğiniz mehri) isteyin, onlar da harcadıklarını istesinler. Allah'ın hükmü işte budur. Aranızda hükmünü böyle veriyor. Allah hakkıyla bilmektedir, hüküm ve hikmet sahibidir.”¹³³

Üç talakla boşama da geçici evlenme engellerindendir. Karısından üç kez boşanan erkek onunla yeniden evlenemez. Yeniden evlenebilmesi için kadının başka bir erkekle gerçek bir evlilik yapması ve evlendiği kocasının ölmesi ya da ondan herhangi bir nedenle ayrılması ve iddetinin bitmesi gerekir. Konu ile ilgili ayetler şöyledir:

“Boşama iki keredir. Her ikisinden sonra ya iyilikle evlilik içinde tutmak veya güzellikle serbest bırakmak gerekir. (Eşlerin) Allah'ın koyduğu kurallara uymamalarından korkmadığınız sürece onlara verdiğiniz mihirden hiçbir miktarı geri almanız sizin için helâl olmaz. Eğer Allah'ın kurallarına uymamalarından korkarsanız, kadının evlilikten kurtulmak için bir meblâğ vermesinde taraflara bir vebal yoktur. Bunlar Allah'ın koyduğu kurallardır, öyleyse onları çiğnemeyin. Her kim Allah'ın koyduğu kuralları çiğnerse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”¹³⁴

“İkinciden sonra koca eşini bir daha boşarsa, bundan sonra kadın, boşayandan başka bir koca ile evlenmedikçe ona helâl olmaz. İkinci koca da onu boşarsa, birinci kocası ile bu kadının, Allah'ın kurallarına riayet edeceklerini zannederlerse, tekrar evlilik hayatına dönmelerinde bir sakınca yoktur. Bunlar Allah'ın kurallarıdır, bilmek isteyenler için onları açıklamaktadır.”¹³⁵

İddet beklemekte geçici evlenme engellerindendir. İslâm hukukuna göre iddet, kadının evliliğinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda yeni bir evlilik yapmak için beklemesi gereken süredir.¹³⁶ Aşağıdaki ayete göre iddet bekleyen kadının evinde oturarak bu süre içinde evlenmemesi gerektiği zikredilmiştir.¹³⁷

“İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri kendi başlarına (evlenmeksizin) dört ay on gün beklerler. Bekleme sürelerinin sonuna geldiklerinde kendileri hakkında,

¹³² Bakara: 2/ 221.

¹³³ Mümtetine: 60/10.

¹³⁴ Bakara: 2/229.

¹³⁵ Bakara: 2/ 230.

¹³⁶ Erdoğan, s. 229.

¹³⁷ Şâfiî, II, s. 203-266.

normal ölçülerde yapıp ettiklerinden size bir sorumluluk yoktur. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.”¹³⁸

Kadının iddeti boşanmış olması, kocasının ölmüş olması veya hamile olmasına bağlı olarak değişmektedir. Bu hususlar müftülüklerle verilen evlendirme yetkisinin ortaya çıkardığı veya çıkaracağı muhtemel problemler konusunda detaylı olarak incelenecektir.

İslâm hukukuna göre erkeklere dörde kadar evlilik için ruhsat verilmiştir. Fakat kadınların aynı anda birden fazla erkekle evli olması söz konusu değildir. Aynı zamanda erkekler ve kadınlar başkasının nikâhlı olduğu eşiyle nikâh kıyamazlar.¹³⁹

Beşinci kadınla olan evlilik de geçici evlenme engellerinden sayılmaktadır. Dört karısı olan bir erkek, bu kadınlardan en az birini boşayıp, aralarındaki nikâh bağı ve iddet-i rical¹⁴⁰ son bulmadıkça başka bir evlilik yapamaz. Bu yasak, “... beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan câriye ile yetinin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”¹⁴¹ ayetine ve konu ile ilgili rivayetlere¹⁴² dayandırılmaktadır.

İki hısımla aynı anda evlilikte geçici evlenme engellerindendir. Aşağıdaki ayet ve hadisten anlaşılacağı üzere bir kadın ile kız kardeşi, halası ve teyzesi aynı zamanda nikâh altında bulundurulamaz.¹⁴³

“...Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir, Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”¹⁴⁴

Resûlullah şöyle buyurmuştur; “kadın ve halası aynı nikâhta, kadın ve teyzesi aynı nikâhta birleştirilemez.”¹⁴⁵

¹³⁸ Bakara: 2/234.

¹³⁹ Karaman, Mukayeseli İslâm Hukuku, I, 327, 328.

¹⁴⁰ Tehanevî, VIII, s. 371, 372; Erdoğan, s. 229; İddet-i rical: Dört kadınla evli olup da onlardan birisini boşayan ve başka bir kadınla evlenmek isteyen bir erkek, boşadığı kadının iddeti bitinceye kadar yenisiyle evlenemez.

¹⁴¹ Nisâ: 4/3.

¹⁴² İbn Mâce, Nikâh, 40; Tirmizî, Nikâh, 33; Dihlevî, II, s. 337.

¹⁴³ Şâfiî, II, s. 266; İbn Rüşd, II, s. 394.

¹⁴⁴ Nisâ: 4/23.

¹⁴⁵ Buhârî, Nikâh, 27; Nesâî, Nikâh, 48.

1.1.6. Evliliğin Sonuçları

Evlenme akdinin taraflara yüklediği bazı sorumluluklar vardır. Bu konuda erkeklerin sorumluluklarından olan mehri inceleyeceğiz. Diğer haklardan bahsetmememizin temel sebebi tezimizdeki konu bütünlüğü sağlamaktır.

1.1.6.1. Mehir

“Sözlükte mehîr (mehr) ücret mânâsına gelir.”¹⁴⁶ “Bir fıkıh terimi olarak, evlilik esnasında erkek tarafından kadına ödenen para veya mal” diye tanımlanır.¹⁴⁷ İslâm hukukunda evlilik birliği sağlanırken mehîr ile kadının değeri ve önemi ön plana çıkmaktadır. Kadını sosyal bir güvence altına almak için mehîr belirlenmektedir. İslâm âlimleri nikâh akdinde mehrin verilmesinin veya konuşulmasının meşru olduğu görüşündedirler. Âlimler bu hususa delil olarak, “...*Bunlardan başkasını, iffetli yaşamak ve zina etmemek kaydıyla, mallarınızla (mehr ile) istemeniz size helâl kılındı. Onlarla karı-koca ilişkisi yaşamınıza karşılık kararlaştırılmış olan mehrlerini verin. Mehîr kesiminden sonra karşılıklı anlaşmanızda size günah yoktur. Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir.*”¹⁴⁸ ayetini getirmişlerdir. Fakat nikâh akdinde mehrin zikredilmesi şart koşulmamıştır. Delili ise “*Kadınları boşarsanız, onlarla birleşmemiş ve mehîr de belirlememiş olursanız malî bir sorumluluğunuz yoktur. Zengin olan gücüne göre, eli darda olan da gücüne göre onlara makul ve gönül alıcı bir şeyler versin iyiler için bu bir borçtur.*”¹⁴⁹ ayetidir. ¹⁴⁹Ayetlerden de anlaşılacağı üzere mehîr nikâh için asli bir maksat değildir. Çünkü nikâh erkek ve kadının evlilik birliğini sağlamak için yapılır. Mehîri Mâliki mezhebi nikâhın rûknü kabul etmiştir. Mehîrsiz nikâh onlara göre sahîh değildir. Diğer mezhepler mehîri nikâhın rûknü olarak görmezler. Mehîr belirlenmese bile nikâh akdi geçerlidir.¹⁵⁰

İslâm dinine göre kadın nikâh akdi gerçekleşince mehîr almaya hak kazanır.¹⁵¹ Mehîrin asıl sahibi ise evlenen kadındır. Kadının izni olmadıkça kadın adına bir başkası

¹⁴⁶ Akay, s. 292.

¹⁴⁷ Mehmet Âkif Aydın, "Mehîr", DİA, Ankara 2003, XXVIII, s. 389.

¹⁴⁸ Nisâ: 4/24.

¹⁴⁹ Halebî, s. 380.

¹⁵⁰ Çeker, Akidler, s. 185; Merginânî, II, s. 28.

¹⁵¹ İbn Kudâme, IV, s. 56.

mehri alamaz.¹⁵² Fakat Hanbelî mezhebine göre veli olan babanın evlendirdiği kızın mehrinden bir bölüm alması caizdir. Bu konuda delil olarak Hz. Şuayb davalarını gütmesi karşılığında Hz. Musa'nın kızıyla evlenmesine izni vermiştir. *“Baba, Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızından birini seninle evlendirmek istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan bu da senin bileceğin bir şey; seni zorlamak istemem. İnşallah benim iyi kimselerden olduğumu göreceksin” dedi.*¹⁵³

Kadına verilen mehrin belli bir miktarı yoktur, herhangi bir malın mehir olarak belirlenmesi yeterlidir. Bu konuda delil olarak *“Kadınları boşarsanız, onlarla birleşmemiş ve mehir de belirlememiş olursanız malî bir sorumluluğunuz yoktur. Zengin olan gücüne göre, eli darda olan da gücüne göre onlara makul ve gönül alıcı bir şeyler versin. İyiler için bu bir borçtur.”*¹⁵⁴ ayeti gösterilir. Ayetten çıkarılacak diğer önemli bir husus evlilikten sonra birleşme olmadan erkek kadını boşarsa kadın mehrin yarısını almaya hak kazanır.¹⁵⁵

İslâm hukukunda mehir çeşitleri dört başlık altında incelenir. Bunlar mehri müsemma, mehri misil, mehri muaccel ve mehri müecceldir. Kısaca tanımlanacak olursa eğer akid esnasında konuşulan mehre mehr-i müsemma, nikâh akdi esnasında mehir konuşulmamışsa evlenecek kıza çeşitli hususlarda yakın akrabasında kendisine denk bir kıza verilen mehir kadar mehir verilir ki buna mehr-i misil, mehir peşin ödenmiş ise mehr-i muaccel ve veresiye olan mehre ise mehr-i müeccel denir.¹⁵⁶

¹⁵² Koçak ve diğerleri, s. 172; Öztürk, I, s. 509.

¹⁵³ Kasas: 28/27.

¹⁵⁴ Bakara: 2/236.

¹⁵⁵ İbn Rüşd, II, s. 365.

¹⁵⁶ Çeker, Akidler, s. 185.

İKİNCİ BÖLÜM

MER'Î HUKUKTA EVLİLİK

İnsan için vazgeçilmez değerlerden biri hiç kuşkusuz ailedir. Aile toplumun en küçük temel birimidir. Anayasanın 41. maddesinde aile, Türk toplumunun temeli olarak gösterilmiş ve ailenin eşler arasında eşitliğe dayandığı vurgulanmıştır.¹⁵⁷ Aile kurumunun meydana gelebilmesi için mer'î hukuka göre evlenme sözleşmesi yapılması gerekmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre evlenme ancak evlendirme memuru önünde yapılabilir. Evlendirme memuru tarafından resmî nikâh işlemleri tamamlanmadan evlenmenin dinî merasimi yapılamaz. Cumhuriyet dönemi sonrası kabul edilen Türk Medeni Kanunu'nun bu hükümleri Anayasanın beşinci kısım çeşitli hükümler bölümünün 174. maddesince koruma altına alınmıştır.¹⁵⁸

Bu hususlar çerçevesinde Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabı Aile Hukukuna ayrılmıştır. Kanunun 118 ile 494. maddeleri arası aile hukuku ile ilgili maddeleri içermektedir.¹⁵⁹

2.1. EVLENME KAVRAMI VE EVLENMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Mer'î hukukta evlenme belirli bir sürece bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu sürecin ilk adımını evlenecek tarafların görüşmesi ve nişanlılık oluşturmaktadır. Medeni Kanun aile kurumuna verdiği ehemmiyete binaen evlilik sürecini nişanlılıkla başlatmaktadır. Medeni Kanun nişanlanmayı kısaca “evlenme vaadi” olarak ifade etmiştir.¹⁶⁰ İleride birbiriyle evlenmek isteyen tarafların, bu konudaki niyetlerini kendi aralarında birbirilerine açıklamaları nişanlanma ilişkisinin kurulması için yeterlidir. Bu açıdan bakıldığında nişanlanma olmadan evlenmenin gerçekleşmesi mümkün değildir. Fakat nişanlı kimselerin evlilik birliğini kurmalarını sağlayan evlenme sözleşmesinin icra

¹⁵⁷ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), T.C. Resmî Gazete, 17863, 9 Kasım 1982.

“İlgili madde şöyledir: “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.”

¹⁵⁸ Türk Medeni Kanunu, (2001), T.C. Resmî Gazete, 24607, 8 Aralık 2001; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), T.C. Resmî Gazete, 17863, 9 Kasım 1982.

¹⁵⁹ Şebnem Akipek Öcal, Medeni Hukuk-I, (Editör: Hayriye Şen Doğramacı), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2018, s. 77.

¹⁶⁰ Medeni Kanun, m. 118.

edilmesi sonucunda bazı yasal haklar ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple evlenme kavramı ve evlenmenin hukuki niteliği detaylı olarak değerlendirilecektir.¹⁶¹

2.1.1. Evlenme Kavramı

Evlilik cinsiyetleri farklı iki kişinin yaşam ortaklığı kurmak üzere iradelerini açıkça ifade etmeleri ve kanunun öngördüğü şekilde birliktelik meydana getirmeleridir. Evlenme ise eşlerin birlikteliklerini sağlayan hukuki işlemdir.¹⁶²

Evlenme ile eşler arasında bir hayat ortaklığı oluşmaktadır. Bu sebepten eşler iyi ve kötü günlerinde birbirlerinin yanında olmaya söz verirler. Bu birliktelik sonucunda birlikte gülecek birlikte ağlayacaklardır. Bu birliktelikten doğan maddi ve manevi bütün sorumlulukları birlikte üstleneceklerdir.¹⁶³

Evlilik birliğinde süreklilik esastır. Evlenen kişiler evliliklerinin uzun yıllar devam etmesini arzu ederler. Kişiler evliliği kısa bir süre devam etmesi niyeti ve koşuluyla gerçekleştiremez. Mesela yabancı bir ülkede oturma ve çalışma izni alabilmek için yapılan kısa süreli evlilikler, Medeni Kanun'un tarafından gerçek evlenme olarak kabul edilmez.¹⁶⁴

2.1.2. Evlenmenin Hukuki Niteliği

Evlenmenin hukuki niteliği uzun yıllar hukukçular tarafından tartışılmıştır. Hukukçular tarafından üç değişik görüş ileri sürülmüştür. Bunlar, “sözleşme görüşü”, “kurum görüşü”, ve “şart-tasarruf görüşü”dür.

Birinci görüşe göre evlenme bir aile hukuku sözleşmesidir. Çünkü evlenecek olan kişiler, evlilik ile ilgili işlemleri kanunun belirlediği şekil şartlarına uygun bir şekilde ortaya koyarlar. Tarafların evlenmeye yönelik irade açıklamaları, evlendirme memuru ve iki tanığın önünde gerçekleşir.¹⁶⁵ Tarafların olumlu irade açıklamaları ile başka hiçbir şart

¹⁶¹ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 21. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2019, II, s. 23; Öcal, s. 78.

¹⁶² Mehmet Erdem, Aile Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 49; Öcal, s. 85.

¹⁶³ Akıntürk, II, s. 59.

¹⁶⁴ Akıntürk, II, s. 59.

¹⁶⁵ Medeni Kanunu, m. 141.

gerekmeden evlenme gerçekleşir. Karşılıklı olarak birbirine uygun irade açıklaması ile gerçekleşen işlem aile hukukunun sözleşmesi olarak kabul edilir.¹⁶⁶

Daha çok Fransız hukukçularının benimsedikleri ikinci görüşe göre ise evlilik, ‘kurum/müessese’ kabul edilir. Bu görüşü savunan hukukçulara göre evlenme bir sözleşme değil, bir kurumdur. Çünkü bir sözleşme yapan kişi normal şartlarda sözleşmenin hüküm ve şartlarını düzenleyebilir. Fakat evlilik hükümleri önceden düzenlenmiştir ve kişiler evlilik sözleşmesinde diledikleri gibi değişiklik yapamazlar. Evlenme ile aile müessesesi meydana gelmektedir. Bu müessesenin kendine özgü menfaatleri vardır. Öyle ki bu çıkarlar evliliği meydana getirenlerin kişisel çıkarlarından ayrıdır.¹⁶⁷

Üçüncü görüşe göre ise evlenme bir ‘şart-tasarruf’ olarak görülmektedir. Bu görüşü savunan hukukçulara göre evlenmenin şartları, hükümleri, sona erme sebepleri ve neticeleri ayrıntılı olarak kanun tarafından belirlenmiştir. Evlenecek kişilerin irade beyanlarını memura açıklamalarının sonucu, kanunun tayin ettiği evlenme durumunun gerçekleşmesidir. İrade beyanından sonra kişileri önceden belirlenmiş olan nesnel bir statü içerisine alan tasarruflara, idare hukukunda şart ve tasarruf adı verilir.¹⁶⁸

Hukukçuların çoğunluğuna göre evlilik kendine özgü bir aile hukuk sözleşmesi olarak görülmektedir.¹⁶⁹

2.2. EVLENMENİN ŞARTLARI

Medeni Kanun bir erkekle bir kadının geçerli bir evlilik yapabilmesini sıkı şartlara bağlamıştır. Doktrinde evlenmenin meydana gelebilmesi için gerekli olan bu şartlar maddi ve şekli şartlar olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

¹⁶⁶ Erdem, s. 49.

¹⁶⁷ Akıntürk, II, s. 60.

¹⁶⁸ Akıntürk, II, s. 61.

¹⁶⁹ Öcal, s. 85.

2.2.1. Evlenmenin Maddi Şartları

Evlenmenin maddi şartları ikiye ayrılır. Bunlar olumlu koşullar ve olumsuz koşullardır. Olumlu koşullar evlenecek kişide bulunması gereken koşullardır. Olumsuz koşullar ise evlenecek kişide bulunmaması gereken koşullardır.¹⁷⁰

2.2.1.1. Evlenme Ehliyetinin Olması

Evlenecek olan kişinin evlenme ehliyetinin olması evlenmenin olumlu şartıdır. Evlenecek olan kadın ve erkeğin evlenme ehliyetlerinin olması gerekir. Evlenme ehliyeti için kişilerde ayırt etme gücü, evlenme yaşı ve yasal temsilcinin izni gibi şartların bulunması gerekir.¹⁷¹

2.2.1.1.1. Ayırt Etme Gücü

Her şeyden önce evlenmek için gerekli olan şart, evlenecek olan kişilerin ayırt etme gücüne (temyiz kudretine) sahip olmasıdır. Ayırt etme gücüne sahip olan kimse Medeni Kanun'un 13. maddesinde "*Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.*" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷² Bu madde ile ayırt etme gücüne sahip olmayan kimselerin evlenmeleri mümkün değildir. Bu durum Medeni Kanun'da "*Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez.*" şeklinde ifade edilmiştir.¹⁷³

Evlenme için ayırt etme gücü, evlenmenin hüküm ve sonuçları ile evlenmenin gerektirdiği sorumlulukları anlayabilecek yeterliliğe sahip olmayı gerektirir. Evlenme esnasında sürekli bir şekilde ayırt etme gücünden yoksun olanların evlenmeleri geçerli olmadığı gibi evlenme sırasında geçici olarak akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk gibi sebeplerden ayırt etme gücü bulunmayanların evlenmeleri de geçerli değildir. Bu durum Medeni Kanun'da "*Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun*

¹⁷⁰ Öcal, s. 85.

¹⁷¹ Akıntürk, II, s. 62.

¹⁷² Medeni Kanun, m. 13.

¹⁷³ Medeni Kanun, m. 125.

*olan eş, evlenmenin iptalini dava edebilir.”*¹⁷⁴ şeklinde ifade edilmiştir. Bu madde gereği evlilik sonrası ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olan kişiler evliliğin gerçekleştiği esnada temyiz kudretinden yoksun değilse evlilik geçerlidir.¹⁷⁵

2.2.1.1.2. Evlenme Yaşı

Evlenmenin meydana gelmesi için evlenecek tarafların evlenme yaşını tamamlamış olmaları gerekir. Evlenecek olan şahısların on yedi (17) yaşını tamamlamış olmaları gerekir. Bu durum Medeni Kanun’da “*Erkek ve kadın on yedini yaşını doldurmadıkça evlenemez*” şeklinde hükme bağlanmıştır.¹⁷⁶ Kişinin on yedi yaşını tamamlaması, doğumunun üstünden tam on yedi yıl geçmiş olmasına ve on sekizinci yıldan gün almasını ifade eder. Burada dikkat edilmesi gereken nokta erkek ve kadın 17 yaşını doldurmuş ise evlenmek için velinin veya hâkimin izni olmak zorundadır. Ancak kişi 18 yaşını doldurduktan sonra kimsenin iznine gerek olmadan evlenebilir. Evlenme için kanunun belirlediği en düşük evlenme yaşı bir nevi evlenecek olan kişilerin belli bir ölçüde biyolojik ve zihni olgunluğa erişmiş olmalarını sağlamaktadır.¹⁷⁷

Medeni Kanun’da olağan evlenme yaşı (17) yanında bir de olağanüstü evlenme yaşı bulunur. Olağanüstü bir sebepten dolayı bazen kanuni yaşını doldurmamış kişilerin de (ergin sayılmayan) evlenmeleri gerekebilir. “Hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek ve kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulunursa hâkim karardan önce anne ve baba veya vasiyi dinleyebilir.”¹⁷⁸ Evlenecek olan kızın kaçmış olması, hamile kalması veya kendisine bakacak kimsenin bulunmaması gibi durumlar olağanüstü durumlara örnek gösterilebilir.¹⁷⁹

2.2.1.1.3. Yasal Temsilcinin İzni

Tam ehliyetliler; Medeni Kanun’un belirlediği evlenme yaşına gelmiş (18 yaşını doldurmuş olan) ve ayırt etme gücüne sahip bulunan, aynı zamanda kısıtlı olmayanlardır.

¹⁷⁴ Medeni Kanun, m. 148.

¹⁷⁵ Erdem, s. 53,54.

¹⁷⁶ Medeni Kanun, m. 124.

¹⁷⁷ Erdem, s. 50.

¹⁷⁸ Medeni Kanun, m. 124.

¹⁷⁹ Akıntürk, II, s. 67.

Tam ehliyetliler hiç kimsenin iznine gerek duymadan evlenme sözleşmesi yapabilirler. Bu kişilerin evlenme ehliyetleri tamdır.

Ancak sınırlı ehliyetsizler, yani ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar kanuni evlenme yaşını doldurmuş olsalar da kendi başlarına evlenemezler.¹⁸⁰ Medeni Kanun'un 126. maddesinde "*Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez*"¹⁸¹ 127. maddesinde ise "*Kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez*"¹⁸² ifadeleri küçük ve kısıtlıların ancak yasal temsilcilerinin rızasıyla evlenebilecekleri hükme bağlanmıştır. Medeni Kanun'da kural olarak küçüğün yasal temsilcileri anne ve babasıdır. Bundan dolayı anne ve babadan sadece birinin izin vermesi yeterli değildir. Her ikisinin de izni şarttır.¹⁸³

Kısıtlıların evlenmesine izin verme yetkisi vasilerine aittir. Yasal temsilci küçük ve kısıtlıya haklı bir sebep olmaksızın evlenmesine izin vermiyorsa küçük ve kısıtlı kişi, hâkime başvurarak evliliğine izin isteyebilir.¹⁸⁴ Bu durum Medeni Kanun'un 128. maddesinde "*Hâkim haklı sebep olmaksızın evlenmeye izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra, bu konuda başvuran küçük ve kısıtlının evlenmesine izin verebilir.*" şeklinde ifade edilmiştir.¹⁸⁵

2.2.1.2. Evlenme Engellerinin Bulunmaması

Evlenme ehliyetine sahip olan kişilerin evlenebilmesi için aynı zamanda kanunda sayılan evlenme engellerinin de bulunmaması gereklidir. Bu kural ehliyetin olumsuz şartını oluşturmaktadır. Kesin evlenme engelleri, yapılan evliliği mutlak butlanla sakatlarken, kesin olmayan evlenme engellerinin bazılarının böyle bir etkisi bulunmamaktadır. Bu başlık altında kesin evlenme engelleri ve kesin olmayan evlenme engelleri incelenecektir.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Akıntürk, II, s. 69.

¹⁸¹ Medeni Kanun, m. 126.

¹⁸² Medeni Kanun, m. 127.

¹⁸³ Medeni Kanun, m. 124.

¹⁸⁴ Hüseyin Hatemi, Aile Hukuku, 7. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 46.

¹⁸⁵ Medeni Kanun, m. 128.

¹⁸⁶ Erdem, s. 55.

2.2.1.2.1. Kesin Evlenme Engelleri

Kişinin evlenme ehliyeti bulunmasına rağmen kanun bazı durumlarda evlenmenin butlanına (yokluğuna) karar verir. Bu bahsedilen durumlar kesin evlenme engelleridir. Kesin evlenme engelleri; hısımlık, önceki (mevcut) evlilik ve akıl hastalığı olmak üzere üç hususta ele alınmıştır.¹⁸⁷

Hısımlık Medeni Kanun'da evlenme engeli olarak düzenlenmiştir. Hangi yakınlıkta ki hısımlığın evlenme engeli oluşturacağı Medeni Kanun'un 129. maddesinde şu şekilde hükme bağlanmıştır:

“Aşağıdaki kimseler arasında evlenme yasaktır.

- 1. Üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında; amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında,*
- 2. Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında,*
- 3. Evlat edinen ile evlatlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında.”¹⁸⁸*

İlgili maddeden anlaşıldığı üzere, evlenmeye engel hısımlık Medeni Kanun'da üç başlıkta düzenlenmektedir. Bunlar kan hısımlığı, kayın hısımlığı ve evlatlık ilişkisidir.

Medeni Kanun evlenme engeli açısından ilk olarak kan hısımlığını ele almıştır. Üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında; amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında evlenme yasaktır. Medeni Kanun üstsoy ile altsoy arasındaki evlenme engeli açısından derece belirtmemiştir. Dereceler arasındaki uzaklık ne kadar olursa olsun altsoy ve üstsoy arasında evlenme yasaktır.¹⁸⁹

İkinci olarak kayın hısımlığı, evlenme dolayısıyla eşler ve eşlerin hısımları arasında meydana gelen yakınlıktır. Kayın hısımlığında evlenme engeli sadece üstsoy-altsoy kayın hısımları arasındadır. Evlenme ortadan kalkmış olsa bile, eşlerden biri diğerinin üstsoy ve altsoyu ile evlenemez. Evlendirme memuru bu evliliği gerçekleştirse de mutlak butlanla sonuçlanır. Evliliğin bitmesiyle bu evlilikle kurulmuş kayın hısımlığı ortadan kalkmaz.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Hatemi, s. 47, 48.

¹⁸⁸ Medeni Kanun, m. 129.

¹⁸⁹ Erdem, s. 56; Akıntürk, II, s. 73, 74; Medeni Kanun, m. 129.

¹⁹⁰ Hatemi, s. 52, 53.

Üçüncü olarak evlatlık ilişkisi, evlat edinen ile evlatlık arasında ortaya çıkan yakınlıktır, buna yapay hısımlık veya ca'li hısımlıkta denilir. Kan bağına dayanmayan bir hısımlık türüdür. Evlatlık, evlat edinenin birinci derece altsoyu olur.¹⁹¹ “Buna göre evlatlık ile evlat edinen, evlatlık ile evlat edinenin eşi, evlat edinen ile evlatlığın eşi, evlatlık ile evlat edinenin alt soyu ve evlat edinen ile evlatlığın alt soyunun evlenmesi yasaklanmıştır.”¹⁹²

Medeni Kanun’un 130. maddesi gereği “*Yeniden evlenmek isteyen kimse, önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu ispat etmek zorundadır.*”¹⁹³ ilgili hükümle dolaylı olarak çok eşlilikte yasaklanmıştır. Bir kişi aynı anda birden fazla kişiyle evli olamaz. Şayet yeniden evlenmek isterse önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmesi gerekir.¹⁹⁴ Nüfus kayıtlarında ölüm veya boşanmaya ilişkin herhangi bir evrak bulunmuyorsa evlendirme memuru bu evliliği yapamaz. Önceki evlilik devam ettiği halde yeni bir evlilik yaparsa bu evlilik mutlak butlan davasıyla sona erer.¹⁹⁵

Medeni Kanun’un “*Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.*”¹⁹⁶ hükmü ile akıl hastalığını da kesin evlenme engeli saymaktadır.

2.2.1.2.2. Kesin Olmayan Evlenme Engelleri

Kesin olmayan evlenme engellerinin kanuni olarak ortaya çıkış sebebi kesin evlenme engellerinden farklıdır. Kesin olmayan evlenme engellerine fark edilmeden evlenme gerçekleşmiş ise, kesin evlenme engellerinde olduğu gibi derhal evliliğin yokluğuna karar verilmez, evlenme geçerli kabul edilir. Kesin olmayan evlenme engelleri her ne kadar evlenmeye mâni olsa da yapılmış bir evlilik işlemini iptal ettiremez. Kesin olmayan evlenme engelleri bekleme süresi ve bazı bulaşıcı hastalıklardır.¹⁹⁷

İddet süresi olarak adlandırılan doğrudan doğruya kanundan doğan bekleme süresi, önceden evli olan, fakat evlilikleri son bulan kadınlarla ilgilidir.¹⁹⁸ Medeni Kanun

¹⁹¹ Akıntürk, II, s. 75, 76.

¹⁹² Erdem, s. 57, Medeni Kanun, m. 129.

¹⁹³ Medeni Kanun, m. 130.

¹⁹⁴ Erdem, s. 57.

¹⁹⁵ Hatemi, s. 49.

¹⁹⁶ Medeni Kanun, m. 133.

¹⁹⁷ Erdem, s. 60.

¹⁹⁸ Akıntürk, II, s. 80.

bu durumu “*Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez. Doğurmakla süre biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığının anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hallerinde mahkeme bu süreyi kaldırır.*”¹⁹⁹ şeklinde hükme bağlamıştır.

Sadece kadınlar için öngörölmüş olan bu üç yüz günlük bekleme süresinin amacı soy bağı karışıklıklarının engellenmesidir. Medeni Kanun’un “*Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür.*”²⁰⁰ hükmü evlilik devam ederken veya evliliğin son bulmasından başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun soybağı ile kocaya bağlanacağını bildirmektedir.

Bekleme süresinin, kesin olmayan evlenme engeli olarak kabul edilmesinin sebebi daha önce açıklandığı üzere soybağı karışıklığının engellenmesidir. Böyle bir karışıklığın olmadığı durumlarda, bu evlenme engeline gerek kalmaz. Medeni Kanun’un 132. maddesinde, kadının doğurmasıyla bu sürenin sona ereceği ve evlenme engelinin kalkacağı açıkça belirtilmiştir. Yine 132. maddede kadının sona eren evlilikten gebe olmadığının anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri halinde mahkemenin üç yüz günlük süreyi kaldırmaya yetkisinin olduğu belirtilmiştir.²⁰¹

Medeni Kanun hastalıklardan sadece akıl hastalığını evlenme engeli saymıştır. Buna göre akıl hastalığı dışında başka hastalıklar Medeni Kanun’a göre evlenme engeli sayılmamaktadır. Fakat 1930 tarih ve 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, bulaşıcı bazı hastalıkları evlenme engeli saymıştır. Kanunun 123. maddesine göre “*Frengi, belsoğukluğu ve yumuşak şankr ve cüzzama ve bir marazı akliye müptela olanların evlenmesi memnudur. Bu hastalıklar usulü dairesinde tedavi edilip sirayet tehlikesi geçtiğine veya şifa bulunduğu dair tabip raporu ibraz olunmadıkça musapların nikâhları aktolunmaz*”²⁰² Kanuna göre frengi, belsoğukluğu, yumuşak şankr (bakteriyel hastalık) ve cüzzam gibi hastalıkların tedavi edilmesi gerekir. Tedavi sonrası hastalığın geçmesi veya bulaşıcı özelliğinin kalmadığı anlaşılmadan evlilik yapılamaz.

¹⁹⁹ Medeni Kanun, m. 132.

²⁰⁰ Medeni Kanun, m. 285.

²⁰¹ Medeni Kanun, m. 132.

²⁰² Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, (1930), T.C. Resmî Gazete, 1489, 6 Mayıs 1930; Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, m. 123.

Umumî Hıfzıssıhha Kanunun 124. maddesine göre “İlerlemiş sâri vereme musahap olanların nikâhı altı ay tehir olunur. Bu müddet zarfında salah eseri görülmezse bu müddet altı ay daha temdit edilir. Bu müddet hitamında alakadar tabipler her tarafa bu hastalığın tehlikesini ve evlenmenin mazarratını bildirmeğe mecburdur.”²⁰³ Verem hastaları açısından kanun, evliliğin altı ay geciktirilebileceğini, bu sürede iyileşme olmazsa, süre bir altı ay daha uzatılır. Hastalık bu süre zarfında geçmez ise taraflar hastalıkla ilgili bilgilendirilerek evlenmelerine izin verilir. Görüldüğü üzere verem diğer hastalıklardan farklı olarak geçici evlenme engeli oluşturur.²⁰⁴

2.2.2. Evlenmenin Şekli Şartları

Evliliğin hukuken geçerli olabilmesi için şekli şartların tamamlanmış olması gereklidir. Evlenme şekil şartlarına uygun olarak yapılması gereken hukuki bir işlemdir. Medeni Kanun’da evlenme başvurusu ve törenine ilişkin hükümler yer almaktadır. Evlendirme Yönetmeliği’ de şekil şartlarına dair ayrıntılı hükümler içermektedir.²⁰⁵ Evlenmenin şekli şartları iki aşamaya ayrılarak incelenecektir.

2.2.2.1. Evlenme Öncesi İşlemler

Birbiriyle evlenmeye karar vermiş erkek ve kadının, evlenmeden önce yapması gereken işlemler Medeni Kanun ve Evlendirme Yönetmeliğinde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Evlenme başvurusu, evlenecek olan taraflardan birinin yaşadığı yerdeki evlendirme memurluğuna yapılmalıdır. Bu durum Medeni Kanun’un 134. maddesinde “Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.”²⁰⁶ şeklinde ifade edilmiştir.

²⁰³ Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, m. 124.

²⁰⁴ Erdem, s. 62.

²⁰⁵ Erdem, s. 62.

²⁰⁶ Medeni Kanun, m. 134.

Evlendirme Yönetmeliğinin 17. maddesi gereğince evlenecek kişinin başvuru işlemleri vekil olarak atadığı kişi aracılığıyla da yürütülebilir. Bunun için özel vekâletname düzenlenir.²⁰⁷

Başvuru evlenecekler tarafından yazılı ve sözlü olarak yapılabilir. Bu durum Medeni Kanun'da “*Başvuru, evlenecekler tarafından yazılı ve sözlü yapılır.*” şeklinde hükme bağlanmıştır.²⁰⁸

Evlenme başvurusunun nereye yapılacağı Medeni Kanun'un 134. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Madde gereği “evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtarlardır.”²⁰⁹ Ayrıca Nüfus Hizmetleri Kanunu 22/2 madde uyarınca “Bakanlık, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir.”²¹⁰

28.11.2017 tarih ve 11079 sayılı kararla Evlendirme Yönetmeliği'nin 7. Maddesinde yapılan değişiklik ile evlendirme memurları arasına il ve ilçe müftülükleri de eklenmiştir.²¹¹

Evlenme başvurusunda bulunan çiftin evlenmeye yeterli olup olmadıklarını ve evlenmelerine engel bir durumun var olup olmadığını anlamak amacıyla bazı belgeler istenmektedir. Bu belgeler Medeni Kanun'un 136. maddesinde ifade edilmiştir. Buna göre evlenme başvurusu için “erkek ve kadından her biri, nüfus kayıt örneğini, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belgeyi, küçük veya kısıtlı ise ayrıca yasal temsilcinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesini ve evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporu gibi belgeleri evlendirme memurluğuna teslim etmelidir.”²¹²

Evlendirme memuru başvuru sonrasında evlenme başvuru dosyasını inceler. Başvuru dosyasında bir eksiklik fark ederse bunu tamamlar ve tamamlattırır. Başvuru evrakları usulüne göre doldurulmamışsa veya taraflardan birinin evlenme ehliyetinin olmadığı ya da evlenmeye yasal bir engel bulunduğu anlaşılırsa başvuru reddedilir ve evlendirme memuru durumu evleneceklerle yazılı şekilde bildirir.²¹³

²⁰⁷ Akıntürk, s. 85.

²⁰⁸ Medeni Kanun, m. 135.

²⁰⁹ Medeni Kanun, m. 134.

²¹⁰ Erdem, s. 63; Nüfus Hizmetleri Kanunu, (2006), T.C. Resmî Gazete, 26153, 29 Nisan 2006.

²¹¹ Öcal, 87; Evlendirme Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.859747.pdf> (11.04.2020).

²¹² Medeni Kanun, m. 136.

²¹³ Medeni Kanun, m. 137.

Evlendirme memuruna yapılan başvuru sonrasında evlenme başvurusu kabul edilmezse, evlenecek taraflar evlendirme memurunun kararına mahkeme yoluyla itiraz edebilir. Yapılan itiraz mahkeme tarafından incelenip karara bağlanır.²¹⁴

Evlendirme memuru yapılan başvuru sonrasında, evlenmeye engel bir husus görmez veya evlenme başvurusu daha önce kabul edilmemiş ve bu durum mahkeme kararı ile kaldırılmışsa, taraflara evlenmenin gün ve saatini bildirir, dilerlerse evlenme izin belgesi verir. Evlenme izin belgesi yurt içinde ve yurt dışında altı ay geçerli olacak şekilde düzenlenir. Taraflar dilerse izin belgesiyle başka bir evlendirme memuru önünde evlenebilirler.²¹⁵

2.2.2.2. Evlenme Sırasındaki İşlemler ve Evlenme Töreni

Evlenme sözleşmesi yapılırken yani evlenme töreni esnasında uyulması gereken bir takım şekil şartları vardır. Bu şekil şartlarının varlığı ve yokluğu belli başlı hukuki sonuçlar doğurur. Evlenme sırasındaki işlemlerdeki şekil şartları asli şartlar ve tali şartlar olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.²¹⁶

2.2.2.2.1. Evlenme Töreninin Asli Şartları

Evlenme töreninin asli şartları, evlenmenin geçerli olabilmesi için kesinlikle bulunması ve uyulması gerekli olan şartlardır. Yani yerine getirilmediği zaman evliliğin yokluğu sonucunu doğuracak olan şartlar evlenme töreninin asli şartlarını oluşturmaktadır.

Evlenme töreninin en önemli hususu aleni olmasıdır. Evlenme töreninde nişanlıların iradelerini evlendirmeye yetkili memur önünde açık bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekir.²¹⁷

Medeni Kanun'un 142. maddesinde törenin yapılış şekli şu şekilde ele alınmıştır: *“Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda*

²¹⁴ Medeni Kanun, m. 138.

²¹⁵ Medeni Kanun, m. 139.

²¹⁶ Akıntürk, II, s. 94.

²¹⁷ Akıntürk, II, s. 94.

*oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar.”*²¹⁸

Evlenme, bir Medeni Hukuk sözleşmesidir. Evlenecek olan tarafların evlenme sözleşmesinin yapılması sırasında bizzat bulunmaları ve evlenme iradelerini birbiri ardından açıklamaları gerekir. İrade açıklaması Medeni Kanun’un 142. maddesine göre şarttır. Evlenme Yönetmeliği’nin 27. maddesi gereği evlenecek olan kadın ve erkeğin, evlenme iradelerini bizzat açıklamaları gerekir, taraflardan biri adına vekâletle evlenme yapılamaz.²¹⁹

Tarafların irade açıklamalarının şarta bağlanmamış olması gerekir. Çünkü evlenmenin şarta bağlanması, evlilik gibi önemli bir kurumun muhtevasıyla bağdaşmaz.²²⁰

Evlenme sözleşmesini hangi yetkili memurun yapacağı Medeni Kanun, Nüfus Hizmetleri Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliğinde açıkça belirtilmiştir. Evlenme sözleşmesini “Belediye başkanı veya başkanın evlendirme işlerine memur ettiği görevli ile köylerde muhtar tarafından”,²²¹ “İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlükleri, Nüfus Müdürlükleri ve Dış Temsilcilikler, İl ve İlçe müftülükleri evlendirme memurluğu yetkisi ve görevini gerçekleştirebilirler.”²²²

Evlenme işleminin pozitif hukukun yetkili kıldığı bir evlendirme memuru önünde yapılmaması halinde pozitif hukuk bu evliliği yok sayar.²²³

Evlendirme memuru sarhoşluk, hipnotizma, akıl hastalığı, korkutma (tehdit) gibi sebeplerden dolayı geçici veya sürekli irade bozukluğuna sahip ise yapılan evlenme sözleşmesi geçersizdir.²²⁴

Evlendirme memurunun kendi yetki alanı içindeki evlendirmeleri geçerlidir. Medeni Kanun kurallarına uygun bir şekilde evlendirme memurunun yetki alanı dışında yaptığı evlilikler istisna kabul edilerek geçerli sayılmaktadır.²²⁵

²¹⁸ Medeni Kanun, m. 142.

²¹⁹ Evlendirme Yönetmeliği, T.C. Resmî Gazete, 18921, 7 Kasım 1985; Evlendirme Yönetmeliği, m. 27.

²²⁰ Akıntürk, II, s. 95.

²²¹ Medeni Kanun, m. 132.

²²² Evlendirme Yönetmeliği, m. 7.

²²³ Hatemi, s. 35.

²²⁴ Akıntürk, II, s. 98.

²²⁵ Hatemi, s. 38.

2.2.2.2.2. Evlenme Töreninin Tali Şartları

Evlenme töreni esnasında uyulması gereken asli şartların yanında bir de tali şartlar vardır. Bu şartlar asli şartlar gibi uygulanmadığında evliliğin yokluğunu gerektirmez. Tali şartların asli şartlara göre yaptırımını daha düşüktür.²²⁶ Tali şartları şöyle özetlemek mümkündür.

2.2.2.2.2.1. Evlenmenin Kanunun Belirttiği Yerde Yapılması

Evlenme töreni kural olarak evlendirme dairesinde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip iki ergin tanığın önünde gerçekleştirilir. Ancak günümüzde evlenme töreni, evleneceklerin isteği üzerine evlendirme memurunun uygun bulduğu farklı mekanlarda yapılabilir.²²⁷ Evlendirme yönetmeliğinin 26. maddesinde törenin yapılacağı yerler şu şekilde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir: *“Evlenme törenlerinin ilgili makamlarca bu iş için tahsis edilmiş olan resmî salon veya yerlerde yapılması esastır. Ancak tarafların isteği üzerine; a) ikametgahlarda, özel bina ve salonlarda, b) tutuklu ve hükümlüler için Cumhuriyet savcılığınca izin verilmesi üzerine ceza ve tutuk evinde, c) hastalar için baştabibin veya müdürün izin vermesi üzerine hastanelerde, evlenme yapılabilir. Evlenme töreninin yapılması istenen, ancak evlenmenin mahiyeti ile bağdaşmayan veya tarafların serbestçe iradelerin açıklamalarına imkân vermeyen yerlerde veya mabetlerde resmî evlenme töreni yapılamaz. Bu durumda evlendirme memuru evlenmeyi erteler.”*²²⁸

Evlenme töreni günlük çalışma saatleri içinde yapılır. Tarafların istemesi durumunda bu saatler dışında, hafta sonu veya resmî tatil günlerinde de yapılabilir.²²⁹

2.2.2.2.2.2. Tanıkların Katılması

Evlenme töreninin yapıldığı esnada iki ergin tanığın bulunması gerekir. Tanıkların ayırt etme gücüne sahip olmaları gerekir.²³⁰ Ayırt etme gücüne sahip iki ergin tanık

²²⁶ Akıntürk, II, s. 98.

²²⁷ Medeni Kanun, m. 141.

²²⁸ Evlendirme Yönetmeliği, m. 26.

²²⁹ Evlendirme Yönetmeliği, m.45.

²³⁰ Medeni Kanun, m. 141.

evlenecek kişileri tanımalıdır. Tanıkların kadın veya erkek olmaları herhangi bir sorun teşkil etmemektedir.²³¹

2.2.2.2.2.3. Evlenmenin Açık Olarak Yapılması

Evlendirme yönetmeliğine göre evlenme aleni bir şekilde yapılmalıdır. Evlenme evlendirme memuru ve iki tanık huzurunda, tarafların hazır bulunmasıyla aleni bir şekilde yapılır. Evlenme töreni davet edilen herkese açıktır, gizli yapılması söz konusu değildir.²³²

2.2.2.2.2.4. Evlenmenin Sözlü Yapılması

Evlenme sözleşmesi sözlü olarak yapılır. Evlendirme memurunun evlenme töreni esnasındaki yönelteceği sorulara alınan sözlü cevaplar evlendirme sözleşmesinin yapılmasını sağlar.

Evlenme töreni esnasında tarafların önceden belirlediği mekanda bulunmaları gerekir. Evlendirme memuru, evlenecek kadın ve erkeğe evlenmek isteyip istemediğini sorar. Evlenme tarafların karşılıklı rızalarının olduğuna dair sözlü açıklamalarıyla gerçekleşir. Evlendirme memuru, evlenmenin karşılıklı rıza ile olduğunu ve kanuna aykırı bir durum olmadığını açıklar. Bu durumda evlenme gerçekleşmiş olur.²³³

Sağır ve dilsiz kimseler rızalarını işaretlerle açıklar. Evlendirme memuru isterse, sağır ve dilsizlerin işaretlerinden anlayan bir görevliyi tören esnasında aracılık yapması için bulundurabilir. Başka ülke vatandaşları Türkçe bilmiyorsa evlendirme memuru dilerse evlenecek yabancı şahsın, dilini bilen tercümanı tören esnasında yardımcı olması için bulundurabilir.²³⁴

Evlendirme memuru evlenme töreni esnasında erkek veya kadının iradesini açıklamasını engelleyici ruh halinin varlığını, tarafların davranışlarında fark ederse bu durumu taraflara açıklayarak evlenmeyi erteleyebilir.²³⁵

²³¹ Evlendirme Yönetmeliği, m. 28.

²³² Evlendirme Yönetmeliği, m. 27.

²³³ Medeni Kanun, m. 142.

²³⁴ Evlendirme Yönetmeliği, m. 27.

²³⁵ Evlendirme Yönetmeliği, m. 29.

2.2.2.3. Evlenme Töreninde Şekle Uymamanın Sonuçları

Evlenme töreni esnasında kanunun öngörmüş olduğu şekli şartlara uymama hukuki bazı sonuçlar doğurur. Evlenme töreninin asli ve tali şartlarının hukuki sonuçları, bu şekillerin niteliği açısından birbirinden farklıdır. Bu sebepten asli ve tali şartlara uymamak aynı hukuki sonucu doğurmaz. Bu başlık altında şekli şartların hukuki sonuçları incelenecektir.

2.2.2.3.1. Asli Şartlara Uymama

Evlenmenin geçerli olması için asli şartların mutlaka yerine getirilmesi gerektiği yukarıda açıklanmıştı. Asli şartlara uyulmamış, yani evlenmenin evlendirme memuru önünde yapılmamış olması veya evlenecek çiftin iradelerini sözlü olarak açıklamamış olmaları halinde, evlenme işlemi gerçekleşmemiş olur. Evlenme töreninin asli şartlarına uymamanın hukuki sonucu, evlenmenin yokluğudur.²³⁶

2.2.2.3.2. Tali Şartlara Uymama

Evlenme töreninin tali şartlarına uymamanın hukuki sonucu evlenmenin yokluğu değildir. Evlenme töreninde bu şartlara uyulmamış olması, evlenme işleminin gerçekleşmesine engel olmaz. Medeni Kanun’da belirtilen “*Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış, olan bir evliliğin kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez.*”²³⁷ hükümden anlaşılacağı üzere evlenme töreni esnasındaki tali şartlar ve evlenmeden önceki şartlar gerçekleştirilmemiş olsa bile evlenmenin geçerliliği etkilenmez. Bu maddeden dolayı evlenme töreninin şahitsiz ya da tek şahitle yapılması veya gizli yapılmış olması evlenmenin geçerliliğini etkilemez.²³⁸

²³⁶ Akıntürk, II, s.103.

²³⁷ Medeni Kanun, m. 155.

²³⁸ Akıntürk, II, s. 104.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜFTÜLÜKLERE VERİLEN EVLENDİRME YETKİSİNİN KAPSAMI VE PROBLEMLERİ

İslâm'ın evlilik ile ilgili esaslarının belirlenmesinden sonra, Müslüman toplumlarda yapılan evlilikler, nikâh akdi ile birlikte yapılan törenle ilan edilerek çevreye duyurulması da sağlanmıştır. Devletin kurumsallaşmasına bağlı olarak yapılan evlilikler de zaman içerisinde kayıt altına alınmıştır.

Ülkemizde Cumhuriyet dönemi ile birlikte yapılan düzenlemelerde laiklik anlayışı esas alınmış,²³⁹ yapılan yapısal değişimlerden hukuk da etkilenmiştir. 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi ile aile hukuku laik bir temele oturtulmuştur.²⁴⁰ Aile müessesesinin kuruluşunu sağlayan evlilik sözleşmesi de yasalarla belirli şartlara bağlanmıştır.²⁴¹

Medeni Kanun'un kabulünden günümüze kadar olan süreç incelendiğinde resmî nikâh uygulaması ile amaçlananın dinî, mezhebi ve inancı ne olursa olsun toplumu oluşturan tüm bireylerin aynı usulle nikâh işlemlerinin yapılmasıdır.²⁴² Bu sebepten Müslüman vatandaşların dinî değerlerine binaen yaptıkları nikâh mevcut hukuk tarafından kabul edilmemektedir. Bununla birlikte Medeni Kanun, resmî evlenme töreni sonrası dinî tören de yapılmasına müsaade etmiştir. Bu hak çerçevesinde vatandaş resmî nikâh sonrası dinî nikâh işlemi için farklı kişi ya da kurumlara müracaat etmek durumunda kalıyordu. Bu durum vatandaşın maddi-manevî birçok külfete katlanmasına neden oluyordu.²⁴³

²³⁹ Temuçin F. Ertan, "Atatürk, Cumhuriyet ve Hukuk Sistemi", Erdem Dergisi, Cilt:11, Sayı: 33, 1999, s. 749, 750.

²⁴⁰ Ömer Turan. "1926 Hukuk İnkılâbının Fikri Temelleri", Atatürk Araştırma Dergisi, Cilt:11, Sayı: 32, 1995, s. 492.

²⁴¹ Ekrem Keleş, "Dini Nikah' Adı Altında Yapılan Gayr-i Resmi Nikah Akdinin Tahkim Yoluyla Sona Erdirilmesi", İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 3, 2004, s.193, 194; Ekinci, s. 41; Hürol Erbay, "Eski Hukuk Sisteminden Yeni Hukuk Sistemine Geçiş Süreci, Nedenleri ve Türk Hukuk Devrimi", Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2018, s. 220,221.

²⁴² Ersan Şen, "Müftülüklerin Evlendirme Yetkisi", <https://www.hukukihaber.net/muftuluklerin-evlendirme-yetkisi-makale,5485.html>, (30.06.2020).

²⁴³ Ensar Çetin, "Türkiye'de Modernleşme ve Nikâh İkilemi", Toplum Bilimleri Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 15, 2014, s. 34,35.

Bakanlar Kurulu, 25.07.2017 tarihinde, “Vatandaşın evlenme işlemlerini kolaylaştırmak, daha kolay ve seri şekilde hizmet almasını sağlamak amacıyla”²⁴⁴ Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na gönderdi. Tasarının 6. maddesi, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun “Evlendirme yetkisi” başlıklı 22. maddenin 2. fıkrasında da değişikliğe gidilmesini öngörmekteydi. İlgili maddede yapılan değişiklik ile evlendirme memurları arasına” il ve ilçe müftülükleri” eklenmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde Müftülere verilen evlendirme memurluğu yetkisinin kapsamı ve bu yetkinin müftülükler ve Müftüler için ortaya çıkardığı ve çıkarması muhtemel problemler ele alınacaktır.

3.1. MÜFTÜLÜKLERE VERİLEN EVLENDİRME YETKİSİ

Nikâh ya da günümüz Türkçesiyle evlilik, Evlendirme Yönetmeliği’nde “bir kadın ve bir erkeğin usulüne göre yetki verilmiş bir memur önünde bir aile kurmak amacıyla yapmış oldukları medeni hukuk sözleşmesi” olarak tanımlanmaktadır.²⁴⁵

Medeni Kanun’a göre evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır.²⁴⁶ Yukarıda değinildiği üzere il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmesi ile ilgili yasal düzenlemeden önce, Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 22. maddesine göre İçişleri Bakanlığının gerekli görmesi durumunda il nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri, nüfus müdürlükleri ve dış temsilciliklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilebilmekteydi.²⁴⁷ 19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la, Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun “Evlendirme Yetkisi” başlıklı 22. maddesinin evlendirmeye yetkili memurları belirleyen ikinci fıkrasına “*il ve ilçe müftülüklerine*” ibaresinin eklenmesi ve ilgili kanunun 03.11.2017 tarih ve 30229 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle müftülüklerin de nikâh işlemi yapmasının önü açıldı. İçişleri Bakanlığının 30.11.2017 tarihli ve 132911 sayılı oluru ile de evlendirme memurluğu yetkisi il ve ilçe Müftülerine de resmen verilmiş oldu.

²⁴⁴ İlgili tasarının genel gerekçesi bu şekilde belirtilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Şen, “Müftülüklerin Evlendirme Yetkisi”.

²⁴⁵ Evlendirme Yönetmeliği, m. 2, f bendi.

²⁴⁶ Medeni Kanun, m. 134.

²⁴⁷ Nüfus Hizmetleri Kanunu, m. 22; Evlendirme Yönetmeliği, m. 7.

Müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisi yapılan yasal değişiklikle Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda "*il ve ilçe müftülüklerine*" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 01.02.2018 tarih ve 69097877-204-E.13744 sayılı Resmî Nikâh Yetkisi Hakkında Genelge'sinden anlaşıldığı kadarıyla²⁴⁸ İçişleri Bakanlığı'nın 30.11.2017 tarihli ve 132911 sayılı olurunda ilgili yetkinin "*il ve ilçe Müftülerine*" şeklinde yer verilmiş olması evlendirme memurluğu yetkisini il ve ilçe Müftüleri ile sınırlandırmış oluyordu. Bu durumda il ve ilçe Müftüleri dışındaki diğer Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin evlendirme memurluğu yapması mümkün görülmemektedir. Mevcut düzenleme ile Diyanet İşleri Başkanlığı personeli arasında sadece il ve ilçe Müftülerine evlendirme memurluğu görevi ve yetkisi verilmiştir. Daha doğru ifade edilecek olursa il ve ilçe Müftüleri evlendirme memurları arasına dahil edilmişlerdir. Evlendirme memurları arasına dahil edilen il ve ilçe Müftülerinin yetki alanları da ilgili genelge ile belirlenmiştir. Şimdi bu konuya biraz daha yakından bakabiliriz.

3.1.1. Müftülerin Yetki Alanı

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na göre Bakanlar Kurulunca 28 Kasım 2017 tarihinde Evlendirme Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle il ve ilçe müftülüklerinde evlendirme memurluğu yetkisi verilecek personelin Bakanlıkça belirleneceği ifade edilmiştir.²⁴⁹ Daha önce de ifade edildiği gibi Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ilgili genelgesinde İçişleri Bakanlığı'nın olurunda il ve ilçe müftülüklerinde evlendirme memurluğu yetkisi verilen personelin il ve ilçe Müftüleri olduğu belirtilmektedir. Yapılan yasal değişiklikten ve ilgili bakanlık olurundan sonra Diyanet İşleri Başkanlığı, 01.02.2018 tarih ve 69097877-204-E.13744 sayılı resmî nikâh yetkisi hakkında 15 maddelik bir genelge yayınlarak Müftülerin yetki alanı ve evlendirme memuru olarak Müftülerin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemiştir. Buna göre Müftülerin yetki alanı ilgili yönetmeliğin 9. maddesi uyarınca genelgenin 1. maddesinde iki bent halinde şöyle belirtilmiştir:

(1) Müftüler bu yetkilerini görev yaptıkları il, ilçe, belediye ve köy hudutları içerisinde kullanacaklardır.

²⁴⁸ İçişleri Bakanlığı'nın 30.11.2017 tarihli ve 132911 sayılı olurunu elde edemedik. Ancak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın konu ile ilgili genelgesinde bu olura yer verilmektedir.

²⁴⁹ Evlendirme Yönetmeliği, m. 8, 9.

(2) Eşlerden birinin yabancı uyruklu olması halinde müftülüklerin evlendirme yetkisi yoktur.

3.1.2. Müftülerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Evlendirme memuru olarak Müftülerin görev, yetki ve sorumlulukları da 2. maddede şöyle sıralanmıştır:

- Evlenme başvurularını kabul etmek,
- Evlenme dosyasını hazırlamak,
- Evlenmeyi gerçekleştirmek,
- Aile cüzdanını düzenleyip vermek,
- Evlenme bildirimi düzenleyerek evlenmeyi nüfus müdürlüğüne bildirmektir.

Müftülere verilen görev, yetki ve sorumlulukların İslâm Hukuku açısından ne tür problemlere sebep olabileceğini tespit etmek için mevcut yasal düzenlemeye detaylı olarak bakılması gerekir. Araştırmamızda öncelikle mevcut yönetmeliğe göre Müftülerin yetki ve sorumlulukları belirtip sonrasında muhtemel problemler değerlendirilecektir.

İlgili yönetmeliğe göre evlenecek birinin yabancı uyruklu olması halinde Müftülerin evlendirme yetkisi bulunmamaktadır. Evlendirme Yönetmeliğinde belirtildiği üzere taraflardan birinin yabancı uyruklu olması durumunda evlendirme işlemini ancak belediye evlendirme memurları veya nüfus müdürleri yapabilir.²⁵⁰

Evlendirme Yönetmeliğine göre Müftü nikâh işlemini gerçekleştirirken Medeni Kanun'da yer alan evlenme engeli bulunan kişilerin evlenmelerini gerçekleştiremez. Müftülüklere yapılacak evlenme başvurusu ve belgelerin incelenmesiyle ilgi yetkinin kapsamında; evlenecek çiftin, içlerinden birinin oturduğu yer müftülüğüne birlikte müracaat etmelerinin gerektiği bildirilmektedir.²⁵¹ Örneğin köyde oturan bir vatandaş evlenmek için bağlı olduğu il veya ilçe müftülüğüne başvuru yapmalıdır.

Müftülüğe yapılacak evlenme başvurusunu evlenecek kişinin vekil olarak atadığı şahıs gerçekleştirebilir.²⁵² Başvuru, evlenecek çiftin veya onların “vekillerince örneğine uygun olarak düzenlenmiş ve imza edilmiş olan beyanname ile yapılır.” Taraflar isterse

²⁵⁰ Evlendirme Yönetmeliği, m.12.

²⁵¹ Evlendirme Yönetmeliği, m. 16.

²⁵² Evlendirme Yönetmeliği, m. 17.

başvuruyu sözlü olarak da gerçekleştirebilir. Sözlü başvurular Müftü huzurunda evraka geçirilerek taraflarca imzalanır. Müftü tarafından da imzalar kontrol edilir.²⁵³

Evlenme başvurusu yapılırken dosyada zorunlu olarak bulunması gereken belgeler vardır. Bunlar “beyanname, resmî ve özel sağlık kuruluşlarından alınacak sağlık raporu, rıza belgesi, vesikalık fotoğraf, nüfus kayıt örneği ve evlenme ehliyet belgesidir. Rıza belgesi alınırken şunlara dikkat edilmesi gerekir: On altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının veya kısıtlama sebebiyle evlenmeleri ana, baba veya vasinin rızası ya da hâkimin iznine bağlı olanlar beyannameye, bunların rızalarını gösterir belgeyi ya da hâkimin izin belgesini eklemek zorundadır.” Rıza belgeleri ana, baba veya vasi tarafından bizzat Müftünün huzurunda imzalanarak imza tasdiki Müftü tarafından yapılabileceği gibi, rıza gösteren şahısların imzalarının yetkili merciler tarafından tasdik edilmiş olması şartı ile rıza belgeleri imzalı olarak da sunulabilir. Evlenme ehliyet belgesi, nüfus idarelerince aile kütük kayıtlarına dayanılarak düzenlenen ve kişinin tam künyesi ile nüfus açısından evlenmesine engel bir halin bulunup bulunmadığını gösteren nüfus kayıt örnekleridir.²⁵⁴

Müftü, “evlenme talebine dair beyannamenin usulüne göre doldurulup imza edilip edilmediğini, evlenme ehliyet belgesi ile nüfus cüzdanı arasında bir fark olup olmadığını, yaşlarının küçüklüğü veya kısıtlama sebebiyle ana, baba veya vasinin rızası ya da hâkimin izninin zorunlu olduğu durumlarda rızanın veya hâkimin izninin, rıza belgesi vasi tarafından imzalanmışsa vasi tayinine dair mahkeme kararının bulunup bulunmadığını kontrol eder, varsa eksiklikleri tamamlar veya tamamlatır ve beyannamenin kaydını yaparak taraflara müracaat sırasına göre evlenmenin yapılacağı gün ve saati bildirir.”²⁵⁵ Müftü, şartların uygun olması halinde çalışma saatleri dışında, hafta sonu veya resmî tatil günlerinde evlendirme töreni yapabilir.²⁵⁶

Müftü, “başvuru dosyasının incelenmesi sonucunda evlenmelerine engel bir halin bulunmadığı ve belgelerinin tam olduğu tespit edilen çiftlere istedikleri takdirde, beyannamenin izin belgesi bölümünü onaylayarak verebilir.”²⁵⁷ Müftü tarafından verilen

²⁵³ Evlendirme Yönetmeliği, m. 18.

²⁵⁴ Evlendirme Yönetmeliği, m. 20.

²⁵⁵ Evlendirme Yönetmeliği, m. 21.

²⁵⁶ Evlendirme Yönetmeliği, m. 45.

²⁵⁷ Evlendirme Yönetmeliği, m. 22.

belge 6 ay geçerli olur. Bu sürede evlenme işlemi yapılmaz ise evlenme dosyası iptal edilir ve işleminden kaldırılır.²⁵⁸

İzin belgesi müftülük dışında başka bir evlendirme memurluğundan alınmış ise bu belge ile evlendirme işlemi yapan Müftü, belgeyi veren evlendirme memurluğuna durumu 15 gün içinde bildirir.²⁵⁹

Müftü belli şartlarda evlenmeyi erteleyebilir veya reddedebilir. Müftü, evlenme dosyasını incelerken evlenme engellerinden herhangi birinin varlığını tespit ederse evlenme işlemi reddeder. Bu durumu taraflara yazılı olarak bildirir. Taraflar evlenme engellerinin olmadığını ispatlayan belge ile başvuru yapmadıkları sürece evlenme işlemi yapılamaz.²⁶⁰

Müftü evlenme töreninin yapılacağı esnada taraflardan birinin irade açıklamasını engelleyici ruh halinin olduğunu fark ederse, bu durumu taraflara bildirerek evlenmeyi erteleyebilir.²⁶¹ İslâm hukukunda tarafların iradelerini herhangi bir baskı altında kalmadan, özgürce beyan etmeleri esastır.²⁶² Mevcut düzenlemeyle müftülüklere verilen bu yetkinin İslâm hukukunun ilgili ilkesini uygulamakta kolaylık sağladığı görülmektedir.

Müftü evlenme töreni yeri ve evlenme töreni şekli ile ilgili belli şartlara uymak zorundadır. Müftü evlenme törenini, “ilgili makamlarca bu iş için tahsis edilen resmî salon veya yerlerde yapabileceği gibi evlenecek çiftin istemesi halinde özel bina veya salonlarda, ikametgâhlarda, tutuklu ve hükümlüler için Cumhuriyet Savcılığınca izin verilmesi üzerine tutukevlerinde, hastalar için baştabibin veya müdürün izin vermesi üzerine hastanede” yapabilir. Müftü, “evlenmenin mahiyeti ile bağdaşmayan veya tarafların serbestçe iradelerini açıklamalarına imkân vermeyen yerlerde ve mabetlerde resmî evlenme töreni” yapamaz. Bu durumda Müftü evlenmeyi reddedebilir.²⁶³

Evlenme, Müftü huzurunda en az iki şahit (cinsiyet farkı aranmaksızın) ve bizzat tarafların huzurunda yapılır. Tarafların vekâletnameyle evlenmeleri mümkün değildir. Müftü tarafların ve şahitlerin önünde kadın ve erkek her birine ayrı ayrı olmak üzere birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Çiftin irade açıklamasında bulunması,

²⁵⁸ Evlendirme Yönetmeliği, m. 42.

²⁵⁹ Evlendirme Yönetmeliği, m. 22.

²⁶⁰ Evlendirme yönetmeliği, m. 23.

²⁶¹ Evlendirme yönetmeliği, m. 29.

²⁶² Fahrettin Atar, "Nikâh", DİA, İstanbul 2007, XXXIII, s. 114.

²⁶³ Evlendirme Yönetmeliği, m. 26.

açıklamaların iki şahit tarafından kabul edilmesi üzerine, Müftü evlenmenin kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar ve sonrasında evlenme kütüğünü taraflara ve şahitlere imza ettirir, tarih ve saat koyarak evlenme kütüğünü imzalar.²⁶⁴ Bu durumda evlenmenin şekli unsuru tamamlanır.²⁶⁵

Evlenme töreni esnasında sağır ve dilsizler işaretle cevap verebilir. Müftü dilerse, sağır ve dilsizlerin işaretlerinden anlayan birini, tören esnasında aracılık yapması için bulundurabilir. Sağır ve dilsizler dilerse iradelerini yazılı olarak açıklayabilir.²⁶⁶ İslâm hukukunda sağır ve dilsizler için benzer uygulamalar mevcuttur.²⁶⁷ Bu durum İslâm hukuku açısından Müftüye kolaylık sağlamaktadır.

Evlenme töreninde şahitlik yapabilmek için bazı şartlar vardır. Şahit olabilmek için şahitlik ettiği kişiyi tanımak, ergin ve mümeyyiz olmak gerekmektedir. Mümeyyiz olmayanlar ve tarafları tanımayanlar yönetmelik gereği şahitlik yapamaz. Şahit olan kişi, tarafların iradelerini serbestçe açıkladıklarına, şahitlik ettiği kişinin kimliğinin doğruluğuna ve evlenme işleminin gerçekleştiğine şahitlik eder.²⁶⁸

Müftü, evlenen her çifte evlenme töreni sonrası Uluslararası Aile Cüzdanını verir.²⁶⁹ Evlendirme gerçekleştirilmemiş ise Müftü seri ve numarasını alarak aile cüzdanını imha eder ve durumu nüfus müdürlüğüne bildirir.²⁷⁰ Uluslararası Aile Cüzdanının verilmesi resmî olmayan imam nikâhı uygulamasının yol açtığı sorunları bertaraf etmektedir. Kadının ve erkeğin haklarını koruma altına almayı sağlamaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığının yayınladığı ilgili genelgede evlendirme işlemi başlamadan önce Müftü, Kur'an-ı Kerimden bir bölüm tilavet eder. Evlenme kütüğü imzalandıktan sonra ailenin önemini içerir bir konuşma yapar ve arkasından nikâh duasını okur. Bu durum yapılan nikâhı farklılaştırmak adına yapılmamıştır. Daha çok resmî ve dinî nikâh arasında kalan kimseleri müftülükte yapılan resmî nikâha ısındırmak içindir. Aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığı bu uygulamasına eşlik edecek yeni uygulamalara

²⁶⁴ Evlendirme Yönetmeliği, m. 27.

²⁶⁵ Evlendirme Yönetmeliği, m. 35.

²⁶⁶ Evlendirme yönetmeliği, m. 27.

²⁶⁷ Karaman, Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku, II, s. 90.

²⁶⁸ Evlendirme Yönetmeliği, m. 28.

²⁶⁹ Evlendirme Yönetmeliği, m. 30.

²⁷⁰ Evlendirme Yönetmeliği, m. 55.

da imza atabilir. Örneğin resmî nikâha ısındırmak adına evlenen çiftlere aile kurumunun ehemmiyetine dair bir takım kitap ve materyaller hediye edilebilir.²⁷¹

Müftü hazırlayacağı imza ve mühür örneklerini mahalli nüfus idarelerine gönderir. Müftünün değişmesi halinde, yeni örnekler 3 gün içinde mahalli nüfus idarelerine gönderilir.²⁷²

Müftülükler evlenmenin yapıldığı tarihten itibaren üç örnek evlendirme bildirimini iki örneğini on gün içinde nüfus müdürlüklerine bildirmelidirler.²⁷³

Müftü evlenme işleminde, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünce hazırlanan defter, form ve basılı kağıtları kullanır. Bakanlıktan izin almak şartıyla beyanname ve diğer belgeler bilgisayar ortamında düzenlenir.²⁷⁴ Müftü gelen ve giden evrakı kayıt etmek zorundadır. Müftü gelen ve giden evrakta, bu iş için bastırılmış ve Nüfus Müdürlüklerince tasdik edilmiş kayıt defteri, evrak dağıtımında ve tesliminde ise posta zimmet defteri kullanır.²⁷⁵

Müftülüklerdeki evlenme işlemleri için kullanılan aile cüzdanları ile nikâh işlemleri için kullanılan belgeler, uygun ve güvenli ortamlarda saklanır. Müftülükler evlenme kütük defterlerini arşivlerinde saklar. Evlenme başvuru dosyaları ve belgeler ancak 10 yıl geçtikten sonra imha edilebilir. “Evlenme kütükleri ve evlenmenin nüfus kütüklerine tesciline dair bildirimler, hiçbir surette imha edilemez.”²⁷⁶

Müftüler, kendi aralarında ve nüfus idareleri ile evlendirme ile ilgili hususlarda doğrudan yazışma yapabilir.²⁷⁷

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın konu ile ilgili yukarıda özetlediğimiz genelgesi incelendiğinde, ilgili yasa değişikliği ile Müftülere verilen evlendirme yetkisinin, ilgili kanun maddesinde yer alan diğer evlendirme memurlarının yetkileriyle eş değer olduğu anlaşılmaktadır.

²⁷¹ Ahmet Bayraktar, “Müftülere Nikah Kıyma Yetkisi Verilmesi Sonrasında Türk İnsanın Nikaha Bakış Açısı”, Eskiye, Sayı: 35, 2017, s. 28.

²⁷² Evlendirme Yönetmeliği, m. 46.

²⁷³ Evlendirme Yönetmeliği, m. 32.

²⁷⁴ Evlendirme Yönetmeliği, m. 40.

²⁷⁵ Evlendirme Yönetmeliği, m. 39.

²⁷⁶ Evlendirme Yönetmeliği, m. 41.

²⁷⁷ Evlendirme Yönetmeliği, m. 37.

3.2. MÜFTÜLERE VERİLEN EVLENDİRME YETKİSİNİN PROBLEMLERİ

İslâm tarihinde Müslümanlar ehemmiyetinden ötürü nikâhın, dinî ve hukuki hükümleri iyi bilen birisi tarafından akdedilmesini arzu etmişlerdir. Bu sebeple nikâhları umumiyetle imamlar gerçekleştirmiştir.²⁷⁸ Günümüzde ise nikâh işlemi Mer'î Hukuk kapsamında düzenlenmektedir. Mer'î hukuka göre nikâh memurları Belediye başkanları ve görevlendireceği memur, köylerde ise muhtardır. Nüfus Hizmetleri Kanununda yapılan değişiklikle il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi verilmiştir. İlgili kanun değişikliği, evlendirme memuru olarak Müftülere diğer evlendirme memurlarından farklı bir yetki ve sorumluluk tanımamıştır. Müftülerin, evlendirme memurluğu öncesi diğer görevleri²⁷⁹ düşünüldüğünde, yeni görevin ciddi

²⁷⁸ Ekinci, s. 45.

²⁷⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği, (2014), T.C. Resmî Gazete, 29033, 17 Haziran 2014. İlgili yönetmeliğin 30. Maddesinde il ve ilçe müftülüklerinin görevleri şöyle sıralanmıştır:

- a) İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, ibadet yerlerini ve dini müesseseleri yönetmek ve din görevlilerinin hizmetlerini düzenleyip denetlemek.
- b) Din konusunda her türlü vasıttan yararlanarak vatandaşları aydınlatmak, vaaz ve irşat faaliyetlerinde bulunmak, müftünün de en az haftada bir defa vaaz edeceği şekilde vaaz ve irşat programları hazırlamak.
- c) Görev yaptığı mahallin dini hayatıyla ilgili ihtiyaç ve sorunları tespit etmek, din hizmetlerini buna göre planlamak ve yürütmek.
- ç) İslam dinine mensup farklı dini yorum çevreleri, dini-sosyal teşekküller ve geleneksel dini-kültürel oluşumlar ile irtibat kurmak ve gerektiğinde Başkanlığın görev alanına giren konularda ortak çalışmalar yapmak.
- d) İlahiyat fakültesi öğretim üyeleri, dini yüksek ihtisas ve eğitim merkezi müdür ve eğitim görevlileri, imam hatip lisesi meslek dersleri öğretmenleri, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri, emekli Başkanlık personeli ile dini kültür, bilgi ve tecrübeleriyle temayüz etmiş diğer şahıslardan da yararlanarak din hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sunulmasını sağlamak.
- e) Batıl inanç, bid'at ve hurafeleri araştırmak, incelemek ve bunlara karşı tedbirler almak.
- f) Hastane, ceza infaz kurumları, yetiştirme yurdu, huzurevleri ve benzeri sosyal hizmet kurumlarındaki vatandaşlarımıza dini rehberlik yapılmasını ve din hizmeti verilmesini sağlamak.
- g) Personelin kadro, atama, nakil, izin, görevlendirme, emeklilik ve diğer özlük işlemlerini yürütmek.
- ğ) Cami görevlileri ve cami rehberlerinin mesai saatlerini ve izin günlerini düzenlemek.
- h) Cami ve mescitlerin kiblelerini tespit etmek, ibadete açılış beratını vermek, görevli ihtiyacını belirleyerek Başkanlığa teklifte bulunmak.
- ı) Camilerin temizlik, bakım, onarım, çevre tanzimi ve benzeri iş ve işlemlerini yürütmek.
- i) Camilerdeki yardım toplama faaliyetlerinin usulüne uygun olarak yapılmasını sağlamak.
- j) Kur'an kursları ile yurt ve pansiyonların açılış, eğitim-öğretim, yönetim ve denetimi ile ilgili işleri yürütmek.
- k) Görevlilere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetlerini yürütmek, gerektiğinde kurslar düzenlemek.
- l) Hac ve umreye gideceklerle ilgili işlemleri yürütmek ve eğitimlerini sağlamak.
- m) Dini soruları usulüne göre cevaplandırmak veya cevaplandırılmasını sağlamak.
- n) Başkanlık yayınlarının tanıtım, dağıtım ve satış işlemlerini yapmak.
- o) İhtida işlemlerini yapmak.
- ö) Birden fazla dernek veya vakfı bulunan camilerde, ilgili dernek veya vakfı belirlemek.
- p) Müftülüğün yıllık bütçesini hazırlayarak Başkanlığa sunmak ve diğer mali iş ve işlemleri yürütmek.
- r) Taşınır mallar ve teberrukat eşyasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- s) Vakıf, dernek ve benzeri kuruluşların Başkanlığın hizmet alanı ile ilgili konulardaki taleplerine imkanları nispetinde katkı sağlamak.
- ş) Başkanlık stratejik planında belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda yıllık eylem planlarını hazırlamak, uygulamak ve sonuçları hakkında rapor düzenlemek.
- t) Müftülüğün sivil savunma, yangın önleme ve söndürme ile afet ve acil durum hizmetlerini planlamak ve yürütmek.
- u) Görev alanı ile ilgili verilen diğer görevleri yapmak.

anlamda Müftülerin şahsına ve başında bulundukları kurumlara bir iş yükü yükleyeceği tahmin edilebilir. Aynı şekilde Müftülere verilen evlendirme yetkisi, mevcut yasalar kapsamında olduğundan, Müftüleri mer'î hukuk ile İslâm hukuku arasındaki ihtilaflı durumlarda karar verme hususunda zor durumda bırakabilir. Şöyle ki verilen görev gereği, İslâmî değerlere aykırı da olsa bir evlilik işlemini gerçekleştirme zorunda kalabilir. Ya da İslâm'ın evlilikle ilgili, şahıslara verdiği bir hakkı mer'î hukuka aykırılıktan dolayı reddetme durumu ile karşı karşıya kalabilir. Bu başlık altında ilgili yasa değişikliği ile Müftülere verilen yetki ile Müftülerin karşılaştığı/ karşılaştığı muhtemel problemler ele alınacaktır. Bu problemleri şöyle gruplandırmak mümkündür:

3.2.1. Yetkili Sınırlamasından Kaynaklanan Problemler

Yetkili sınırlanmasından kaynaklanan problemle, müftülükler verilen evlendirme yetkisinin Müftünün şahsıyla sınırlandırılmış olması kastedilmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, yapılan yasal değişiklikle söz konusu yetki “*il ve ilçe müftülüklerine*”²⁸⁰ verildiği halde İçişleri Bakanlığı ilgili olurunda bu yetkiyi “*il ve ilçe Müftülerine*” şeklinde değiştirerek yasanın il ve ilçe müftülüklerine verdiği yetkiyi Müftülerin şahsıyla sınırlandırmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatlarındaki il ve ilçe müftülüklerinin başında birer Müftü bulunur. İl Müftüleri Diyanet İşleri Başkanlığına, ilçe Müftüleri ise il müftülüklerine bağlıdır. İl ve ilçe Müftüleri, görev yaptıkları yerde Diyanet İşleri Başkanlığını temsil eder.²⁸¹

Müftülerin, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği 30. maddesi ile yüklenilen görevleri, protokoldeki yerleri, mülki amirler ile olan ilişkileri ve toplumla olan münasebetleri dikkate alındığında iş yüklerinin ne kadar ağır olduğu tahmin edilebilir. Müftülerin bu yoğunluktaki görev alanına dahil edilen evlendirme yetkisi ister istemez yeni bir iş yükünü beraberinde getirmektedir. İlgili yasa değişikliğinden sonra İçişleri Bakanlığının evlendirme memurluğu görevini Müftülerin şahısları ile sınırlandırması, vatandaşın, şahıs olarak Müftülerin ve kurum olarak da Müftülüklerin işlerinin aksamasına yol açabilir.

²⁸⁰ Nüfus Hizmetleri Kanunu, m. 22; Evlendirme Yönetmeliği, m. 7.

²⁸¹ Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği, m. 29.

Müftülere verilen görev sadece nikâh işleminden ibaret değildir. Nikâh öncesi evrakların hazırlanması ve bunların sisteme kaydının yapılması gibi birçok işlemi içinde barındırmaktadır. Bu işlemler için müftülüklerde yeni bir hizmet kalemi oluşmuş olmasına rağmen bu işlemlerin takibini yapacak bir personel tayin edilmemiştir. Bu durum Müftünün bulunmadığı durumlarda işlemlerin aksamasına sebebiyet verir.

Evlendirme görevinin verilmesiyle Müftünün yoğun olan iş yüküne ekstra bir yük bindirilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı, yeni görevin getirdiği iş yükünü hafifletmek ve işlerin daha düzenli ve hızlı bir şekilde yürütmesini sağlamak için Diyanet Bilgi Yönetim Sistemi (DİBBYS) içerisinde ek bir web uygulaması ekleyerek randevulu sisteme geçmiştir. Söz konusu uygulama ile evlendirme işlemleri için gerekli olan formlar elektronik ortamda doldurularak hızlıca ve hatasız bir biçimde hazırlanabilmektedir.²⁸² İşlerin elektronik ortamda işlemlerin yürütülmesi her ne kadar müftülük ve vatandaşın işlerini bir nebze kolaylaştırır da nihayetinde Bakanlık olurunun evlendirme memuru olarak Müftünün şahsını sınırlandırmış olması, biraz önce söz konusu edilen olumsuzlukları bütünüyle sonlandırmış değildir. Müftüler her ne kadar başvuruları randevu sistemine göre almakta ise de randevu saatinde mülki amirin Müftü beyi herhangi bir iş hususunda makama çağırması, söz konusu randevuyu iptal etmeyi ya da sonraki bir zamana ertelemeyi zorunlu hale getirebilmektedir. Bu durumda evlenecek olan çiftler mağdur olabilmektedir. Bu tür olayların artması durumunda halk nezdinde Müftü ve müftülüklere karşı olumsuz bir algı oluşabilir.

Daha önce de ifade edildiği gibi müftülüklere verilen evlendirme yetkisi ile ilgili tasarının gerekçesi “Vatandaşın evlenme işlemlerini kolaylaştırmak, daha kolay ve seri şekilde hizmet almalarını sağlamak” olarak belirtilmiştir. Mevcut haliyle Müftülere verilen evlendirme görevinin yasa değişikliğinin hikmetine hizmet etmediği görülmektedir. İşlerin yapılan yasa değişikliğinin gerekçesine uygun bir şekilde tezahür etmesi için Müftüler yasanın ilgili maddesinde belediye başkanları gibi yetkilendirilebilir. Bu durumda Müftünün kendisi evlendirme memurluğu yapabileceği gibi müftülük bünyesinde bir personeli de görevlendirebilir. Ya da Evlendirme Yönetmeliği’nin “İl ve ilçe müftülüklerinde evlendirme memurluğu yetkisi verilecek personel Bakanlıkça

²⁸² Diyanet TV, <https://www.diyaret.tv/nikah-islerinde-muftuluklere-yeni-sistem>, 04.07.2020.

belirlenir.”²⁸³ maddesi gereği Müftülük bünyesinde evlendirme işlemleri ile görevlendirilecek bir personel için Bakanlık oluru alınabilir. Her iki durumda da yasa değişikliği ile hedeflenen ‘vatandaşın evlenme işlemleri daha kolay ve seri bir şekilde’ yerine getirilmiş olur.²⁸⁴

3.2.2. Evlenme Engellerinden Kaynaklanan Problemler

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi gerek İslâm hukukunda gerekse mer’î hukukta evlenecek olan taraflar arasında evlenmelerine engel bir durumun olmaması gerekmektedir. Her iki hukuk sisteminde de evlilik ile ilgili birtakım engeller belirlenmiştir. Söz konusu evlenme engelleri her ne kadar iki hukuk sisteminde çoğunlukla örtüşüyor olsa da farklılık arz eden evlenme engelleri de vardır. Daha açık bir ifade ile bir hukuk sistemi tarafından evlenme engeli olarak görülen bir durum, diğer hukuk sistemi tarafından bir evlenme engeli kabul edilmiyor olabilmektedir. Evlenme engellerinden kaynaklı problemler dört başlık altında değerlendirilecektir.

3.2.2.1. Din Farkı

İki hukuk sisteminde farklı olan evlenme engellerinin en önemlisi din farklılığıdır. Mer’î hukuktaki ilgili kanun ve yönetmeliğe göre her ne kadar evlenme engeli bulunan kişilerin evlenmelerine müsaade edilmemekte ise de, ilgili maddelerde sayılan evlenme engelleri arasında din farkı yer almamaktadır. Haliyle tarafların dinî inançları hatta dinsiz olmaları mer’î hukuk açısından evlilik için bir problem teşkil etmemektedir.²⁸⁵ Ancak İslâm hukukunda Müslüman’ın taraf olduğu bir nikâhta, diğer tarafın müşrik olması kadın ve erkek ayrımı yapılmadan evlilik engeli oluşturmaktadır. Kitap ehli ile olan nikâhta ise kadın ve erkek için farklı hükümler söz konusudur. Müslüman kadınının, gayri müslim ve dinsiz bir erkekle evlenmesi yasaklanmıştır. Ancak Müslüman bir erkek ehli kitap olan

²⁸³ Evlendirme Yönetmeliği, m. 8.

²⁸⁴ Yapılan yasa değişikliğinin böyle bir duruma imkân verdiğine dair bkz. Şen, “Müftülüklerin Evlendirme Yetkisi”.

²⁸⁵ Medeni Kanun, m.129-133.

iffetli kadınla evlenebilir.²⁸⁶ İki hukuk sistemi arasındaki bu farklılık Müftülere verilen evlendirme yetkisi açısından problem teşkil edebilir.

Şöyle ki din farkından dolayı birbirleriyle evlenmeleri haram olan tarafların, yapacakları evlilik başvurusunun müftülük tarafından kabul edilmesi durumunda İslâm hukukunun ilgili hükmünün ihlali, kabul edilmemesi durumunda ise ilgili yasa ile verilen görevin yerine getirilmemesi gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Yasal değişikliğe binaen Müftülere verilen yetki kapsamında eşlerden birinin yabancı uyruklu olması halinde Müftülerin nikâh kıyma yetkisi bulunmamaktadır.²⁸⁷ Bu maddenin yabancı uyruklu başka dinlere mensup kişileri evlendirme hususunda Müftüleri nispeten yükümlülükten kurtardığı söylenebilir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup dinsiz veya başka dine mensup kişilerin nikâhlarını Müftülere kıydırmak istemeleri durumunda yasa gereği Müftüler bu evlendirme işlemini yapmak zorundadırlar. Zira yapılan yasa değişikliği bu konuda herhangi bir istisna getirmemektedir. İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere kurulmuş yasal bir kurum²⁸⁸ olan Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatının temsilcileri olan Müftülerin,²⁸⁹ İslâm'ın esaslarına aykırı bir işlemi yapmak zorunda kalmaları, toplumu Müftülere yönelik olumsuz bir yargıya sevk edebilir. Bu durum zamanla kurumun itibarını zedeleyebilir. İslâm'ın inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek için kurulmuş bir kurumun ve onun temsilcilerinin asıl görevleri ile aykırılık arz eden işlemler hususunda muaf tutulması kurumun ve toplumun maslahatı açısından elzemdir.

3.2.2.2. Süt Akrabalığı

Yeni yasal düzenleme ile evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilen Müftüler için problem arz edecek diğer bir husus İslâm hukuku açısından bir evlilik engeli olan süt akrabalığıdır.

²⁸⁶ Bakara: 2/ 221; Mümtehin: 60/10; Suat Cebeci, “Ailede Nikah ve Öncesi”, Diyanet Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 2, 1991, s. 132.

²⁸⁷ Evlendirme Yönetmeliği, m. 12.

²⁸⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, m. 1.

²⁸⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, m. 8.

İslâm hukukunda bir çocuğun, başka bir kadının sütünü emmesi ile doğan süt hısımlığı evlenme engeli meydana getirir.²⁹⁰ “...Sizi emziren sütanneleriniz, sütkız kardeşleriniz size haram kılındı.”²⁹¹ ayeti ve konu ile ilgili Hz. Peygamber’in sözleri süt emmeden doğan akrabalığın evlenme engeline dair delillerdir.²⁹²

Süt akrabalığı, İslâm hukukunda evlenmeye engel bir husustur. Süt akrabası olanların yaptıkları nikâh dinen haramdır. Fakat süt akrabalığı Türk Medeni Kanunu’na göre evlenme engeli teşkil etmemektedir.²⁹³ İki hukuk sistemi arasındaki bu farklılık Müftüler için sorun teşkil edebilir. Örneğin süt akrabalığı bulunan çiftin müftülüklerle yapacağı evlilik başvurusunun, Müftü tarafından kabul edilmesi durumunda İslâm’ın ahkamına aykırı bir işlemin yapılması gibi bir vebalin Müftü aracılığıyla meydana gelmesi, reddedilmesi durumunda ise mer’î hukukla vatandaşın verilen bir hak talebinin geri çevrilmesi haliyle de Müftüye verilen yasal görevin ihmalı sonucunu doğurabilir. Mevcut yasal düzenlemeye göre Müftülerin böyle bir evlilik işlemini yapmak zorunda kalmaları, daha önce de ifade edildiği gibi, İslâm’ın inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek için kurulmuş bir kurumun taşra temsilcileri olan Müftüleri asıl görevlerine aykırı bir işlemi yapmakla karşı karşıya bırakmaktadır.

3.2.2.3. Evlatlık

Evlendirme hususunda iki hukuk sistemi arasındaki farklılıktan kaynaklı diğer bir problem evlatlık müessesesi ile alakalıdır.

Bakıma muhtaç ve yetim çocukları evlat edinme geçmişten günümüze kadar var olan sosyal ve hukuki bir olgudur. Hukuk sistemlerine göre evlat edinmenin sosyal ve hukuki birtakım sonuçları bulunmaktadır.

Evlat edinme uygulaması İslâmiyet’in geldiği dönemde Arap toplumunda var olan bir uygulama idi. Hatta Hz. Peygamber de nübüvvet öncesi, eşi Hatice tarafından kendisine hediye edilen kölesi Zeyd b. Hârise’yi önce azâd etmiş sonrasında ise evlat

²⁹⁰Birsin, s. 90. ; Çeker, s. 27;Tehanevî, VIII, s. 499, 500.

²⁹¹Nisâ: 4/23.

²⁹²Buhârî, Şehadât, 7; Buhârî, Nikâh, 22; Müslim, Radâ, 1-2

²⁹³Akıntürk, II, s. 74.

edinmiştir.²⁹⁴ İslâmiyet'in Mekke döneminde devam eden evlatlık uygulaması Medine döneminde indirilen "...Yine evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçekliği olmayan) sözünüzdür. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola iletir. Onları babalarına nispet ederek çağırın. Bu Allah katında daha (doğru ve) adaletlidir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır."²⁹⁵ ayetleri ile kaldırılmıştır. Bu ayetlerin inişinden sonra evlatlık uygulaması ile oluşan akrabalık bağına dinî/hukukî anlamda son verilmiştir.

İslâm'a göre himayeye muhtaç çocuklara bakmak, onları beslemek, büyütmek sevap ve şerefli bir insanlık görevi olarak kabul edilir. Hz. Peygamber, "*Kimsesiz çocukları koruması altına alan kimse ile ben, cennette yan yana iki parmak gibi beraber olacağız*"²⁹⁶ buyurarak konunun ehemmiyetini vurgulamıştır. Ancak bunu yapmak için çocuğun kendi soy kütüğü ile ilişkisini kesmek, onlara öz ana babasını unutturmak dinen de fitraten de doğru görülmemiştir. Aynı şekilde onları kanunî mirasçıların arasına katarak, aile içinde mahremiyet bakımından öz evlât gibi davranmak da doğru ve gerekli değildir. Bunun yerine, onları koruma altına almak, bakmak, büyütmek, ihtiyaçlarını karşılamak; hukukî ve dinî kurallar bakımından onlara öz çocuk gibi değil, birer din kardeşi gibi muamele etmek daha doğru bir yaklaşım olarak görülmüştür.²⁹⁷

Konu ile ilgili ayetlerin inişinden sonra evlatlıklar ile ilgili hukuk kuralları değişmiştir. Onlarla artık birer din kardeşi olarak Müslümanların kendi aralarında tabi olduğu hukuka göre muamele edilecektir. Bu anlamda daha önce aralarında evlat edinme yoluyla kurulan akrabalık bağı da lağvedilmiştir. Haliyle evlat edinen ile evlatlık arasında oluşan akrabalık bağından kaynaklı bir evlenme engeli de söz konusu değildir.²⁹⁸ Evlat edinme yolu ile kurulan akrabalık bağının bütünüyle ortadan kaldırıldığı, Hz. Peygamber'in daha önce evlat edindiği Zeyd b. Harise'nin boşadığı karısı Zeynep ile evlendirilmesi ile uygulamalı bir şekilde ortaya konulmuştur.²⁹⁹

²⁹⁴ M. Sait Şimşek, Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri, Beyan Yayınları, İstanbul, 2012, III, s.190; İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2011, s. 290.

²⁹⁵ Ahzâb:33/4, 5.

²⁹⁶ Müslim, Zühd, 42.

²⁹⁷ Hayeddin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2007, III, 366; Kâşif Hamdi Okur, "Koruyucu Aile Uygulamasının Manevi Temelleri", B. Yılmaz (Ed.), Koruyucu Aile Olmak, (s. 17-28), Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2018.

²⁹⁸ Mehmet Âkif Aydın, "Evlât Edinme", DİA, İstanbul 1995, XI, s. 528.

²⁹⁹ Hayeddin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, III, 386; Şulul, s. 429; Ahzâb: 33/37.

Medeni Kanun ise, evlat edinen ile evlatlık arasında soy bağıının kurulmasına imkân tanımış³⁰⁰ ve evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerrinin altsoyu ve eşi arasındaki ilişkiyi evlenme engeli olarak görmüştür.³⁰¹ Medeni Kanundan anlaşıldığı üzere evlatlık ailenin öz evladı sayılmaktadır.³⁰²

Müftülüklere verilen evlendirme yetkisinin kapsamı Medeni Kanun’a dayanmaktadır. Evlatlık ilişkisine dayanan bir evlenme başvurusunda, Müftü iki hukuk sistemindeki farklılıktan dolayı problem yaşayabilir. Müftü Medeni Kanun’un yasak saydığı bu evliliği görevi gereği gerçekleştiremez. Fakat İslâm hukukuna göre evlat edinme suni hısımlık³⁰³ oluşturduğu için evlenme engeli olmayan çiftin talebinin reddedilmesi, Müftülerin evlendirme yetkisi dışında toplumdaki dinî temsil yönüne gölge düşürebilir. Böyle bir durumda Müftü her ne kadar önceki iki başlıkta söz konusu edilen, İslâm’ın esaslarına aykırı bir işlemi gerçekleştirmek zorunda kalmıyorsa da, İslâm dini açısından mubah olan bir evlilik işlemini gerçekleştirme hususunda görevden kaçmış olmaktadır.

3.2.2.4. Birden Fazla Evlilik

Cahiliye Arapları arasında çok evlilik yaygındı. Çok evliliğin temel sebebi o dönem aile gücünün nüfus çokluğuna bağlanmasından kaynaklıdır. O dönem savaşlar sebebiyle ortaya çıkan nüfus kaybının önüne geçmeye yarayan çok evlilik toplum tarafından desteklenmiştir. İslâm’ın gelişiyile birlikte çok evlilik belli bazı şartlarla birlikte dörtle sınırlandırılmış³⁰⁴ ve tek eşliliğin esas olduğu dolaylı bir şekilde³⁰⁵ belirtilmiştir.³⁰⁶ Bununla birlikte belirtilen şartlar çerçevesinde bir erkeğin aynı anda dört kadınla evli olabileceğine ruhsat verilmiştir. İslâm hukukundaki dört eşle evliliğin izninin delili “...beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan câriye ile yetinin; bu, adaletten

³⁰⁰ Medeni Kanun, m. 282.

³⁰¹ Medeni Kanun, m. 129.

³⁰² Medeni Kanun, m. 129; Ahmet Türkeri, Türk Medenî Hukukunda Evlât Edinmenin Hukuki Sonuçları, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 91,92.

³⁰³ Mehmet Âkif Aydın, “Evlât Edinme”, DİA, İstanbul 1995, XI, s. 528.

³⁰⁴ Nisâ: 4/3.

³⁰⁵ Nisâ: 4/129.

³⁰⁶ Kevser Kâmil Ali, Salim Ögüt, “Çok Evlilik”, DİA, İstanbul 1993, VIII, s. 336.

*ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”*³⁰⁷ ayetidir. İslâm hukukunda çok eşlilik bir ruhsattır. Dört kadınla evliliğe adaleti sağlamak şartıyla izin verilmiştir. Bu sebepten her erkeğin uygulaması gereken bir emir veya asli bir hüküm değildir. Aksine şartların sağlanması halinde meşru kılınmış istisnai bir ruhsattır.³⁰⁸ İslâm hukuku esas alınarak düzenlenen Osmanlı Hukuk-ı Âile Kararnâmesi’nde erkeklerin keyfi olarak evliliklerinin önüne geçmek adına kadınlara bu hususta hak tanınmıştır. “*Üzerine evlenmemek ve evlendiği surette kendisi veya ikinci kadın boş olmak şartıyla bir kadını tezevvüc sahih ve şart muteberdir.*”³⁰⁹ Kadınlar bu madde gereği isterse kocalarının ikinci bir eşle evlenmesini yasaklayabilir. Bu bakımdan çok eşle evlilik kaldırılmamıştır ama belli bir sınırlamaya tabi tutulmuştur.³¹⁰

İslâm hukukunda var olan birden fazla kadınla evlenme izni Medeni Kanun’da evlenme engeli olarak kabul edilmektedir.³¹¹ Müftülüklere verilen yetkinin Medeni Kanun’a dayandığı bilinen bir husustur. Bu şekilde bir evlilik gerçekleştirmek isteyen şahsın başvurusu, Müftüye verilen yetkiyi aşacağından reddedilir. Fakat adaleti sağlayacağına güvenen bir erkeğin önceki evliliğinin üzerine, yeni bir evliliğine izin verilmemesi, İslâm hukukunun kişilere tanıdığı bir hakkın Müftü tarafından teslim edilmemesi olarak anlaşılabılır.

3.2.3. Temsil ile İlgili Problemler

İl ve ilçe Müftülerinin evlendirme memurları arasına dahil edilmesinin Müftüler açısından problem olacak diğer bir husus temsil ile alakalıdır. Vekâlet yoluyla evlilik, evlenecek tarafların evlendirme ehliyeti ve evlendirme işleminde şahitlik edecek kimselerin taşınması gereken şartlar iki hukuk sistemi açısından farklı olabilmektedir. Bu durum, her iki hukuk sistemine bağlı bir şekilde hareket etmesi gereken Müftüler açısından problem oluşturabilmektedir. Temsilden kaynaklı problemleri şöyle özetlemek mümkündür:

³⁰⁷ Nisâ: 4/3.

³⁰⁸ İbrahim Yılmaz, “İslâm Hukukunda Kamu Otoritesinin Çok Eşliliği Sınırlandırması”, Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, Cilt:23, Sayı:1, s. 13.

³⁰⁹ Çeker, Hukuk-ı Âile Kararnâmesi, m. 30.

³¹⁰ Çeker, Hukuk-ı Âile Kararnâmesi, s. 31

³¹¹ Medeni Kanun, m. 130.

3.2.3.1. Vekâlet ile Evlenme

Bir kimsenin yapabileceği bir işi başkasına devretmesi, onu kendi yerine ikame etmesine vekâlet denir.³¹² Nikâh akdinde iki taraf bulunmaktadır. İslâm hukukuna göre taraflar nikâh akdi esnasında kendileri bulunabilecekleri gibi nikâh akdine taraf olması için üçüncü bir şahsa vekâlet de verilebilir.³¹³

İslâm hukukuna göre vekâlet verilen üçüncü şahıs nikâh akdine katılır ve temsil ettiği kişinin görüşünü açıklar. Fakat Medeni Kanun’da evlendirme işleminde bizzat tarafların bulunması şart koşulmuş, nikâh akdi için vekâlet işlemi kabul edilmemiştir.³¹⁴ Vekâlet, sadece evlenme başvurusunda kabul edilmiştir.³¹⁵

Mevcut düzenlemeye göre Müftü vekâlet verme yoluyla kısılması istenen nikâh başvurularını işleme dahi alamazken, İslâm Hukukuna göre vekâletle nikâh işleminin gerçekleştirilmesi mümkündür. Ancak Müftü yasa gereği mevcut düzenleme dışında nikâh işlemi gerçekleştirememektedir. Bu durum, Müftüleri sadece din hizmetlerini yürüten görevliler olarak gören vatandaşlar tarafından onların konumunu sorgular hale getirebilir.

3.2.3.2. Veli İzni

İslâm hukukuna göre tam ehliyetli bir erkeğin nikâh akdine taraf olması sorun teşkil etmemektedir. Fakat tam ehliyetli bir kadının velisinin izni olmadan nikâh akdine taraf olması hususu mezhepler arasında tartışmalıdır. Velisiz nikâhı Mâliki,³¹⁶ Şâfiî³¹⁷ ve Hanbelî³¹⁸ mezhepleri geçersiz saymışlardır. Hanefî mezhebine göre ise tam ehliyetli kadın ister bakire ister dul olsun velisi olmadan nikâh akdine taraf olabilir.³¹⁹ Haliyle tam ehliyetli kadının velisiz gerçekleştirilen nikâh akdi Hanefî mezhebine göre geçerlidir.³²⁰

³¹²Erdoğan, s. 601.

³¹³Koçak ve diğerleri, s. 158, 159; İbn Rüşd, II, s. 343.

³¹⁴Medeni Kanun, m. 141.

³¹⁵Evlendirme Yönetmeliği, m. 17.

³¹⁶İbn Rüşd, II, s. 343.

³¹⁷Şâfiî, I, s. 265, 266.

³¹⁸Makdisî, III, s. 534.

³¹⁹Merginâni, II, s. 16; Abdulaziz Bayındır, “Fıkha Göre Nikâh Sözleşmesinde Velinin Yeri”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, 2001, s. 51.

³²⁰Birsin, s. 119.

Medeni Kanun'a göre on sekiz yaşını doldurmuş olan erkek ve kadın, velilerinin izinleri olmaksızın kendi başlarına evlenebilirler. Olağanüstü durumlarda 16 yaşını doldurmuş olan çift mahkemeye başvuru yapar ve mahkeme sonucunda hâkim gerekli görürse evlenmelerine karar verir. Mahkeme esnasında hâkim isterse anne ve babayı dinleyebilir. Bu durumda nikâhta velinin izninin bulunması Medeni Kanun'a göre şart değildir.³²¹

Müftülüklere verilen yetkinin kapsamı Medeni Kanun'a dayandığı için on sekiz yaşını doldurmuş kimselerin nikâhları velisiz yapılabilir. Fakat İslâm hukuku açısından bakıldığında Hanefî mezhebi dışındaki mezheplerce veli izni olmayan bayanın nikâhı problem teşkil etmektedir. Hanefî mezhebi dışındaki bir mezhebe mensup kişilerin veli izni olmadan Müftü tarafından yapılan nikâhı o mezhep açısından geçerli değildir.³²² Müftünün veli izni olmayan bir bayanın nikâh işlemini gerçekleştirmesi, İslâm hukukçularının çoğunluğunun görüşüne aykırı hareket etmesi demektir. İslâm'ın inanç, ibadet ve ahlak esaslarını öğretmekle görevli bir kimsenin bir konuda İslâm alimlerinin çoğunluğunun görüşüne aykırı hareket etmesi takdir edilir ki yadırganacak bir durumdur.

3.2.3.3. Şahitlik

Evlendirme işleminde Müftüler için problem oluşturabilecek diğer bir husus da nikâh akdinde şahitlik edecek kimselerle alakalıdır. İki hukuk sisteminde belirlenen şahitlerle ilgili şartlar, mer'î hukuk çerçevesinde evlendirme memuru olarak görevlendirilen Müftüler açısından problem oluşturacak niteliktedir.

Evlilik gibi önemli bir kurumun kuruluşunun insanlar arasında şüphe ve söylenti oluşturmaması için aleni olarak yapılması gerekir. Bu alenilik de çoğunlukla şahitlerle sağlanır.³²³ Gerek İslâm hukukunda gerekse de mer'î hukukta nikâh akdinin en az iki şahit huzurunda yapılması şarttır. Ancak şahitlerin taşınması gereken şartlar hususunda iki hukuk sistemi arasında bazı farklılıklar olması Müftüler için problem oluşturacak niteliktedir.

³²¹ Medeni Kanun, m. 124.

³²² Cemil Liv, "Günümüzde İmam Nikahına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmi Nikah ile İmam Nikahının Fıkhi Açıdan Karşılaştırılması", Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, 2014, s. 181.

³²³ Suat Erdem, "İslam Hukukuna Göre Tarafların Haklarının Korunması Açısından Nikâhta İki Şahidin Gerekliliği", İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 23, 2014, s. 26.

Medeni Kanun'a göre ayırt etme gücüne sahip iki ergin şahıs şahit olabilir. Şahitlerin dinleri, adaletli olup olmamaları ve cinsiyetleri herhangi bir sorun teşkil etmemektedir.³²⁴

İslâm hukukunda ise nikâh akdinin şahitler huzurunda yapılması nikâhın sıhhat şartı olup şahitler için de mer'î hukuktan farklı olarak bazı şartlar koşulmuştur. Şahitlerin, hür, akıllı, Müslüman, ergin ve adil olması istenen başlıca şartlardır. Müslüman olmayan kimselerin nikâh akdine şahitlik etmesi söz konusu değildir. Hanefîler sadece ehl-i kitap kadınla evlilikte şahitlerin ehl-i kitaptan olabileceğini kabul etmişlerdir.³²⁵ İslâm hukuku açısından önemli hususlardan biri de şahitlerin niteliğidir. Bu husus hakkında mezhepler arasında görüş farklılıkları vardır. Hanefî mezhebine göre nikâh iki erkek veya bir erkek ve iki kadın şahitle olabilir.³²⁶ Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre ise nikâh ancak iki erkek şahit huzurunda olabilir.³²⁷ Mâlikilere göre nikâhta şahit sayısı önemli olmayıp, nikâhın ilan edilmesi gerekir.³²⁸

Şahitlerin ergin olma şartı da evlendirme işleminde Müftüler için problem teşkil edebilecek diğer bir husustur. Şahitlerin ergin olması her ne kadar iki hukuk sisteminde şart olsa da ergenlik olgusuna dönük farklı yaklaşımlar şahitliği evlendirme işleminde problemli hale getirebilmektedir. İslâm hukukuna göre temyiz kudretine sahip bir şekilde cinsî yönden fiilî ergenliğe kavuşan kimse baliğ (ergen), bu aşamaya gelmeyen kimseler ise küçük kabul edilmektedir. Mer'î hukuka göre ise, kanunla öngörülen on sekiz yaşını tamamlamış ya da bu yaşın tamamlanmasından önce evlenmiş yahut mahkeme kararıyla ergin kılınmış kişiler ergen, bu üç durumun dışında kalan kişiler ise küçük olarak kabul edilmektedir. Buna göre mesela, İslâm hukukuna göre 12, 13 yaşlarında cinsî yönden fiilî (biyolojik) ergenliğe kavuşan kişiler ergen kabul edilirken, mer'î hukuka göre ise 15 yaşını doldurmamış kişilerin herhangi bir şekilde ergen sayılma imkânı olmadığından küçük olarak kabul edilmektedir.³²⁹

Evlendirme işleminde belirtilen şartlara uygun zorunlu sayıdaki şahitler dışında fazladan şahit bulundurulmasına izin verilmiş olması İslâm hukuku açısından Müftüleri

³²⁴ Medeni Kanun, m. 141.

³²⁵ İsmail Köksal, "Uygulamadaki Resmî ve Dini Nikâhların Fıkhi Yönü", Bilimname, Cilt: 16, Sayı: 1, 2009, s. 40.

³²⁶ Merginânî, II, s. 6.

³²⁷ İbn Kudâme, III, s. 536

³²⁸ İbn Rüşd, II, s. 355, 356; Çolak, s. 119.

³²⁹ Maçın, "Küçüklerin Evlendirilmesinin Hukuk Yorum Teorileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s. 386.

nispeten sorumluluktan kurtarabilir. Müftüler şahitlerle ilgili söz konusu edilen bir problemle karşılaşmaları durumunda İslâm hukuku açısından da şahitliği geçerli iki kişiyi daha şahit göstererek problemi çözebilirler.

3.2.3.4. Küçüklerin Evlendirilmesi

Evlilik sosyal ve hukuksal bir ilişkidir. Hukuksal anlamda nikâh akdi için belirli şartlar mevcuttur. Nikâh akdini gerçekleştirmek için gerekli şartlardan biri ergenlik dönemine girmiş bulunmaktır. Fakat ergenlik olgusu İslâm hukukunda ve Mer'î hukukta farklı şekillerde ele alınmaktadır. İslâm hukukunda bülûğ (ergenlik) “cinsel organların fizyolojik gelişmesiyle çocukluk çağıının sona ermesi ergenlik çağına ulaşma” şeklinde ifade edilir.³³⁰ Fiili ergenlik dönemine giren kişilerin evlenebileceklerine dair bütün müçtehitler fikir birliği etmişlerdir.³³¹

Medeni kanuna göre ergenlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme ise kişiyi ergin kılar.³³² Medeni Kanun’un kişiler hukuku bölümünde ergenin tanımı yapılırken sadece fizyolojik gelişme esas alınmamış, ergen kabul edilme yaş sınırlamasına tabi tutulmuştur. Bazı özel durumlarda ise Medeni Kanun ergin kabul yaşını düşürmüştür. Mesela on beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.³³³

Medeni Kanun’a göre küçük sayılan şahısların evliliğinde yasal temsilcinin izni gerekmektedir. Küçük için yaş sınırı on altıdır. Erkek ve kadın on altı yaşını doldurmadıkça velisi izin verse bile evlenemez. On altı yaşını doldurmuş olan küçük haklı bir sebeple hâkime başvurarak, velisinin izni olmasa bile evlenmeyi talep edebilir. Hâkim haklı bulursa evliliğe izin verir.³³⁴

İslâm dini, evlilik ile ilgili belli bir yaş sınırlamasına gitmemiştir. Bu konuda fiili ergenlik esas alınmıştır. Daha önce de ifade edildiği gibi kız olsun erkek olsun fiili ergenliğe ulaşan kimselerin evlenebilecekleri hususunda herhangi bir tartışma söz konusu değildir. Haliyle bir hukuk sistemine göre ergen olan bir birey diğer hukuk sistemine göre

³³⁰ Erdoğan, s. 63.

³³¹ Maçın, Küçüklerin Evlendirilmesinin Hukuk Yorum Teorileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s. 390.

³³² Medeni Kanun, m. 11.

³³³ Medeni Kanun, m. 12.

³³⁴ Medeni Kanun, m. 124.

küçük olarak kabul edilebilmektedir. Mesela İslâm hukukuna göre on dört yaşında fiili ergenliğe erişmiş bir kimse ergen olmasından dolayı evlen(diril)ebilir. Fakat bu kişinin mer'î hukuka göre evlen(diril)mesi mümkün değildir.

Müftülüklere verilen yetkinin kapsamı Medeni Kanun'a dayanmaktadır. Medeni Kanun'a göre çocuğu evlendirme hususunda veliye hak verilmiştir fakat verilen hak yaş kısıtlamasına tabidir. İslâm hukukuna göre küçükle, Medeni Kanun'a göre küçük arasındaki yaş farkı sorun teşkil etmektedir. Velinin rızasının olduğu on altı yaş altındaki küçük evlendirilmek için müftülüklere başvurulduğunda red kararı ile karşılaşılacaktır. Müftülerin böyle bir evliliği reddetmeleri İslâm hukuku açısından problem teşkil etmektedir. İki hukuk sistemi arasındaki farklılıkları gidermek adına küçüklerin evlendirilmesi konusunda Osmanlı Hukuk-ı Âile Kararnâmesi örnek alınabilir. Kararnamede nikâh akdi için erkeğin 18, kızın 17 yaşını doldurmuş olması şart koşulur.³³⁵ Aynı zamanda bu yaşa ermemiş olan erkek ve kız ergen olduklarını beyan ederek mahkemeye başvurdıkları zaman hâkimin izniyle evlenebilirler fakat kızlarda velinin izin şartı aranır.³³⁶ Ergenlik için en alt yaş sınırı ise erkekler için 12, kızlar için 9 yaş olarak belirlenmiştir.³³⁷ Zorunlu hallerde veya ailenin izniyle fiili olarak ergenliğe girmiş şahısların evliliğine kamu otoritesinin denetlemesi şartıyla izin verilmesi hak kayıplarının yaşanmaması adına daha makul bir yol olarak değerlendirilebilir.

3.2.4. Dul Kadının Durumundan Kaynaklanan Problemler

İslâm hukukunda dul kadının yeniden evlenebilmesi için bazı şartlar belirlenmiştir. Şartların sağlanması halinde yeni bir evliliğe izin verilmiştir. Müftülüklere verilen evlendirme yetkisi incelendiğinde dul kadının yeniden evlenmesi ile ilgili İslâm hukukun belirlediği şartlar kapsamında problemler ortaya çıkmaktadır. Bu problemler iki başlık altında incelenecektir.

³³⁵ Çeker, Hukuk-ı Âile Kararnâmesi, m. 4.

³³⁶ Çeker, Hukuk-ı Âile Kararnâmesi, m. 5, 6.

³³⁷ Çeker, Hukuk-ı Âile Kararnâmesi, m. 7.

3.2.4.1. İddet

Aile evrensel bir sosyal kurumdur. İslâm hukukunda ailenin kurulması gibi sonlandırılması da belli şartlara bağlanmıştır. Bu şartların sağlanmasıyla ancak yeni bir evliliğe müsaade edilir. İslâm hukukunda evlilik sona erdikten sonra kadının yeniden evlenmek için beklemesi gereken süreye iddet denmektedir.³³⁸ İslâm hukukuna göre kadının kocası tarafından veya mahkeme yoluyla boşanması ya da kocasının ölümü nedeniyle belli bir süre beklemesi gerekir. Bu süre bazı durumlara göre değişiklik göstermektedir.³³⁹

Nikâhtan sonra birleşme gerçekleşmemiş ise kocanın kadını boşaması sonrası kadının iddet beklemesi gerekmez. *“Ey İman edenler! Mümin kadınlarla evlenme akdi yapıp da sonra, birleşmeden onları boşadığınızda onlar üzerinde, hesaplayıp bekleteceğiniz iddet hakkınız yoktur. Onları bir şeyler vererek memnun ediniz ve güzellikle boşayınız.”*³⁴⁰

İslâm hukukuna göre kocası ölmüş bir kadının iddet süresi dört ay on gündür. *“İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri kendi başlarına (evlenmeksizin) dört ay on gün beklerler...”*³⁴¹

Adetten kesilmiş ve adet görmeyen boşanmış kadınların iddet süresi üç aydır. Hamile kadının iddet süresi ise doğum yapmakla bitmektedir. *“Kadınlarınızdan adetten kesilmiş olanlar ile adet görmeyenler hakkında tereddüt ederseniz onların bekleme süresi üç aydır. Hamile olanların bekleme süreleri ise doğum yapmalarıyla sona erer...”*³⁴²

Adet gören kadının iddet süresi üç kur’ (adet/temizlik) dönemi kadardır. Eğer kocaları yeniden arayı düzeltmek isterse ve nikâhlanırsa bu süre ortadan kalkmaktadır.³⁴³

İddet ile ilgili İslâm hukukundaki bu hükümlere göre evliliği biten kadının bu süreler geçmeden yeni bir evlilik yapması caiz değildir.

Medeni Kanun’a göre evlilik sona ermişse, kadın evliliğin sona erdiği zamandan başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez. Medeni Kanun bazı şartlarda süreyi kaldırmaktadır. Mesela hamile kadının doğurmasıyla iddet süresi biter. Aynı zamanda

³³⁸ Erdoğan, s. 229.

³³⁹ Birsin, s. 250.

³⁴⁰ Ahzâb: 33/4.

³⁴¹ Bakara: 2/234.

³⁴² Talâk: 65/4.

³⁴³ Bakara: 2/228.

kadının önceki evliliğinden hamile olmadığına anlaşılmaması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri halinde mahkeme kararıyla iddet süresi kaldırılır.³⁴⁴

Müftülere verilen yetki kapsamında gerçekleşen nikâhlarda üç yüz günlük süre esas alınmaktadır. Medeni Kanun'un verdiği yetki belli ölçülerde İslâm hukukuna uygundur. Fakat Müftüler açısından problem olan durum, mahkeme kararıyla bu sürenin kaldırılmasıdır. Çünkü İslâm hukukunda iddet süreleri kesin hükümlerle bildirilmiştir. Müftünün böyle bir nikâhı gerçekleştirmesi Kur'ân-ı Kerîm'de kesin olarak belirlenmiş bir hükme karşı işlem yapması anlamına gelir. Asıl görevi İslâm'ın inanç, ibadet ve ahlak esaslarının sağlıklı bir şekilde halka aktarılması için hizmet etmek olan Müftülerin İslâm'ın kesin bir hükmüne karşı bir işlemi yapmak zorunda kalmaları takdir edilir ki ciddi bir problemdir.

3.2.4.2. Talâk

Talâk sözlükte, bağı çözmek, serbest bırakmak gibi anlamlara gelir.³⁴⁵ Terim olarak talâk, “nikâh akdini belirli bir lafız ile derhal ya da gelecekte ortadan kaldırmak ve izale etmektir.”³⁴⁶

Evliliğin ömür boyu devam etmesi esas olmakla birlikte çeşitli sebeplerle sonlanması ve sonlandırılması, geçmişten günümüze kadar gelen sosyal bir gerçekliktir. İslâm hukukunda aile birliğinin sonlandırılması çeşitli şekillerde olmaktadır.³⁴⁷ Bunlardan bir tanesi de erkeğin eşini boşaması demek olan talaktır.

İslâm hukukuna göre erkeklerin üç talâk hakkı vardır. Bir talak ya da iki talâk hakkını kullanarak boşanan koca isterse eşiyle tekrar bir araya gelebilir.³⁴⁸

Üç talakla boşanmış bir kimsenin eşiyle yeni evlenmesi için kadının başka bir erkekle sahih bir evlilik yapıp yeni evliliğin sona ermesi ve iddet süresinin bitmesiyle mümkün olabilmektedir.³⁴⁹ “İkinciden sonra koca eşini bir daha boşarsa, bundan sonra

³⁴⁴ Medeni Kanun, m.132.

³⁴⁵ İbn Manzûr, X, 226.

³⁴⁶ Erdoğan, s. 542.

³⁴⁷ Mevdûdî, İslâm'da Aile Hukuku, çev. Memiş Tekin, Kitap Dünyası Yayınları, Konya, 2013, s. 50.

³⁴⁸ Bakara: 2/229; Orhan Çeker, “Beynûnet”, DİA, İstanbul 1992, VI, s. 80.

³⁴⁹ Ahmet Yaman, Ahlak ve Hukuk Ekseninde Aile Hayatımız, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2015, s. 91.

kadın, boşayandan başka bir koca ile evlenmedikçe ona helal olmaz. İkinci koca da onu boşarsa, birinci kocası ile bu kadının, Allah'ın kurallarına riayet edeceklerini zannederlerse, tekrar evlilik hayatına dönmelerinde bir sakınca yoktur. Bunlar Allah'ın kurallarıdır, bilmek isteyenler için onları açıklamaktadır.”³⁵⁰ ayeti iki boşamadan sonra geri dönüşü helal kılmıştır. Fakat üçüncü boşama sonrası evliliği şartlara bağlamıştır. Bu şartlar İslâm dininde evliliğin ne kadar önemli olduğunu, keyfi olarak sonlandırılmaması gerektiğini göstermektedir.

Günümüzde resmî nikâhla sağlanan aile birliğinin son bulması Medeni Kanun’a göre ancak hâkim tarafından gerçekleştirilmektedir.³⁵¹ Fakat boşanan eşlerin yeniden birleşmelerine Medeni Kanun bir sınırlama getirmemiştir.³⁵² İslâm hukukunda ise boşanma için sayı sınırı vardır. Müftülüklere verilen nikâh kıyma yetkisinin kapsamı Medeni Kanun’a dayandığına göre boşanan çift, sayı sınırı olmadan boşanır ve yeniden evlenebilir. Üçüncü boşamadan sonra yeniden evlenme talebinde bulunan çiftin müftülüklere yapacakları başvuru mevzuat gereği red olunamaz. Müftü bu nikâhı, görevi gereği kıymak zorundadır. Yapılan evlendirme işlemi her ne kadar mer’î hukuka uygun olsa da İslâm hukukuna aykırıdır. Bu durumda Müftü İslâm hukukuna aykırı bir işlem yapmış olmaktadır.

Müftüler açısından sorun oluşturan diğer bir husus ise toplumumuzda resmî nikâh öncesinde erkeğin ve kızın daha rahat görüşmelerini sağlamak adına yapılan dinî nikâhtır. Böyle bir nikâh akdi yapıldıktan sonra, bazen taraflar arasında beklenmedik sorunlar ortaya çıkabilmekte ve ayrılık gündeme gelebilmektedir.

Ayrılığa iki tarafın da rıza gösterdiği durumlarda pek problem çıkmasa da özellikle kadının ayrılmak isteyip de erkeğin kabul etmediği durumlarda problem ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kadının istemediği bir evliliğe son verebilmesi için mahkemeye başvurması gerekir. Türk Hukuk sistemi resmî olmayan nikâhı tanımadığından mahkeme yoluyla da kadının boşanması mümkün görülmemektedir.³⁵³ Kadının kendini bağladığı dinî nikâh akdinin koca veya mahkeme tarafından sonlandırılmaması durumunda kadının yeni bir evlilik akdi kurması dinen uygun değildir. Medeni Kanun’a göre böyle bir kadının evlenmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Fakat Müftülerin İslâm

³⁵⁰ Bakara: 2/230.

³⁵¹ Medeni Kanun, m. 168.

³⁵² Medeni Kanun, m. 132.

³⁵³ Ekrem Keleş, “Dini Nikah Adı Altında Yapılan Gayr-i Resmi Nikah Akdinin Tahkim Yoluyla Sona Erdirilmesi”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 3, 2004, s. 195.

hukuku açısından böyle bir nikâh akdini onaylaması uygun değildir. Zira bu durumdaki kadın İslam hukukuna göre hâla evli sayılmaktadır. Bu durum karşısında Müftü ikilemde kalmakta, evlendirme işlemini gerçekleşmesi durumunda dinî anlamda ağır bir sorumluluk yüklenmekte, reddetmesi durumunda ise yasa ile kendisine verilen bir görevi yapmaktan kaçınmış olmaktadır.

SONUÇ

Müftülüklere Verilen Nikâh Kıyma Yetkisinin Kapsamı ve Problemleri adlı çalışmamızda tespit ettiğimiz hususları şöyle özetlemek mümkündür:

Müftülere evlendirme yetkisi verilmesi ile ilgili yasal düzenlemeden önce, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 22. maddesine göre İçişleri Bakanlığı gerekli görmesi durumunda il nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri, nüfus müdürlükleri ve dış temsilciliklere evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilebilmekteydi. 19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun "Evlendirme Yetkisi" başlıklı 22. maddesinin evlendirmeye yetkili memurları belirleyen ikinci fıkrasına "il ve ilçe müftülüklerine" ibaresinin eklenmesi ve ilgili kanunun 03.11.2017 tarih ve 30229 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle müftülüklerin de nikâh işlemi yapmasının önü açıldı. İçişleri Bakanlığının 30.11.2017 tarihli ve 132911 sayılı oluru ile Müftüler de resmen evlendirme memurları olarak görevlendirildiler.

Müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisi ile ilgili yapılan yasal değişiklik, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda "il ve ilçe müftülüklerine" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak İçişleri Bakanlığı'nın 30.11.2017 tarihli ve 132911 sayılı olurunda ilgili yetki "il ve ilçe Müftülerine" şeklinde il ve ilçe Müftülerinin şahıslarıyla sınırlandırılmıştır. Bu durumda il ve ilçe Müftüleri dışındaki diğer Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin evlendirme memurluğu yapması mümkün görülmemektedir. Mevcut düzenleme ile Diyanet İşleri Başkanlığı personeli arasında sadece il ve ilçe Müftülerine evlendirme memurluğu görevi ve yetkisi verilmiştir. Daha doğru ifade edilecek olursa Diyanet İşleri Başkanlığı personelleri arasında sadece il ve ilçe Müftüleri evlendirme memurları arasına dahil edilmişlerdir. Evlendirme memurları arasına dahil edilen il ve ilçe Müftülerinin yetki alanları ve görevleri Diyanet İşleri Başkanlığının, 01.02.2018 tarih ve 69097877-204-E.13744 sayılı genelgesi ile belirlenmiştir.

Yapılan yasal değişiklik ve sonrasında bu konuda yapılan düzenlemeler dikkatle incelendiğinde Müftülere verilen yetkinin ilgili kanun maddelerinde yer verilen diğer evlendirme memurlarının yetkisinden bir farkının bulunmadığı görülür. Diğer bir ifade ile ilgili yasa değişikliği ile Müftüler de diğer evlendirme memurları gibi resmî evlendirme işlemini yapmakla görevlendirilmişlerdir. Müftülerin, Anayasal bir kurum

olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın taşra teşkilatları olan il ve ilçe müftülüklerinin başında bulunan temsilcileri olduğu ve Diyanet İşleri Başkanlığının asıl görevinin, “İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek” olduğu dikkate alındığında, Medeni Kanun çerçevesinde evlendirme memuru olarak görevlendirilen il ve ilçe Müftülerinin İslâm hukuku ve mer'î hukukun evlilik ile ilgili çatışmalı konularda birtakım problemlerle karşılaşacakları öngörülmektedir.

Belirtilen hususlar çerçevesinde Müftülere verilen evlendirme memurluğu yetkisiyle ortaya çıkacak problemler iki temel sebebe indirgenebilir:

Birincisi, verilen evlendirme yetkisinin İçişleri Bakanlığı onayı ile Müftülerin şahsıyla sınırlandırılmış olması. Evlendirme yetkisinin Müftülerin şahısları ile sınırlandırılmış olması birçok aksaklığa yol açabilir. Müftülerin, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği 30. maddesi ile verilen görevleri, protokoldeki yerleri, mülki amirler ile olan ilişkileri ve toplumla olan münasebetleri dikkate alındığında iş yüklerinin ne kadar ağır olduğu tahmin edilebilir. Müftülerin bu yoğunluktaki görev alanına dahil edilen evlendirme yetkisi ister istemez yeni bir iş yükünü beraberinde getirmektedir. İlgili yasa değişikliğinden sonra Bakanlığın evlendirme memurluğu görevini Müftülerin şahısları ile sınırlandırması, vatandaşın, şahıs olarak Müftülerin ve kurum olarak da müftülüklerin işlerinin aksamasına yol açabilir. Bu durumun ilgili yasa değişikliğinin “Vatandaşın evlenme işlemlerini kolaylaştırmak, daha kolay ve seri şekilde hizmet almalarını sağlamak” şeklindeki gerekçesine hizmet etmeyeceği tahmin edilebilir.

İşlerin yapılan yasa değişikliğinin gerekçesine uygun bir şekilde tezahür etmesi, Müftülerin de yasanın ilgili maddesindeki belediye başkanları gibi yetkilendirilmesi ile mümkün hale getirilebilir. Bu durumda Müftünün kendisi evlendirme memurluğu yapabileceği gibi müftülük bünyesinde bir personeli de görevlendirebilir. Ya da Evlendirme Yönetmeliği'nin “İl ve ilçe müftülüklerinde evlendirme memurluğu yetkisi verilecek personel Bakanlıkça belirlenir.” maddesi gereği Müftülük bünyesinde evlendirme işlemleri ile görevlendirilecek bir personel için Bakanlık oluru alınarak da söz konusu problem çözülebilir. Her iki durumda da yasa değişikliği ile hedeflenen ‘vatandaşın evlenme işlemlerinin daha kolay ve seri bir şekilde’ yerine getirilmesi sağlanabilir.

İkinci sebep ise Diyanet İşleri Başkanlığının taşradaki temsilcileri olan Müftülerin özel konumu ile alakalıdır. Söz konusu konumları ile Müftülerin, özel kanunla kendilerine verilen ‘İslâm’ın inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek’ görevi ile mer’î mevzuat çerçevesinde verilen evlendirme memurluğu görevi İslâm hukuku ile mer’î hukukun evlilikle ilgili bazı hususlarında çatışma konusu olabilir. İki hukuk sisteminin evlilik ile ilgili hükümleri çoğunlukla örtüşse de bazı hususlarda ise farklılık arz edebilmektedir. İki hukuk sisteminin çatışmalı olduğu bir hususta karar vermek durumunda kalan Müftülerin yasalarla kendilerine verilen görevi yerine getirme hususunda ikilemde kalacakları kuvvetle muhtemeldir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan Müftü ya özel yasa ile verilen ‘İslâm’ın inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek’ görevini ya da değiştirilen Nüfus Hizmetleri Kanunu ile verilen evlendirme memurluğu görevini kötüye kullanmak durumunda kalacaktır. Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda yapılan değişiklikle Müftülere verilen evlendirme görevinin, ‘Müftülere özel yasa ile verilen görevlerine aykırılık teşkil etmemesi şartıyla’ gibi bir şerh ile kayıtlanması söz konusu edilen problemlerin önüne geçilebilir.

Son olarak, Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda yapılan değişiklikle Müftülere verilen evlendirme görevinin ilgili yasa değişikliğinin gerekçesinde de belirtildiği gibi ‘vatandaşın evlenme işlemlerini kolaylaştırması, daha kolay ve seri şekilde hizmet almalarını sağlaması’ için söz konusu görevin Müftülerin şahsına değil, ilgili kanun maddesinde geçtiği gibi “il ve ilçe müftülüklerine” verilmesi ve ‘özel yasa ile müftülüklere verilen görevlere aykırı olmaması’ şeklinde kayıtlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, H. İbrahim, “İslam Hukukunda Evlenme Ehliyeti Bakımından Küçüklerin Evlendirilmesi Problemi”, Dini Araştırmalar Dergisi, Cilt:6, Sayı: 16, 2003 (s.125- 140)

Acar, H. İbrahim, "Nişan", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2007, XXXIII, s.152-154.

Akay, Hasan, İslâmi Terimler Sözlüğü, İşaret Yayınları, İstanbul, 2005.

Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, Beta Basım, 21. Baskı, İstanbul, 2019.

Apaydın, H. Yunus, "Velâyet", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2013, XLIII, s. 15-19.

Atar, Fahrettin, Fıkıh Usûlü, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 12. Baskı, İstanbul, 2016.

Atar, Fahrettin, "Nikâh", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2007, XXXIII, s. 112-117.

Aydın, Mehmet Âkif, “Evlât Edinme”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1995, XI, s. 527-529.

Aydın, Mehmet Âkif, “Hukuk-ı Âile Kararnâmesi”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1998, XVIII, s. 314-318.

Aydın, Mehmet Âkif, "Mehir", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Ankara, 2003, XXVIII, s. 389-391.

Ayeygin, Tevhit, “Rükün”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2008, XXXV, s. 286-287.

Bardakoğlu, Ali, "Ehliyet", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1994, X, s. 533-539.

Bayraktar, Ahmet, “Müftülere Nikah Kıyma Yetkisi Verilmesi Sonrasında Türk İnsanın Nikaha Bakış Açısı”, Eskiye, Sayı: 35, 2017, (s. 21-31).

Bayındır, Abdulaziz, “Fıkha Göre Nikâh Sözleşmesinde Velinin Yeri”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, 2001, (s. 45-67).

Birsin, Mehmet, İslâm Aile Hukuku, Çıra Akademi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, el-Câmi‘u’s-sahîh. thk. Muhammed Zühayr b. Nasr en-Nâsır. 9 Cilt. Dimaşk: Dâru Tavki’n-Necât, 2001.

Cebeci, Suat, “Ailede Nikah ve Öncesi”, Diyanet Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 2, 1991, (s.129-134).

Çeker, Orhan, Akidler, Tekin Kitabevi, 2. Baskı, Konya, 2019.

Çeker, Orhan, “Beynûnet”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1992, VI, s. 79-80.

Çeker, Orhan, Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi, Mehîr Vakfı Yayınları, 5. Baskı, Konya, 2017.

Çetin, Ensar, “Türkiye’de Modernleşme ve Nikâh İkilemi”, Toplum Bilimleri Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 15, 2014, (s. 29-38).

Çolak, Abdullah, İslam Aile İlmihali, Öncü Basım Yayım Tan. Ltd. Şti., 3. Baskı, Ankara, 2017.

Dalgın, Nihat, “Aile Kurumunun Nikâh Aşamasıyla İlgili Fıkhi Sorunları”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 13, 2009, (s. 35-50).

Dihlevî, Şâh Veliyyullah, İslâm Düşünce Rehberi (Hüccetullâhi’l Bâliğa), çev. Mehmet Erdoğan, Yeni Şafak, İstanbul, 2003.

Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği, (2014), T.C. Resmî Gazete, 29033, 17 Haziran 2014.

Döndüren, Hamdi, Delilleriyle Aile İlmihali, Erkam Yayınları, İstanbul, 2018.

Ebû Dâvûd, Süleyman bin el-Eşas. es-Sünen. thk. Şuayb Arnavut. 7 Cilt. b.y.: Dâru’-risâleti’l-âlemiyye, 2009.

Ekinci, Ekrem Buğra, “Osmanlı Hukukunda İzinname ile Nikah”, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, Sayı: 2, 2006 (Güz), (s.41-60).

Erbay, Hürol, “Eski Hukuk Sisteminden Yeni Hukuk Sistemine Geçiş Süreci, Nedenleri ve Türk Hukuk Devrimi”, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2018, (s. 211-238).

Erdem, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2019.

Erdem, Suat, “İslam Hukukuna Göre Tarafların Haklarının Korunması Açısından Nikâhta İki Şahidin Gerekliliği”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 23, 2014, (s. 25-44).

Erdoğan Mehmet, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2019.

Erinç, Muhammed, “Dini Nikâh- Resmi Nikâh Karşılaştırması ve Müftülere Nikâh Görevinin Verilmesi”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 30, 2017, (s. 299-336).

Ertan, Temuçin F. Ertan, “Atatürk, Cumhuriyet ve Hukuk Sistemi”, Erdem Dergisi, Cilt:11, Sayı: 33, 1999, (s.743-757).

Erturhan, Sabri, Temel Fıkıh Bilgileri, Hikmetevi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2018.

Evlendirme Yönetmeliği <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.859747.pdf> (11.04.2020).

Evlendirme Yönetmeliği, (1985), T.C. Resmî Gazete, 18921, 7 Kasım 1985.

Görmez, Mehmet, Mehmet Emin Özafşar, İsmail Hakkı Ünal, Yavuz Ünal ve Bünyamin Erul, Hadislerle İslam, Numune Matbaacılık, Ankara, 2013.

Hatemi, Hüseyin, Aile Hukuku, Onikilevha Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, 2019.

Halebî, İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm, Mülteka, çev. Hüsameddin Vanlıoğlu, Yasin Yayınevi, İstanbul, 2014.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid. es-Sünen. thk. Şuayb Arnavut. 5 Cilt. b.y.: Dâru'r-risâleti'l-âlemiyye, 2009.

İbn Kudâme, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Makdisî, el-Muğnî, (Delilleriyle Hanbelî Fıkıhı el- Muğnî Muhtasarı), çev. A. Alpaslan Tunçer, Ravza Yayıncılık, İstanbul, 2015.

İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes, el-Asbahî, el-Muvatta', çev. Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2018.

İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemâluddin Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, Dâr-u Sadr, Beyrut 1993.

İbn Rüşd, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Kurtûbî Endelûsî, Bidâyetu'l-muctehid ve nihayetu'l-muktesid, çev. Ahmed Meylânî, Ensar Neşriyet, İstanbul, 2015.

Kahveci, Nuri, İslâm Aile Hukuku, Hikmetevi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2017.

Kahveci, Nuri, Nişanlılık, Hikmetevi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016.

Karaman, Hayreddin, Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku, (I-III), İz Yayıncılık, 21. Baskı, İstanbul, 2019.

Karaman, Hayreddin, Mukayeseli İslam Hukuku, (I-III), İz Yayıncılık, 9. Baskı, İstanbul, 2014.

Karaman, Hayreddin, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2007.

Keleş, Ekrem, “Dini Nikah Adı Altında Yapılan Gayr-i Resmi Nikah Akdinin Tahkim Yoluyla Sona Erdirilmesi”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 3, 2004, (s. 193-209).

Kırtay, Ahmet, İslâm Hukuku ile Medeni Hukuk Işığında Kanunî ve Dinî Nikâhın İkilemi Sorunu, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl, 2018.

Koçak, Muhsin, Nihat Dalgın ve Osman Şahin, İslâm Hukuku, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2018.

Köksal, İsmail, “Uygulamadaki Resmî ve Dini Nikâhların Fıkhi Yönü”, Bilimname, Cilt: 16, Sayı: 1, 2009, (s.25-41).

Köse, Saffet, İslâm Hukukuna Giriş, Hikmetevi Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2019.

Liv, Cemil, “Günümüzde İmam Nikahına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmi Nikah ile İmam Nikahının Fıkî Açısından Karşılaştırılması”, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, 2014, (s. 163-188).

Maçın, Hasan, “Küçüklerin Evlendirilmesinin Hukuk Yorum Teorileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, F. Karaman (Haz.), İslam ve Yorum-II, I, (s. 391-395), İnönü Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2018.

Merginânî, Ebü'l-Hasen Burhâneddin Ali b. Ebi Bekr, el-Hidâye fî şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, çev. Ahmed Meylânî, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2015.

Mevdûdî, İslam'da Aile Hukuku, çev. Memiş Tekin, Kitap Dünyası Yayınları, Konya, 2013.

Mevsîlî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd, el-İhtiyar li-talîlî'l-Muhtâr, çev. Tevhit Ayengin, Ravza Yayınları, İstanbul, 2016.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. el-Câmi'ü's-sahîh. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ts.

Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb en-. es-Sünen. Halep: Mekteb-u Matbuâtî'l-İslâmiyye, 1986.

Nüfus Hizmetleri Kanunu, (2006), T.C. Resmî Gazete, 26153, 29 Nisan 2006.

Okur, Kâşif Hamdi, “Koruyucu Aile Uygulamasının Manevi Temelleri”, B. Yılmaz (Ed.), Koruyucu Aile Olmak, (s. 17-28), Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2018.

Öcal, Şebnem Akipek, Medeni Hukuk-I, (Editör: Hayriye Şen Doğramacı), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2018.

Öğüt, Salim ve Kevser Kâmil Ali, “Çok Evlilik”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1993, VIII, s. 365-369.

Sarıçam, İbrahim, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2011.

Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl, el-Mebsût, Çev. Cevat Akşit (Ed.), Gümüşev Yayınları, İstanbul, 2008.

Şaban, Zekiyüddin, İslam Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l- Fıkıh), çev. İbrahim Kâfi Dönmez, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2018.

Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs, El-Umm, çev. Musa Özdemir, Buruc Yayınları, İstanbul, 2015.

Şen, Ersan, “Müftülüklerin Evlendirme Yetkisi”, <https://www.hukukihaber.net/muftuluklerin-evlendirme-yetkisi-makale,5485.html>

Şimşek, M. Sait, Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri, Beyan Yayınları, İstanbul, 2012.

Şirbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb el-Kâhirî, Muğni'l- Muhtâc, çev. Soner Duman, Mirac Yayınları, İstanbul, 2014.

Şulul, Kasım, Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebî, Ensar Neşriyat, 3. Basım, İstanbul, 2017.

Tehanevî, Eşref Ali et-Tehanevî Zafer Ahmed el- Osman, Hadislerle Hanefî Fıkıhı, çev. İbrahim Tüfekçi, Misvak Neşriyat, İstanbul, 2009.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, es-Sünen. thk. Ahmed Muhammed Şakir-Muhammed Fuad Abdülbâkî. 5 Cilt. Mısır: Matbaat-u Mustafa el-Bâbî, 2. Basım, 1975

Topaloğlu, Bekir, "Velî", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2013, XLIII, s. 24-25.

Turan, Ömer, “ 1926 Hukuk İnkılâbının Fikri Temelleri”, Atatürk Araştırma Dergisi, Cilt:11, Sayı: 32, 1995, (s. 477-492).

Türcan, Talip (Ed.), İslam Hukuku, Grafiker Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2017.

Türkeri, Ahmet, Türk Medenî Hukukunda Evlât Edinmenin Hukuki Sonuçları, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), T.C. Resmî Gazete, 17863, 9 Kasım 1982.

Türk Medeni Kanunu, (2001), T.C. Resmî Gazete, 24607, 8 Aralık 2001.

Umumi Hıfzıssıha Kanunu, (1930), T.C. Resmî Gazete, 1489, 6 Mayıs 1930.

Yaman, Ahmet, Ahlak ve Hukuk Ekseninde Aile Hayatımız, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2015.

Yaman, Ahmet ve Halit Çalış, İslâm Hukuku, Bilimsel Araştırma Yayınları, Ankara 2018.

Yaran, Rahmi, “Düğün”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1994, X, s.16-18.

Yılmaz, İbrahim, “İslâm Hukukunda Kamu Otoritesinin Çok Eşliliği Sınırlandırması”, Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, Cilt:23, Sayı:1, 2019, (s. 5-28)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Saadet KÜÇÜKKAYA
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri	01.02.1994 Adıyaman
E-Posta	saadetskucukkaya@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Mehmet Akif Ersoy Anadolu Kız İmam Hatip Lisesi	2013
Ön Lisans	Eskişehir Anadolu Üniversitesi Adalet	2015
Üniversite	Adıyaman Üniversitesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği	2017

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2017-2018	Milli Eğitim Bakanlığı Burç Ortaokulu/Adıyaman	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği
Devam ediyor/2018-2020	Milli Eğitim Bakanlığı Cemal Kaya Anadolu Lisesi/Ağrı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği